Poštarina plaćena u gotovom.

Sveta Cecilija

SMOTRA ZA CRKVENU GLAZBU S GLAZBENIM PRILOGOM. GLASILO CECILIJINA DRUŠTVA U ZAGREBU

GOD. XVII. SIJEČANJ. VELJAČA 1923. SV. 1.

Sadržaj:

ČLANCI: Strana

Dr. Franjo Fancev: O postanju „Pavlinskoga zbornika" iz god. 1644. 1
Ludvík Kuba: Narodna pjesma 5
Niko Kalogjera: „Veselenje" i „nabràjanje" u Blatu na otoku Korčuli 10
Petar Kovačić Vrbančić: „Jafkanje" u samoborskoj okolici 11
Franjo Dugan: Glazbeni prilozi „Sv. Cecilije" 12
Milan Pavelić: Sv. Ćirilu i Metodu 13

IZ HRVATSKE GLAZBENE PROŠLOSTI:

Janko Barlè: Pismo Vatroslava Lisinskoga Josipu Fiali 14

NAŠI DOPISI 15–17

GLAZBENA LITERATURA . . . . 17—21

PREGLED ŠTAMPE . . . . 21—22

RAZNE VIJESTI:

Hrvatska, Srbija, Slovenija, Gradišćanska Hrvatska, Čeho-Slovačka, Austrija, Njemačka, Italija, Francuska, Engleska, Danska, Švedska, Nizozemska, Amerika, Palestina . . . . 22 - 30

VIJESTI „SAVEZA HRV. PJEV. DRUŠTAVA" 31

VIJESTI CECILIJINA DRUŠTVA 32

NEK JE SVAŠTA . . . . na omotu

GLAZBENI PRILOG:

Ivan Ocvirk: Svima u ovo nam presveto vrijeme. Božićna iz Dalmacije (harm.) . . 1
O. Kamilo Kolb: Oče naš. (Muški zbor.) 2
Ivan Ocvirk: Veseli se, Majko Božja. Božićna iz Dalmacije. (Za dva glasa i orgulje. Harm.) 4

Inhalt.

Dr. Franjo Fancev: Über die Entstehung des Pauliner-Manuscriptes aus dem Jahre 1644. S. 1. — *Ludvík Kuba:* Das Volkslied. S. 5. — *Niko Kalogjera:* Koleda- und Klage-lieder aus Blato auf der Insel Korčula. S. 10. — *Petar Kovačić-Vrbančić:* Das Beklagen eines Todten in der Samoborer Gegend. S. 11. — *Franjo Dugan:* Musikbeilagen der „Sv. Cecilija". S. 12. — *Milan Pavelić:* Dem M. Cyrill und Method. S. 12. — *Janko Barlè:* Ein Brief Vatroslav Lisinski's an Josef Fiala. S. 14. — Berichte. S. 15—17. — Musikliteratur. S. 17–21. — Umschau in der periodischen Musikliteratur. S. 21–22. — Verschiedene Nachrichten. S. 22–30. — Chronik des kroatischen Sängerbundes. S. 31. — Chronik des Cäcilien-Vereines. S. 32. — Kleinere Beiträge. (Auf dem Umschlage). — Musikbeilagen von *Ivan Ocvirk* und *O. Kamilo Kolb.*

SVETA-CECILIJA

SMOTRA ZA CRKVENU GLAZBU S GLAZBENIM PRILOGOM
GLASILO CECILIJINA DRUŠTVA U ZAGREBU

SV. 1. SIJEČANJ, VELJAČA 1923. GOD. XVII.

O postanju „Pavlinskoga zbornika" iz god. 1644.

Dr. Franjo Fancev — Zagreb.

U „Pavlinskom zborniku", inače dosad zvanom „Pavlinska pjesmarica", otkriva nam se nova sasvim nepoznata strana kajkavske književne prošlosti. Iako pisan g. 1644. predstavlja on svojim drugim dijelom od najveće česti kajkavsku crkvenu poeziju 16. stoljeća, iz kojega su nam se inače sačuvala samo prozom pisana djela Ivanuša Pergošića († 1592.) i Antuna Vramca († 1587.). Stavljajući pjesme „Pavlinskoga zbornika" općenito u 16. stoljeće ne mislim ipak time kazati, da se kajkavska crkvena poezija razvila tek pod uticajem protivureformacijskoga pokreta iz druge polovine 16. stoljeća na ustuk protestantskoj crkvenoj poeziji, jer neke od pjesama u „Pavlinskom zborniku" mogu svojim postanjem ići, a od česti valjada i idu, i u doba prije reformacije. Tako n. pr. nemamo nikakvih razloga da ne dopuštamo, da su i kajkavske pjesme „Vu to vreme godišča" (Pavl. zbor. l. 110 b – 111 b) i „Bog se rodi v Betleheme" (Pavl. zbor. l. 110 a-b) postojale davno prije reformacije, jer su obje te pjesme u istoj redakciji poznate iz glagolsko-čakavskih spomenika već iz 14. i 15. stoljeća.

Iako zasad nemamo nikakvih pouzdanih pomagala, da makar približno utvrdimo vrijeme postanja svake pojedine pjesme „Pavlinskoga zbornika", ipak uzevši ih općenito imademo u njima nekih osobina, na osnovu kojih možemo njihove neposredne uzore stavljati u tok 16. stoljeća. Te osobine su jezični arhaizmi, kojih ima ponešto u pjesmama a nema ih nikako u jeziku prvoga dijela „Pavlinskoga zbornika" t. j. u lekcionaru, ma da je i on pisan i istom rukom i u isto doba kao i pjesme; sam prepisivač zbornika nije nikako mogao da utiče na oblik jezika služeći se u pjesmama starijim a u lekcionaru mlađim oblikom jezika. Kako pak ne može biti sumnje o tome, da se i jezik pjesama u toku njihova prepisivanja mogao samo da pomlađuje, to za zaostale jezičke arhaizme u prijepisu pjesama iz god. 1644. valja držati, da su ostatak ako i neznatan iz njihove starije jezične redakcije, u kojoj oni nisu bili neobična pojava, kaošto su neobični za kajkavštinu 17. stoljeća, u kojem je „Pavlinski zbornik" pisan. Neki od zaostalih jezičnih arhaizama, kako ću dalje pokazati, nisu više bili obični ni u jeziku Vramčevu i Pergošićevu, pa baš zato i pjesme, u kojima su se oni održali, ne mogu biti tek produkat doba reformacijskog i protivureformacijskog pokreta u kajkavskoj Hrvatskoj, u koje se redovno stavljaju prvi počeci kajkavske književnosti na narodnom jeziku, a u koje upravo idu samo prve kajkavske štampane knjige.

Iz historije „Pavlinskoga zbornika" zna se, da je pisan g. 1644., jer je ta godina zapisana istom rukom, kojom je pisan i sav zbornik, na l. 88 b. iza kazala lekcionara, i dalje, da je g. 1654. zaveden u katalog knjiga pavlinskoga manastira sv. Petra u Šumi u Istri (bilj. na l. 171 a: Monasterii S. Petri in Sylvis Cathalogo inscriptus Ai (1) 654. Ne zna se, tko ga je pisao, gdje i iz kakih izvora. Budući da su upravo ova posljednja pitanja za objašnjenje njegova postanja najinteresnija, odlučio sam da u ovome prilogu kažem

nešto o njegovu postanju s obzirom na njegove jezičke osobine, koje nas, kako će se dalje vidjeti, znatno približuju rješenju upravo tih posljednjih pitanja.

G. J. Barlè u člancima „Pavlinska pjesmarica iz g. 1644. (isp. Sv. Cecilija, g. 1916., 1917.), u kojima je iscrpno prikazao glazbenu stranu pjesama dodavši i potrebna objašnjenja o izvorima pjesama, gdje je to bilo moguće, na pitanje, gdje je pjesmarica pisana, odgovorio je riječima: „u jednom samostanu pavlinskoga reda, vjerojatno u Lepoglavi", a na pitanje: tko ju je pisao, da „to žalibože ne ćemo nikada saznati". (v. Sv. Cecilija, g. 1916., str. 20).

G. Vl. Dukat prihvativši prvo tvrđenje g. Barlèa t. j. da je „Pavlinski zbornik" vjerojatno pisan u Lepoglavi, pokušao je u članku „Tko je pisac pjesmarice od g. 1644."? (isp. Sv. Cecilija, g. 1922., str. 100.—102.) da odgonene i ime inače sasvim nepoznatoga pisca pjesmarice. Kako je Belostenec god. 1653.—1659. bio provincijal istarske pavlinske provincije i živio upravo u samostanu sv. Petra, a u to doba ide i katalogiziranje „Pavlinskoga zbornika", pa kako je Belostenec bio i glazbeno obrazovan, što se vidi iz glazbene terminologije u njegovu rječniku, to je Dukat iz svega toga izveo zaključak, da bi upravo Belostenec mogao biti auktor „Pavlinskoga zbornika".

Ja ću u ovome članku pokazati, da doista s današnjim poznatim pomagalima za historiju naših pavlinskih samostana ne možemo ni pomišljati na to, da pouzdano utvrdimo ime ne auktora već prepisivača „Pavlinskoga zbornika". Na to se ne može zato pomišljati, jer nam manjka potpuni katalog lica svih pavlinskih samostana hrvatske i istarske provincije za vrijeme oko god. 1644.; kako ću dalje pokazati, u jeziku zbornika imade naime i čakavskih osobina, koje su se mogle potkrasti prepisivaču zbornika, koji je poznavao i čakavsko narječje, dakle se morao prije g. 1644. dulje baviti u kojem čakavskom pavlinskom samostanu. No više nego sve to, da pouzdano utvrdimo ime prepisivača, trebalo bi da znademo u prvome redu imena ne-Hrvata pavlina, koji su se bavili u ono doba u našim samostanima, odnosno imena onih naših pavlina, koji su neposredno prije g. 1644. eventualno dulje boravili u češko-slovačkim pavlinskim samostanima. Prepisivač „Pavlinskoga zbornika" može naime da bude ili samo Čeh (Slovak), odnosno naše ili strano lice, koje je vrlo dobro poznavalo i čehoslovački jezik, pa je prepisujući spomenuti zbornik na nekoliko mjesta hrvatske riječi zamijenio češkima i pod uticajem grafike češkoga jezika gdješto pomjerio grafičko razlikovanje kajkavskih glasova č (ch) i c (cz).

Od čehizama, koji su se prepisivaču potkrali pri prepisivanju u „Pavlinski zbornik" spomenut ću najprije sasvim pouzdane: . . . i Judaša Iškariota, koji beše zraditel. I dole iduči ž nimi stal je na mestu polnom, Luka 6 (l. 17 b); da bi se popisal ves volni svet, Luka 2 (l. 26 b); Dole iduči Ježuš z gore stal je v mestu polniom, Luka 6 (l. 32 b); ti si prebitek Ježuša Kristuša (l. 94 a u pjesmi „Zdrava budi nebeska kralica"); četrdeset let te peljah po velike puščine . . i po tom pripelja v volnju zemlju (l. 121 b, u pjesmi „Ljuctvo moje židovsko"); porođen je na ten svet (l. 108 b, u pjesmi „Ovo deva rodi sina"); redem je spisal ta sveti Ivan (l. 143 b, u pjesmi „Gusto nam je žal"); da pšenica v polju i vse volno stvorenje rodem rodi (l. 150 b, u pjesmi „Nedelja je draga bratja danas"). Čehizmi bi mogli biti i ovi primjeri: gda pak zraste veče je od vseh zelin (olus) i biva drevo, Matija 13 (l. 40 a); stavši se Marija pošla je na podgorje šetujuč v varaš židovski, Luka 1 (l. 11 a); i što goder više potrošiš, ja da se povrnem zaplatim ti, Luka 10 (l. 69 b).

Ti čehizmi odlučno govore protiv Belostenca kao prepisivača „Pavlinskoga zbornika", jer se iz Belostenčeva života zna, da se van našeg jezičnog područja bavio samo na naukama u Beču (prije g. 1624.), dakle nikako nije mogao toliko poznavati češki jezik, da bi ga još 20 godina kasnije miješao sa svojim kajkavsko-hrvatskim.

U Bengerovu „Memoriale necrologicum" nijesam našao ni jednoga Čeha ili Slovaka, koji bi se bio oko g. 1644. zadržavao u kojem samostanu hrvatske ili istarske pavlinske provincije. Od Hrvata pavlina, koji su četrdesetih godina 17. stoljeća živjeli u samostanu sv. Petra, zna se za o. Nikolu Mikulića (primlj. u red g. 1628.) i o. Ivana Jaškaja (primlj. u red g. 1622.), da su učili teologiju u Olomoucu. Mikulić je od g. 1647. kao provincijal istarske provincije živio u samostanu sv. Petra i tamo umr'o 7. XI. 1649. Jaškaj je bio istarski provincijal g. 1641.—1645. Sumnjam, da bi i jedan od te dvojice prepisujući „Pavlinski zbornik" najmanje deset godina iza povratka iz Olomouca bio miješao kajkavštinu s češkim riječima.

Iz historije naših pavlinskih samostana zna se, da je Čeh iz Moravske o. Franjo Mlinec-Mlinetius (primlj. u red g. 1641.) bio 7 godina regens chori u lepoglavskom samostanu, ali ako njegove teologijske studije idu iza g. 1641. (a vjerojatno idu), to nikako nije mogao već g. 1644. biti regens chori u lepoglavskom samostanu. No kao što ime o. Mlinca ne dolazi u spomenutom Bengerovu „Memoriale necrologicum", tako je moglo da bude u našim pavlinskim samostanima i više Čeha i to možda baš u službi zborovođe. Da se oko god. 1644. i u svim našim pavlinskim samostanima morala njegovati glazba, može se lijepo potkrijepiti Eggerovom napomenom u biografiji pavlinskoga generala o. Rudolfa Biela († 6. XI. 1629.) o njegovoj odredbi „neque e junioribus quemquam ad studia promovere solitus, nisi cantum Gregorianum calluisset". Zato bit će bilo oko g. 1644. u svakom našem pavlinskom samostanu glazbeno obrazovanih pavlina uopće, a svakako i jedan osobiti regens chori, koji je rukovodio glazbena poučavanja i nastupanja zborova u crkvi i pri crkvenim obredima. Prema tome ćemo razumjeti, da se ime prepisivača „Pavlinskoga zbornika" pri danas poznatim vrelima za historiju hrvatske i istarske pavlinske provincije ne može ni približno a kamo li pouzdano utvrditi.

A sada da se vratim na glavno pitanje koje hoću da u ovome članku raspravim, t. j. u koje se doba može staviti postanje bar nekih pjesama „Pavlinskoga zbornika" s obzirom na jezičke arhaizme.

Iako je kajkavština u svojoj morfologiji mnogo konzervativnija od štokavštine i čakavštine, opet je znatna razlika između kajkavštine 16. stoljeća i kajkavštine 17. stoljeća. U kajkavštini 16. stoljeća, kako je poznajemo iz djela Vramčevih i Pergošićevih pa i iz rukopisa, upotrebljavali su se još mnogi stari oblici, koje ćemo uzalud tražiti u kajkavštini 17. stoljeća, a ako ih ipak nalazimo u rukopisima pisanim u 17. stoljeću, tada se može raditi samo o prijepisima rukopisa iz 16. stoljeća.

Taka je jedna osobina kajkavštine 16. stoljeća završetak – ovi dat. sing. imenica muškoga roda, koji je Vramec u svojoj „Postili" (g. 1576.) upotrijebio samo triput u primjerima sinovi (I. str. 186 a), muževi (I. 41 b) odnosno moževi (II. 110 b). Jedan ovakav dativ našao sam i u varaždinskim gradskim protokolima iz g. 1588.: reče sinovi. U štokavskom i čakavskom dijalektu prestao se završetak – ovi upotrebljavati već u 15. stoljeću. U pjesmama „Pavlinskoga zbornika" nalazimo za završetak – ovi osam potvrda u tri razne imenice: bogovi (hvalu mi dajmo bogovi, l. 99 a, 100 b, 101 a, 102 b, 129 b, Diku mi pojmo bogovi l. 117 a), sinovi (hvala je tvomu sinovi, l. 117 b), grobovi (žene pojdoše k grobovi, l. 129 b). Ta razmjerno dosta česta upotreba završetka – ovi u pjesmama „Pavlinskoga zbornika" ne može se odbijati ni na eventualni uticaj slovenačkoga jezika, jer je on i tamo već u 16. stoljeću bio rijedak. Prema tome ne preostaje nam drugo, već da postanje pjesama „Zdrava kralica nebeska", „Profete su prorokuvali", „Dete se rodi v Betleheme", „Diku mi pojmo Bogovi", „Vstal se je Kristuš deneska" u kojima dolaze spomenuti dativi, stavimo najkasnije u tok 16. stoljeća, čime razumije se samo po sebi nije isključeno, da su mogle i ranije postati.

I završeci – ove i – je nominativa plur. imenica mušk. roda, iako su bili još i u 16. stoljeću obični u svim našim dijalektima, ni u jednom pa ni u kajkavskom ne prelaze preko 16. stoljeća. Kako je završetak – ove potvrđen u Pavlinskom zborniku s 8 primjera (glasove 103 a, kraljeve 105 a, 112 b, židove 117 b pored židovi 118 b, sinove 139 a, 147 b, pored sinovi 153 b, fratrove 153 b, popove 153 b) a *-je* sa 8 primjera (ljudje 125 a, 126 a, 142 a, 146 b, 161 b, 164 a, 169 b, krščan'je 161 b), to i pjesme „Glasove su na nebeseh", „Narodil se je kral nebeski", „Pohvalujmo denešni den", „Ježuš Kristuš sinek boži", „Prosemo mi vsi svetoga Duha", „Blažen je v sebe človek tako vsaki", „Hote k mene veli Kristuš", „Nevolja beše Davidu kralju", „Posluhni nas gospodin", „Prosim i opominam jaz vezda tebe" ne mogu biti mlađe od 16. stoljeća. I oblik trije, koji dolazi uz već spomenuti oblik kraljeve (isp. Trie kraleve časti nesu l. 105 a, zvezdu videše trie kraleve l. 112 b) također ne prelazi u kajkavskom dijalektu preko 16. stoljeća. U pjesmama „Pavlinskoga zbornika" dolazi u lokativu sing. imenica muškoga i srednjega roda redovno završetak – e (sine, kipe, odkupitele, vremene, lete, nebe, čude, i još stariji v srci), dok je u 17. stoljeću već prevladavao završetak – u. Rijedak je bio u 17. stoljeću i završetak – u u instr. sing. imenica žensk. roda, a u pjesmama Pavlinskoga zbornika dolazi dosta često (s tvu krvju, z devu Mariju njega materju, ljubavu, s tešku miselju, ze vsu nadehu moju itd.).

I osobiti dualni oblik za gen. i lok. sa završetkom na – u, iako još dosta običan u jeziku Vramčevu i Pergošićevu, ne dolazi više nikako u kajkavštini 17. stoljeća. Budući da u pjesmi „Gusto nam je žal, kaj je naš orsag tak kruto opustel" dolazi jedan put spomenuti dualni oblik u primjeru „Z obeju stranu toga potoka beše drevje žitka", to i postanje te pjesme možemo staviti u 16. stoljeće.

Kako je poznato, današnja kajkavština ne poznaje nikako više osobitih oblika imperfekta i aorista upotrebljavajući mjesto njih složene oblike perfekta. U jeziku Vramčevu i Pergošićevu oblici imperfekta i aorista nisu ni rijetki ni neobični, šta više oni se dosta često upotrebljavaju još i u kajkavštini 17. stoljeća. Ipak imade znatna razlika u upotrebi ovih oblika između 16. i 17. stoljeća. U 16. stoljeću njihova je upotreba bila potpuno pravilna i po obliku (t. j. nema još pomijeranja izmedu oblika imperfekta i aorista) i po tvorbi (t. j. imperfekat se upotrebljavao samo od trajnih a aorist od svršenih glagola). U upotrebi ovih dviju vremena vrlo je interesan i „Pavlinski zbornik". Kako sam već gore istakao, nema jednoličnosti u jeziku lekcionara i pjesama, jer je lekcionar jezički mlađega a pjesme starijega postanja. Taka razlika postoji i u upotrebi imperfekta i aorista. Dok je n. pr. u lekcionaru redovan završetak za 3. l. pl. aorista – hu, uzet upravo od imperfekta (n. pr. rekohu, pridohu, otidohu, namrehu, postavihu, pustihu, poslahu, zaprehu, odgovorihu, najdohu itd.), u pjesmama nema ni jedne potvrde za to pomijeranje, već se u oba vremena pravilno upotrebljavaju njihovi organički završeci (n. pr. aor. prestrašiše, idoše, raspreše, rekoše, pomreše, oblekoše, vloviše, itd. pored imperf. želehu, hvalihu, kričahu, prepevahu, nošahu, začinjahu itd.). Paralela Vramčevu obliku behosta (Post. II. 1 b) mogao bi biti oblik behoše u „Pavlinskom zborniku" l. 111 b.

Ovime nisam ni izdaleka iscrpao sve arhaizme (tako su n. pr. vrlo obični leksički arhaizmi jaz mj. ja, ino mj. i, i drugi), ali i gore spomenuti dostaju, da se uvjerimo, da će pjesme „Pavlinskoga zbornika" ići svojim postanjem najkasnije u 16. stoljeće.

Ako je prepisivač zbornika bio Čeh, sumnjam; da bi mogao da bude i redaktor, već će vjerojatnije biti prepisivao ili iz već gotove starije zbirke ili iz raznih zbirki ali prema izboru i pod rukovodstvom kojega Hrvata-pavlina. Iako Pavlinski zbornik imade 64 crkvene pjesme, ipak to će biti samo neznatan dio kajkavske crkvene poezije, koja se u 17. stoljeću pjevala u crkvama kajkavske Hrvatske. To se tvrđenje može potkrijepiti pjesmama druge kajkavske crkvene pjesmarice iz 17. stoljeća (upravo iz g. 1687.), gdje od 53 pjesme imaju samo 16 istovetan sadržaj s pjesmama „Pavlinskoga zbornika". I u pjesmama ovoga zbornika imade arhaističkih oblika ali mnogo manje, a neki arhaizmi pjesama „Pavlinskoga zbornika" ovdje su već pomlađeni (n. pr. u pjesmi Narodil se je kral nebeski mj. na mladom lete, trije kraleve, već: na mladom letu, trie kralevi).

Kajkavska crkvena poezija i Pavlinskoga zbornika i pjesmarice iz g. 1687. interesna je i zbog svojih veza s crkvenom poezijom naših susjednih pokrajinskih književnosti. Od pjesama, koje su bile osobito raširene u Hrv. Primorju, Dalmaciji i Bosni spomenut ću iz ova dva zbornika samo ove: „Vu to vreme godišča", „Sudec srdit hoće priti", i „Muka Boga gospodina i Kristusa božja sina", a Kajkavci bit će ih primili valjada od Čakavaca. No u pjesmama „Pavlinskoga zbornika" imade i inače uticaja čakavštine. Tako će biti čakavizmi neki refleksi a za stare poluvokale kao: od zalih (166 b) zale 148 a, misaljum 162 a (pored miselju 147 a), kade 163 a, kada, danas, danak - stanak (ukrimi), žukak, dan, lahko itd., zatim neki ikavizmi kao odrišenja, svit, precvitali, precvita, procvitanje itd. (ima ih i u lekcionaru: zešel je z crikve l. 49 a jeliš, piliš 61 a). Ti su se čakavski uticaji mogli potkrasti prepisivaču pišući „Pavlinski zbornik" u čakavskoj sredini, no nije isključena ni vjerojatnost, da su upravo ostaci iz pokajkavčenih čakavskih izvora.

Kako dakle vidjesmo iz svega, što sam dosada kazao, postanje je „Pavlinskoga zbornika" interesno i s obzirom na lice prepisivača kao i s obzirom na mjesto gdje je upravo prepisivan i iz kakih je starijih izvora nastao.

Držim da će sve ovo, što sam napisao o ličnosti prepisivača i o postanju pjesama s obzirom na jezik moći interesirati i čitaoce „Sv. Cecilije", jer će ovim biti možda pokazan put do provenijencije nekih napjeva. G. J. Barlè istakao je u svojoj lijepoj studiji, da u napjevima nekih pjesama imade i čeških elemenata (isp. Sv. Cecilija, god. 1916. str. 151, 178, god. 1917. str. 10, 46, 47, 49), a ja sam pokazao, da u cijelom „Pavlinskom zborniku" ima i čeških jezičkih osobina, kojima se mišljenje g. Barlèa lijepo potkrepljuje.

Narodna pjesma.

Ludvik Kuba — Praha-Karlin.

Poljaci razlikuju dvojaku vrstu svojih pjesama: „Pieśń narodowa" i „Pieśń ludowa". „Pieśń narodowa" im znači pjesmu umjetnu, ali koja je postala svojinom naroda. U zgodan je čas odletjela sa stola pjesnikova ili skladateljeva na ulicu, ušla u puk i postala njegovom svojinom. To su većinom pjesme političke i domoljubne ili su postale historičke radi nemirnog doba, u kome su postale svojinom naroda.

„Pieśń ludowa" je nižega podrijetla. Stara potleušica, cvjetna livada, šumska tišina ili gorski vazduh razni su oblici njene kolijevke. Ima sličnu sudbinu kao i njena gore pomenuta „pieśń narodowa", ali u obratnom pravcu. Ova je izletjela iz tijesne sobice pjesnikove u slobodni zrak, dok se s djetetom pustih poljana i slobodnih gora dogodilo obratno. Glazbeni ju koji zanesenjak ščepao, zatvorio u krletku od žice notnih linija, te ju otisnutu u knjizi donesao u salone.

Ovo je nazivlje doduše dobro za Poljake. Odgovara njihovim prilikama. Dok su oni imali — a većinom imadu i sada — po jednoj strani politički i narodnosno svjesno plemstvo i inteligenciju, a po drugoj strani politički i narodnosno neosviješten puk, mogli su lako domoljubne pjesme zvati „pieśńi narodowe" za razliku od netendencioznih pjesama „ludowych". Za ostale Slavene ovo nazivlje ne može vrijediti. Počeli su i kod nas Čeha uvoditi neki ovo nazivlje, ali je to prouzročilo zbrku pojmova. Mi Česi već odavna nemamo svojega plemstva, a inteligencija bila i onako sva iz naroda. Kod nas su bile riječi „narod" i „puk" sinonimne. Puk je tvorio jezgru naroda, te smo mogli s pravom njegove tvorevine zvati „narodnima", dok su se umjetne skladbe, čim su plebiscitom dobile žig općenitosti, posve logički zvale „ponarodnjelima".

Rusi su takodjer vazda zvali pjesme svoga puka „narodnima", prem su kod njih prilike opet bile posve drukčije nego kod nas. Oni nisu vodili politički boj za svoju narodnost, kod njih je riječ „narod" imala vazda i skoro isključivo etnografski smisao, koji je označivao plemensku samostalnost. Tu opće nije bilo tla, u kome bi niknula pjesma „ponarodnjela".

Slično zovu i Jugoslaveni svoje pjesme narodnima, prem su kod njih prilike opet drukčije nego u nas. Ondje — a to se ima pripisati nekim bojevima za političku slobodu i za vjeru (koja se podosta stapala s narodnošću) — bili su svi slojevi pučanstva narodnosno osvješteni; pjesme, a poglavito epske, imale su kod njih ulogu, koju su drugdje imale pjesme ponarodnjele, domoljubne, pa tako ni kod njih kult umjetnih pjesama domoljubno-političkih nije bio tako velik kao kod Poljaka.

Naziv dakle „pjesme pučke", koji se u nas počeo uvoditi za tvorevine puka, nije opravdan, osim u slučaju, gdje se pjesma narodna suprotstavlja pjesmi umjetnoj, školovanoj.

Pjesma dakle pučka i pjesma umjetna tvore suprotne polove. Pjesma ponarodnjela je spojni član među objema.

Imade još jedan član, koji pomaže tvoriti prelaz među ova dva pola. Ako je prvi član bio umjetnog podrijetla, ovaj drugi je podrijetla pučkog.

Da ga možemo upoznati, potrebno je nešto iz bliže promotriti narodne pjesme.

Narodna je pjesma slična pticama. Razlikujemo ptice pitome i divlje. Prve su iskrivljeni oblik drugih. Prve su obične, druge dragocjene. Prve možemo zvati, zobaju iz ruke, druge su plahe.

Pitome ptice su pjesme, što kolaju samo u štampanim zbirkama. Zvuče iz ustiju inteligencije. Pjevaju ih oni, koji ih nisu stvorili. Svatko nam ih opetuje bilo mekanički bilo s kazališnom pretjeranošću, kada i kako hoćemo. Imadu pristrižena krila kao pripitomljena čavka. Uglađene su prema našem ukusu. Možemo si ih na papiru povolji ogledati kao oskubenog kokota. Zvuče uvijek jednako i stalno, jesu dogmat baš kao i umjetna skladba.

Druga vrsta jesu divlje ptice, koje živu u prvobitnom stanju. S neprikraćenim krilima lijetaju s drveta na drvo, ne dadu se sviralicom privabiti. Moramo ustrpljivo sjediti i čekati, dok nam ih slučaj donese u dostatnu blizinu. A i tada pokažu nam samo svoja raznobojna poput duge blistajuća neporušena gipka krila — i već odlijetaju. Ili se — kao ruski kor — iz daljine pohvale snažnim krivuljama svog orlovskog lijeta — i nestane ih, ako im se približimo.

One prve pjesme narodne, u štampanim zbirkama nikle u inteligenciji tvore drugi spojni član među obim krajnjim polima: među nezabilježenom pjesmom pučkom i među pjesmom umjetnom.

* * *

Kod nas u Češkoj pohvatane su gotovo sve ptice u zbirke, gdje vise mrtve poput postrijeljanih šljuka. Što je ostalo, gine od žeđe, jer se osušio izvor, gdje su se napajale, gdje su crple život: prirođen umjetnički zanos puka i njegova neprisiljena tvorna snaga.

Krivnju za to ne nosi ni pojedinac ni cjelina. Vrijeme, duh vremena je, koji uništuje životne uvjete narodne pjesme. I tako je kod nas u Češkoj teško poznati narodnu pjesmu u prvobitnom, prirodnom stanju. Moramo poći na jug i na istok. U Moravskoj je već bolje, a još je bolje u Slovačkoj i kod ostalih Slavena.

Samo poređivanjem obih krajnjih polova, narodne pjesme prvotne s pjesmom umjetnom možemo si stvoriti pravu predodžbu o pravoj narodnoj pjesmi u njenom prvobitnom stanju. Dok je umjetna pjesma, nikla iz pera skladateljeva nešto apsolutno, tako da je svaka preinaka pogrješka, dotle je živa narodna pjesma val koji se neprestano prelijeva. Slušajmo samo malo i poznat ćemo, kako se besprekida mijenja.

Poljska poslovica veli: „Co wieś, to pieśń". A ruska: „Čto górod — to norov, čto děrevnja — to obyčaj". (Koliko gradova toliko naravi, koliko sela toliko običaja). Ali ova individualizacija ide još i dalje, sve do onog pjevača, koji je svaki drukčije pjeva, i do pojedinih zgoda, jer i isto grlo u raznim zgodama drukčije pjeva, što više i do onih slogova, koji se među sobom razlikuju. Na taj bi način – strogo govoreći — jedni fonograf mogao dati pravu sliku stanovitog časa iz života narodne pjesme.

Stalna dakle mijena je glavno obilježje narodne pjesme u njenom prvotinom stanju.

Pjesma se mijenja kao pjevačevo raspoloženje. I to nije poredba, nego prava istina. Pa i posve razumljivo. Duševno raspoloženje je ono stanje duše, u kojem je pjesma povjerena titrajima zraka. Pjesma je zrcalo duše. Valovi, koji talasaju u duši, javljaju se pjesmom napolje. Pjesma izdaje djevojku. Pjesma je „kl'učik od srdiečka", koji nam otvara pogled u srce djevojačko.

Stoga notni zapis ne može da poda potpuno vjernu sliku pjevane pjesme. No ni fonograf toga ne može da učini. Može nam doduše reći, kako se pjesma baš sada pjevala, ali ne može nam reći, kako se pjesma pjevala jučer i kako će se pjevati sutra.

Ako je pjesma promjenljiva, odatle ne slijedi, da je smijemo mijenjati mi. To pravo pripada puku. Kao dijete nepoznatog oca ne pripada narodna pjesma nikomu i pripada svima. Svi su je njegovali, svi su je na svojim njedrima gajili. Vršili su dužnosti roditeljske, zato imaju i prava roditeljska. Uostalom oni ne mijenjaju pjesmu svjesno i navlaš. Oni je samo njeguju, brinu se o dalnji njen razvoj u blagoj besvijesti i u rajskoj nevinosti, tako kako im to daje genij naroda, kojim su svi u raznoj mjeri i na razan način proniknuti i koji slično kao što vodi ruku njihovu dok vezu odijelo ili izrezuju preslicu, vlada njihovim grlom, kad hoće pjesma da izleti prema oblacima.

Reći će tko: svi smo narod, svi smo njegovim genijem u raznoj mjeri proniknuti, svi imamo isto pravo.

Podnipošto. To bi bila istina, kad bismo svi živili u prilikama, u kojima puk živi, t. j. u njegovoj tradiciji, načinu mišljenja i naziranja. Ali budući, da škola, knjiga, doticaj sa svijetom istrjebljuju u nama prvobitne elemente, tako da se ako ne potpuno otuđujemo, a ono barem udaljujemo od genija naroda, kako se on javlja u puku, zato smo toga prava lišeni. Mi se pjesme narodne ne smijemo taknuti baš tako kao ni skladbe umjetne. Mješćanin, kad izađe iz grada u prirodu, imade samo omirisati poljski cvijet i ništa drugo. Mora se k njemu sagnuti. Ako ga otrgne, povene mu u ruci. Kod kuće ga može čuvati samo u herbariju.

Obratno puk se ne mora sagibati. Ima cvijeća punu dušu, puno srce. Punom ga šakom može razbacivati. Živi u njemu, i ono u njem. Među njima postoji najuže prijateljstvo, jedan pripada drugomu, jedan ne vrijeđa drugoga, jer se razumiju. U njegovim rukama ne postaje pjesma mumijom, nego ostaje djetetom ružičastih lica dalje.

To je tako dugo, kako dugo ostaje puk samome sebi vjeran.

No dođe li dah nove dobe, pronikne li u najzabitiji kutić poput dima lokomotive, nastaje proces, koji se obično zove napredak. Puk se počinje tuđiti sam od sebe, a u tom razmjeru imalo bi se omeđivati i njegovo pravo na pjesmu.

To se doista automatski i događa. Puk počinje u istoj mjeri manje mariti za pjesmu, u kojoj se podlaže novim življima. U njemu nestaje zanimanja i sile i tvorne sposobnosti, pjesma se utvrđuje u svojoj formi, ukočuje se u posljednjim oblicima — i sazrijeva za notno pismo, za zbirku, knjižnicu, koncertni podij.

U prirođenom ovom regulativu stoji mudrost prirode. Kad je puk u svome unutarnjem procesu tako daleko dospio, da pjesmi tek škodi, prestaje se brinuti za pjesmu, a ona ostavlja puk i sirotica gine, katkada otrovana zarazom tuđih živalja, koji su neorganički u nju uneseni, tako da je u tom slučaju katkad vrlo teško pronaći prvobitni njezin oblik.

* * *

Pojedini tipovi pjesme na raznolik način podležu svojoj sudbini, prema tome kolik stupanj elastičnosti imadu prema sili koja mijenja. Tà pjesme imadu svoju individualnost, a mi kad ih promatramo, što dalje to jasnije spoznajemo, da je pjesma organizam, koji imade sva obilježja živih bića. Prije svega imade pjesma svoj ja kao i svako drugo živo biće, imade svoju os, oko koje se okreće i u čiju sferu želi povući sve oko sebe (ne trpi slušatelje, svakoga mijenja u supjevača), imade svoje matematičko središte, potpuno je subjektivna i sebična. Ima svoj početak i svršetak, dobu svoga razvitka ispunjenu neprestanim valovima i gibanjem, u čemu se može pratiti težeńje na individualizaciju, prima nadalje hranu na način drugih živih bića dajući jednako sama hranu drugima. Kad će jednoć biti provedeni diagrami napjeva, da bude jasno, kako su jedan na drugoga djelovali, kako je jedan drugome posuđivao, kako je jedan drugog pronicao, kako se jedan te isti napjev javljao u raznim oblicima kao u maskama, bilo da si iskazuju ljubav bilo da se kriju u varavi incognito, otvorit će nam se zanimljiv i poučan pogled u posebni svijet, o kom nemamo zapravo ni pojma. Onda ćemo upoznati, kako se pjesme množe same od sebe kao životinje i biline; mi ćemo raspoznavati pređe i njihove potomke, a naučit ćemo se pomalo raspoznavati i stupanj njihova rodbinstva. Narodna će nam se pjesma tada prikazati kraj sve svoje raznolikosti kao orijaško cjelovito jedinstveno biće, spojeno u svim smjerovima i kraj toga raščlanjeno sve u beskonačnost. Narodna će pjesma naličiti ogromnoj krošnji lipe ili razgranjenim morskim koralima, a mi ćemo moći promatrati, kako se njihove krošnje nesamo dotiču, nego i propliću i spajaju čineći ono, što političarima nikako ne uspjeva: željno od nas svih očekivani savez naroda, barem na ovomu polju!

Pjesma je dakle živo biće. Pa to je i prirodno. Ta ona životnu snagu, kojom se organska tvar razlikuje od anorganske, crpe iz najsavršenjega vrela: iz ljudskoga srca.

Zato baš i odaje posve ljudske afekte.

Da se neprestano mijenja i kiti, slična oholoj dami, koja svoju toaletu neprestano mijenja i ravna, to je bilo već rečeno.

Ali bilo bi krivo suditi, da je ona koketa. Obratno je istina.

Ona je prožeta čednošću, slična u tom krasnoj princesi, koja se pred cijelim svijetom zatvorila u svoj grad.

Ovaj grad je srce naroda. Tu se pjesma krije, želeći da je nitko ne gleda i da joj se nitko ne divi. To ostavlja ona svojoj prirodnoj opreci, umjetnoj pjesmi, koja je baš u tu svrhu nastala, i kojoj je pljesak slušateljstva neophodno potreban, jer inače — gladna — izgiba.

Narodna pjesma ne želi slušatelja, pače ona bježi od njih. Ona želi samo, da je pjevaju, a ne da ju slušaju. To je jedno od glavnih obilježja narodne pjesme u njenom prvobitnom stanju. Ne će od ustiju k uhu, nego od srca k srcu. Ne doziva slušače, nego pjevače. Ne će da otvara uši, nego usta. Ne će da budi čuđenje, nego život. Ne će da bude domaćinom, koji druge razveseljava, nego vladaocem i loviteljem duša drugih.

Samo jedna njena sestra čini u tom iznimku. To je pjesma epska, pripovijedajuća, koja imade oprečnu ćud, objektivnu. Obilazi tražeći, da bude slušana, zadovoljava se svojim podređenim stanjem, te je — što se broja tiče — u manjini. Ovaj si nedostatak uostalom naknađuje svojim razmjerom, brojem kitica.

Značajno je za epsku pjesmu, da se njeni promicatelji dadu častiti. Pače još i gore! Oni postaju prosjaci i proseći boglji. Među Slavenima jest Rusija i Jugoslavija, gdje se ovaj tip pjesme u velikoj mjeri razvio. Imade pjesama sa 4 do 6 tisuća kitica. Hrvati ih zovu junačke ili muške pjesme za razliku od lirskih pjesama, koje se zovu djevojačke ili ženske.

Mnogi stručnjaci većma cijene muške ili junačke pjesme te im pripisuju veću važnost za život naroda i za umjetnost samu. Ne ću da ovdje odlučujem. Znadem samo, da lirska, ženska pjesma prima čovjeka u svoj topao mehak naručaj, tek što je došao na svijet, na način čarobnih uspavanki, vodi ga i prati u životu korak za korakom; ona mu je stalan pratilac i tješitelj, ona mu govori, kad nema s kim govoriti; pomaže mu očitovati radost i žalost, kad ih nema s kim dijeliti, ona mu je vjeran prijatelj, oprezni vođ i budni čuvar u cijelom životu, ona mu je sjajna zvijezda u labirintu svijeta.

Takovo značenje imade lirska pjesma za narod.

A za umjetnost? Za umjetnost je polje od diamanta, nalazište pjesničkog biserja.

Razvio se doduše i kombinovani oblik, koji pogoduje obim strankama. To je pjesma epsko-lirska. No ova imade također značajku lirskih pjesama, te je subjektivna.

Ne ću da odlučujem o tom, kojim bi se pjesmama dala prednost, da li muškima ili ženskima, niti o tom, što je lakše: složiti beskrajnu dugu pjesmu junačku ili imati genijalno nadahnuće, koje je nužno i za najkraću pjesmu lirsku.

Neka mi bude dopušteno učiniti tek jednu opasku na nazivlje, koje se kod južnih Slavena uobičajilo. Znamo svi, da ondje više no igdje u Evropi vlada nazor, po kojemu stoji žena niže no muž. Zato nije čudo, da mnogi već radi toga većma cijene „muške“ pjesme nego „ženske“. Meni se ovo nazivlje vrlo mili, daleko iz drugih razloga. Ženskost naime u svojoj biti znači savršenu subjektivnost, dok se muževnost odlikuje sposobnošću da bude objektivna.

Čemu valja dati prednost, da li muškomu ili ženskomu elementu, prijeporna je stvar. Subjektivnost znači sintezu, objektivnost analizu. Istinska sila krije se pak samo u prvoj, a nikako u drugoj. Na Balkanu je težina života nametnuta bila u istinu samo ženi, dok se muž podao poratnom lagodnom junaštvu. Nu ne samo na Balkanu, nego u prirodi li svemiru uopće veća se važnost stavlja na ženu, kojoj je povjerena zadaća uzdržati rod ljudski svojom mukom i trudom. Muž je doduše važniji elemenat u sastavljenom ustroju ljudskog društva; no za svijet u kozmičkom smislu važnija je žena. Nije slučaj, da se žena rađa više nego muškaraca, ni to, da u fizičkoj propasti ratnoj pogibaju muškarci. Vidi se očito, kako se priroda brine za ženu i kako bi ju rado sačuvala u što većem broju.

Napomenuo sam čednost i stidljivost narodne pjesme u njenom prastanju. Ne mislim tu sadržaj teksta, koji se u svojoj naivnosti dotiče predmeta u društvenom pogledu najškakljivijih; nego sam imao na umu crtu njene unutarnje ćudi: kako se vlada u doticaju s izvanjim svijetom.

Narodna pjesma podsjeća tu na orientalnu ženu, koja se ne samo sva krije, nego koja se uopće skriva i koja se daje zatvarati i čuvati od svoje okoline te koja je spremna do skrajnosti braniti svoj incognito.

Zatvorena u srcu pjevača i pjevačica nalaže im pjesma, da joj budu neprozirnom ogradom, zaštitom, utvrdom. I ne samo to, ona si svojim fluidom, koji djeluje u daljinu, podvrgava za istu službu ljude tuđe, udaljene, koji ni ne slute, da pomažu oko nje tvoriti utvrdni okrug.

Idući za pjesmom nailazimo najprije na taj okrug. Dođemo u posjet k ljudima, koji bi nam imali pomoći sakupljati pjesme. Imadu nam reći, gdje i kada bi se dalo naći pjevače ili pjevačice. Upravo je smiješno, s kakom stereotipnošću se opetuju načini, kojima imademo biti odbijeni, otjerani, od nakane svoje odvraćeni. Uzeti ću za primjer prizore s Balkana (premda se svuda opetuje isto).

„To će biti teško! Narod je divlji, stidi se, boji se, nepovjerljiv je, ne shvaća, o čemu se radi!“ Tako to počima uz male preinake. „Ovaj puk ne zna ništa, to ne vrijedi ništa, pjeva loše, pjesme su već pokvarene!“ tvrde smioni neki susjedi. Neki nalaze mirniji, mekši način, da ne odbiju. „Ovdje je već sve pobilježeno. To je pobilježio x y; to ćete naći u toj i toj knjizi, kalendaru, časopisu“ i sl. Dobričine, u koliko se nađu, savjetuju zabrinuto: „Dođite za mjesec dana ili za dva, na ovo ili ono proštenje, na ovaj ili onaj god“. To jest: dođite ma u koje drugo vrijeme, samo sada ne! Nehotice sam se sjetio vazda na natpis čeških kramara: „Danas za novce, s u t r a badava“ ili na Murgèrove „Bohême“, koji su cijelu jednu zimu davali soirée „svake buduće subote“.

To su prve pozicije, koje čuvaju pjesmu pred izvjedljivim čovjekom i sabiračem. S vremenom stekao sam iskustva, te sam ovu poziciju naprosto obišao i nastojao doći izravno k samim pjevačima ili pjevačicama. Dakako da sam naišao vazda na bezuvjetni otpor. I

najbolji i najznamenitiji pjevač — a još više pjevačica — taji svoje umijenje, i to posve odriješito. „Ne znamo ništa“, glasio vazda odgovor. Ako je pri tom bila u blizini druga osoba (u Bosni), koju nisam zamolio za pjevanje, ta bi znala često opomenuti onoga, s kim sam govorio: „Ne govori sa Švabom“.

To dakako ne smije čovjeka prestrašiti. Nije li moguće doći do cilja izravno, valja upotrijebiti laskanje i obećavanje, ponuditi nagradu, pogostiti, pokazati darove, opisati sudbinu zabilježenih pjesama, gdje i kada će biti otisnute i gdje će se pjevati, valja pokazati ispisane bilježnice i zabilježena imena pjevača. Iza toga dolazi redovito otpor mirniji sastojeći iz običnih izgovaranja: „Nisam dobre volje“, „teško mi je dangubiti“, „nije sad k tomu zgodno vrijeme“, „manjka mi ovaj ili onaj drug“, „što bi ljudi na to“, „što bi na to rekle oblasti“ (to je bilo za Austrije), „nisam baš pri glasu“, „ja razumijem samo po naški“.

Ovakovi izgovori su dobar znak, da je otpor popustio. Sada valja strpljivo dalje govoriti i to na taj način, da se vlastiti „ja“ pjevača i pjevačica probudi te pjesma izda i izvabi. Pođe li nam za rukom uzbuditi dostatno njihovu taštinu i sebimilje, onda je pobjeda tu.

Jedan će dobaciti s porugljivim smiješkom: „Znadem jednu, tu ne ćeš moći zabilježiti“.

Drugi: „Ja bih mogao jednu zapjevati, takovu nisi još nikada čuo!“

I opet drugi: „Znam jednu, ta valja barem forintu, ali morao bi pisati do ponoći, i još ne bi bio gotov“.

To su sve dobri znaci. Izvještaj o situaciji bi glasio: „Tvrđa pred padom!“

„Zapjevaj, što si napisao!“ oglasi se konačno netko.

Drage se volje odazovem pozivu.

„To ne valja, to je drukčije“.

Dakle pokaži, kako?

Tako smo se približili k cilju. Pjevač konačno pjeva.

Ali uspjeh još nije osiguran. Nasadili smo čep, a ne znamo, ne ćemo li biti poštrcani ili ne će li sadržina isteći u beskorist.

A to se dogodi vrlo lako kod tako budnog bića, kakova je pjesma. Videći naime, da je izdana, da ju je tjelesna njena strana — misleći samo na sebe, odana svome egoizmu — napustila, odvaži se na sebeobranu, i to zdvojno. Izvedena iz svoga skrovišta pokaže nam se sva iznakažena, svijajući se i vrteći, te je ne možeš ni prepoznati. Otruje pjevačeva grla tako, te pijev nije ni zašto. To je posve shvatljivo. Poticaj na pjevanje nije došao iznutra nego izvana. Nije kokot odapeo u puški, nego se naboj vadi žicom, kao čep, koji propane, iz posude.

Nekoć pođe pjesmi za rukom u zadnji trenutak uopće umuknuti. Ili me promišljenim protunapadajem prisili na uzmak, na pr. na taj način, da u prisutnima uzbudi volju za pjevanjem, tako da svaki pjeva, ali svaki nešto drugo, tako da ja u nesnosnom kaosu uz podsmjeh svim pobjegnem. Ili pođe pjesmi za rukom, baciti među pjevače jabuku razdora, i tako sam ja opet svladan.

„Ti to ne pjevaš dobro“, pridodat će netko i pjeva sam. Nastaje svađa, koja dobiva doskora vrlo oštre oblike te dijeli ljude u dva neprijateljska tabora, a meni ne preostaje nego ostaviti bojište — na radost pobjednicima. Nakon toga nastojim što prije iza najbližeg brijega iščeznuti.

Pa kad i tu neopažen sjednem, da se umoran otpočinem, zazuji pijev. Melodička se linija trese zrakom, baš onakova, za kojom sam čeznuo. Pogledam kradomice prema selu, i vidim i čujem, kako moji pjevači spokojeno, s ljubavlju i zanosom pjevaju! Sada pjevaju za sebe.

I ta pjesma, što zvuči zrakom, čini mi se kao zastava, koja pobjedonosno leprša, oslobođena od neprijatelja.

* *

Ova osebina narodne pjesme nije njena hirovitost ili voljica, nego je posljedica njezine biti.

U doba, kad si narod mora sve činiti sam, kad si mora sve potrebe svog fizičkog života vlastitim radom i vlastitom invencijom namirivati: kad tke tkaninu i šiva si odjeću, kuću gradi i pokućstvo teše, kad živi u t. zv. primitivnom stanju, onda si sam namiruje i sve potrebe duhovne i duševne, koje je od uvijeke ćutio u svim stupnjevima svoga

razvoja. Razmišljavao je, radio, umovao, a to blago svoje životne mudrosti i svog unutarnjeg rada stavljao je u ukrasno ruho poezije i glazbe. Umjetničko ruho čuvalo ga je od zaboravi i propasti i davalo mu neko više posvećenje. I puka poslovica lako je uvjeravala, lako se pamtila, ako je bila stavljena u pjesnički oblik, u srok. Narodna pjesma postala je na taj način ne samo narodna svetinja, nego i bogata duševna riznica, kamo je narod rado zahvaćao, kada je god to tražila unutarnja potreba. Svršit će se.

„Veselenje“ i „nabràjanje“ u Blatu na otoku Korčuli.

Niko Kalogjerà — Split.

Blato na otoku Korčuli najveća je dalmatinska varoš poslije Velog Varoša Splita. I u Blatu se je veoma dobro sačuvalo i gajilo crkveno pjevanje posebnih napjeva i ako ne tako obilato kao u Varošu Splita. Posebno ću se svojedobno na to osvrnuti. Za sada se samo ograničujem na gornju radju, neka i ona bude jedan prilog povijesti naše pučke crkvene pjesme.

1. Veselenje.

Veselenje, t. j. kolendanje počinje sa badnjim danom. Djeca trče po selu, tuku na vrata i nazivlju: O kuma, o kuma, čestito vam badnji dan; velim, malim – svim ostalim, dajte kruha i rogači! U večer pak sakupljaju se momci i ljudi, i eto ih na vrata svog prijatelja, da mu „vesele“. Sve se ove pjesme pjevaju po istom napjevu. Prvi pjevač započne:

Andante mosso.

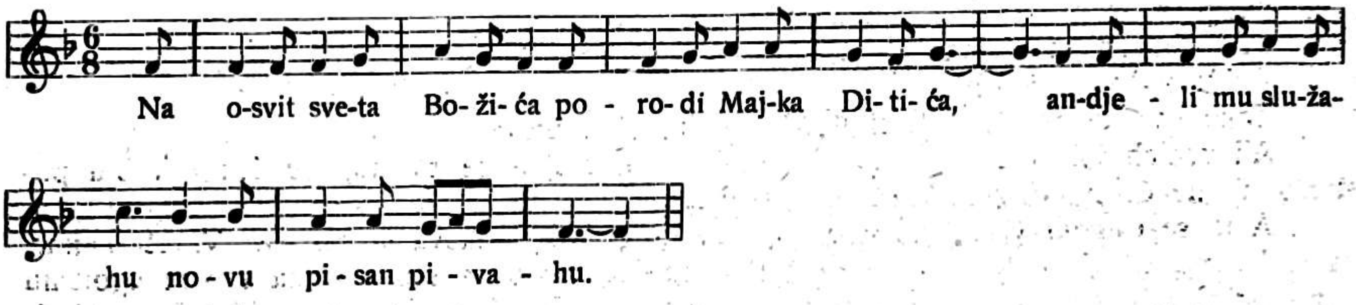

Drugi opetuju. Zatim prvi pjevač pjeva božićnu pjesmu: „Po Duhu Svetomu“, i to kiticu po kiticu, koju ostali opetuju. U starija se vremena veselenje započinjalo s ovom kiticom:

Čudnu radost ja vam spravljam
Na put pravi vas postavljam
Spasitelj se rodi noćas
Ki je s neba saša za nas;

ali žalibože starinski se napjev ove kitice nije sačuvao tako, da bih ga mogao tačno ubilježiti.

Kad dovrše pjevat, ulaze u kuću prijatelja, koji ih bogato počasti sa smokvama, mindulima, kolačima i rakijom. Tu se pjevaju nazdravice (napjev sliči splitskome), a pjevaju se i svjetovne vesele pjesme, od kojih vrijedno je zabilježiti ovu starinsku, koja se je u tim prigodama pjevala:

Allegretto.

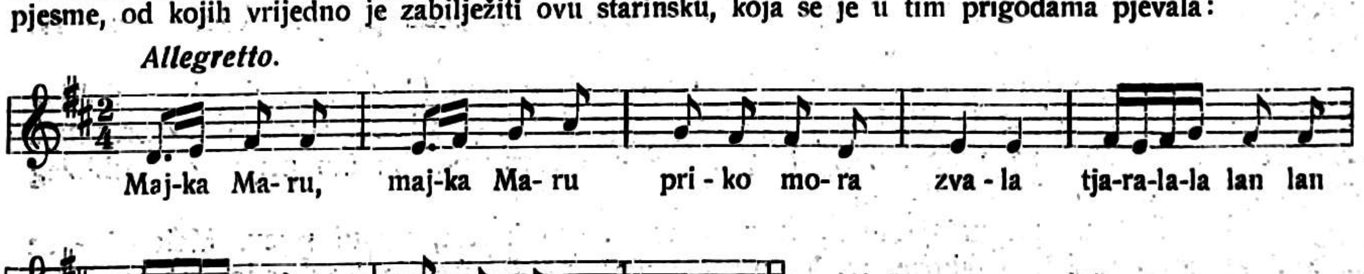

„Jesi l' Mare svu svilu oprala?“
„Nisam moja ni počela majko“.
„Kučko kćeri da što si činila?“
„Ja sam majko drobnu ružu brala
I naplela tri zelena vinca.
Jednoga sam momu bratu dala,
Drugoga sam za se odabrala,
Trećega sam nuz more puštala.
I vincu sam momu govorila:
Plovi plovom moj zeleni vince
Plovi plovom do Jurjeva dvora,
Kada dodješ za Jurjeve dvore,
Pozdravi mi Jurja gospodara
I staricu majku Jurjevića.
Da bi joj ja šetala za dvore,
Rekla bi mi da sam nametnica
Od biloga dvora Jurjevića.
Nametnici magla nad očima,
Udovici jasna mjesečina,
Meni mladoj tri žarka sunašca!“

„Veseli" se još na Mladince („Mladinci smo mali") i na Tri Kralja sa pjesmama, kako su tiskane u Čulićevoj pjesmarici, samo što se na Tri Kralja pjeva suviše ovaj uvod:

Došli smo vam navistiti
Vodokršća dan čestiti
Da su kralji dojezdili
Da su Bogu dar donili.

Za tim nadodavaju ovaj početak:

Tri Kralja jizdahu
Ispodan sunčenih stran
Koji Bogu nose dar
Miru, zlato i tamjan.

Oni su hodili
Po rosnoj travici
Išćahu Isusa
Pri svitloj danici.

Ako je pjesma dvanaesterac dotično šesterac, onda je napjev nešto skraćen:

Andante mosso.

Na staro Ljeto veseli se s ovom pjesmom, koju nisam mogao naći u Čulićevoj pjesmarici:

Ovo je osam dan, slavna i sveta Božića,
Da Diva Marija, prikaže u tempal Ditića.
Ovo je blagi dan, novoga godišća,
U kemu Isus naš, hoti se obrizat,
Ma na 'vi blagi dan, vas se svit raduje,
Za jubav Njegovu, ovi se dan štuje.
Ovo je dan od radosti, prislavnoj Divici,
Ka sina porodi, kod živine u špili.
Oj zdravo zdrako sunčena, ka vas svit prosvitli
U vrime poroda, svak te pozna i vidi.
Majka ga s ljubavi, sa slame dizaše
Na ruke postavjuć, slatko mu pivaše.

Spavaj kralju nebeski, utiši se od plača,
Što s' odluči to jesi, kralju od svih država.
U krilo Tebe vazimjem, dragahni kralju moj,
Slatki celov nek ti dam, u prisvitli obraz tvoj.
Od zla nas svih obrani Ti, o moj nebeski porodu
I na molbe pristani, majci učini na volju.
Ja ću majka moliti, Tebe sinko svaki dan
Da mi budeš slidití, kako si mi obeća.
Ja ću straža svih biti, tvoja majka Divica
I za njih molit ću, po svih dnevih godišća.
I da bi dao nam, s prvim od godišća
Proći svim veselo, i doškat do lita.

(Svršit će se.)

„Jafkanje" u samoborskoj okolici.

Petar Kovačić Vrbančić — Bistra.

U selima kraj Samobora običaj je, da se smrt seljanina posebnim načinom objavi cijelom selu t. zv. „jafkanjem". „Jafkati" = jaukati. Obično se to zbiva tako, da ili majka, ako joj umrlo dijete, ili žena, ako joj umro muž, ili starija djevojka, ako joj umro otac ili mati, izađe ranom zorom pred svoju kuću na mjesto, otkud se glas može dobro širiti, te plače u formi žalobne pjesme. Ovo „jafkanje" opetuje se katkada i drugo jutro, dok mrtvac leži u kući, rijetko kada po danu ili na sprovodu. Sadržajem i ljepotom razlikuje se prema tome, kakova je sposobnost one, koja plače, te intimni odnošaj između nje i pokojnika. Ako na pr. žena „jafče" za svojim mužem, čini to po prilici ovako:

„Jaji meni, jaji meni
Dragi (ime muža), dragi tatek,
Kemu si sada, nas ostavil
Drobnu dečicu, mene dovicu".

Sada se recitiraju imena djece u temeljnom glasu ili što drugo. Onda se na novo započne u melodiji dalnji plač t. j. druga strofa istim prvim stihom: „jaji meni, jaji meni" i dalje te se opet sve ono, što se ne može nikako strpati u ritam završi recitacijom. Tako se opetuje dulje ili kraće prema sposobnosti, čuvstvu i punini srca one, koja „jafče" (nema posebnog naziva), a obično se završava riječima: „Višnjem Bogu, majci Mariji" i recitacija u istoj melodiji.

Kad koji susjed u ranu zoru ustane na svoj posao i čuje ovakav plač, onda se natrag vrati u kuću svojim ukućanima, koji još počivaju na svojim ležajima i objavi im: „Čujte, súseda jáfče, segúrno je sûsêd hmrl". A oni onda ustaju te izilaze na prozore ili na vrata, da čuju. Ako doista začuju kakove istinito žalosne riječi, onda budu dirnuti i sami prosuze, ako pak ne čuju ništa dirljivoga, onda nakon kraćeg ili duljeg slušanja mahnu rukom i odilaze s izjavom: „ona prek sebe jafče", t. j. pretvara se. Primjetiti mi je, da se „jafkanje" čuje i u drugoj kakovoj zgodi i nesreći, na pr. kad tuča potuče polje, kod nesreće groma i slično, no „jafkanje" po svom podrijetlu isključivo je mrtvačka pjesma.

Svatko vidi, da „jafkanje" nije ništa drugo, nego neka vrsta „spričavanja" i „naricanja" uobičajena u nekim hrv. krajevima. No razlika je ipak velika. „Spričavanja" i „naricanja" vrše se danas

prigodom sprovoda obično po osobama najmljenima za tu svrhu, koje to vrše po nekoj ustaljenoj šabloni, „jafkanja“ su pak vezana na zoru, izvadaju ih osobe, koje najviše mogu imati čuvstva i žalosti za pokojnikom, zato su obzirom na sadržaj često izvorna, te sadržavaju mnogo puta puno pjesničkih ljepota.

No zanimljiva su ta „jafkanja“ ne samo radi svog sadržaja i kao narodni običaj, već i radi svoje melodije. Melodija je veoma jednostavna, uvijek ista uz veoma neznatne varijacije; opetuje se u svakom stihu, tako te sama u sebi i tempom svojim veoma podsjeća na koral. N. pr.:

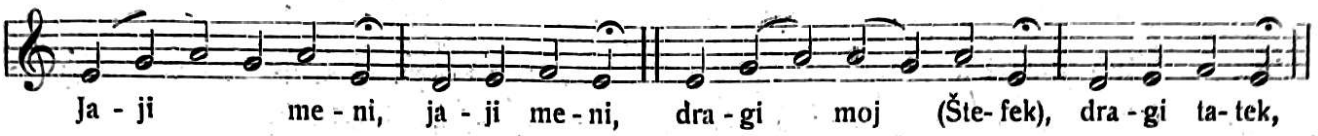

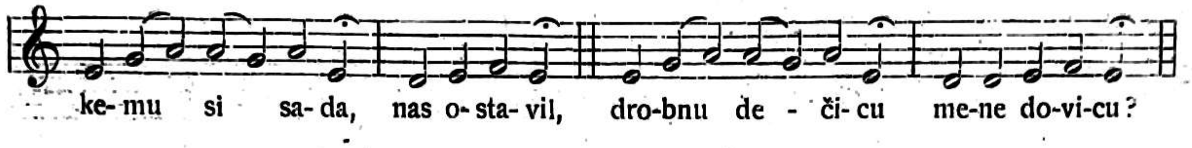

Tko dobro poznaje „jafkanja“ pa stupi recimo u zagrebačku katedralu prigodom koje svetkovine u čast bl. dj. Marije, te sluša „Kyrie“ iz IX. mise „in festis B. Mariae V. I.“ (Vidi „Kyriale“ str. 29) osobito kada se „Kyrie“ pjeva sa recitacijom svakog drugog stiha, sigurno će se kod zadnjeg stiha „Kyrie“ sjetiti „jafkanja“. I doista! Ako otvorimo to mjesto transponirano kvartu dublje i isporedimo melodije vidit ćemo, da je glavna melodija zadnjeg „Kyrie“ jednaka sa melodijom „jafkanja“.

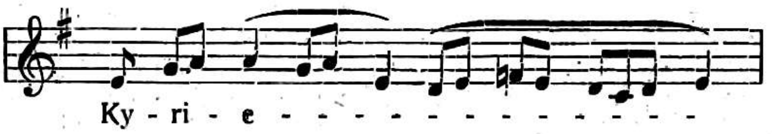

Ako ova sličnost nije slučajna, ako se ove melodije u starini gdje sastaju, onda je i to dokaz, da su „jafkanja“ velika starina. Budući, da ove starine sve više nestaje, pribilježio sam je, da ne ostane možda zaboravljena.

Glazbeni prilozi „Sv. Cecilije“.

Franjo Dugan — Zagreb.

U svojoj polemici sa potpisanim spotaknuo se g. Antun Dobronić u „Pokretu“ od 11. XI. 1922. o glazbene priloge „Sv. Cecilije“, jer da su u njima propušteni neki pogrešni spojevi harmonija. Evo tih mjesta, koja su citirana u spomenutom broju „Pokreta“.

God. 1911. prilog 3. 4. str. 9.:

I. 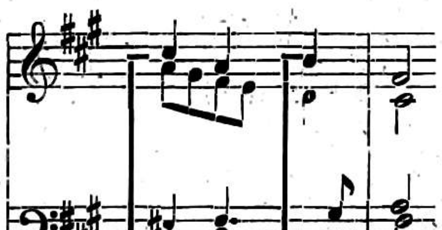

To mjesto bi imalo sadržavati „nedozvoljene melodijski prikrite oktave“. To bi valjda imale biti sa zagradama označene oktave.

God. 1914. br. 4. str. 14. takt 4. i 5.

II. 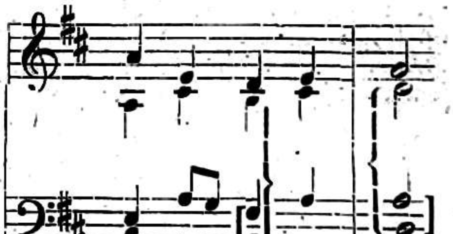

To mjesto imalo bi sadržavati „nedozvoljene akcentne kvinte [ ] i oktave { } između treće četvrtine četvrtog i prve četvrtine petog takta“.

Ista kompozicija 3. redak 2. takt.

III.

Tu bi imale biti isto takve (akcentne) kvinte i oktave između 1. i 3. četvrtine.

God. 1915. prilog 1. str. 1. takt 1. i 2.

IV. 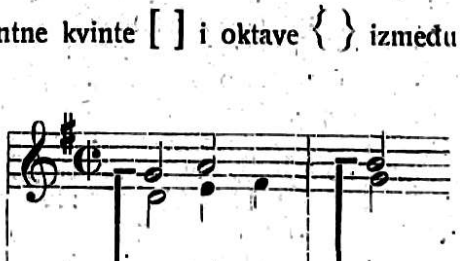

Isto takve oktave (akcentne) imale bi biti između soprana i basa [ ].

Str. 2. takt 1. i 2.

V.

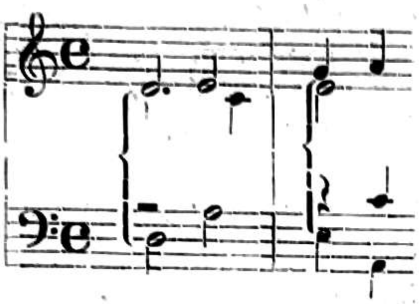

Izmedju alta i basa imale bi biti opet isto takve (akcentne) oktave.

Na 3. strani kod „Alleluja“ su iste note u polovinama, koje su iz priloga g. 1914. str. 14. takt 4. i 5. u četvrtinama.

Na to moram da odgovorim ovo:

U slučaju I. ne radi se o „prikritim oktavama“, nego bi bile nekakve „akcentne oktave“, kad bi 3. četvrtina u tročetvrtinskom taktu imala akcenat i kad ne bi u gornjem slučaju svaka četvrtina imala samostalnu harmoniju, te bi pogrešni pomaci mogli nastati samo medu dvjema susjednim četvrtinama.

U svim drugim citiranim slučajevima imala je svaka nota melodije samostalnu harmoniju, pak se pogrješni pomaci mogu dogoditi samo između dviju susjednih harmonija (između 1. i 2. ili između 2. i 3. ili između 3. i 4. itd., a nikako između 1. i 3. ili između 2. i 4.).

Budući će orijentacija o tim mjestima biti korisna i za naše čitaoce, razjasnit ću tu stvar do kraja na temelju nauke kontrapunkta.

Ako je zadana melodija (cantus firmus, c. f.) u cijelim notama (svaka u jednom taktu), a načinimo četveroglasni stavak notu proti noti (zapravo harmonizacija), nastat će u svakom taktu samostalna harmonija, onda je svakomu jasno, da otvorene ili sakrite kvinte ili oktave mogu nastati samo među dvjema susjednim taktovima (među susjednim samostalnim harmonijama), a nipošto između 1. i 3. takta. O akcentnim kvintama i oktavama tu ne može biti govora. Istom kad bi jedna dionica kontrapunktirala u polovinama, onda bi mogle nastati akcentne kvinte ili oktave između 1. polovine prve mjere i 1. polovine druge mjere. Ako bi se koja dionica gibala u četvrtinama, onda bi akcentne kvinte i oktave mogle nastati između 1. i 3. četvrtine prve mjere, nadalje između 1. četvrtine prve i prve četvrtine druge mjere i napokon između 3. četvrtine prve i prve četvrtine druge mjere.

Analogijom možemo sad izvesti principe, za slučaj ako je zadana melodija (c. f.) u polovinama (alla breve takt). Načinimo li u 3 dionicama kotrapunkt notu proti noti (harmonizacija), imat će svaka polovina samostalnu harmoniju (svaka polovina harmonijski akcentuirana), te mogu nastati pogrešne i to otvorene i sakrite (ne akcentne) kvinte i oktave samo između dviju susjednih polovina, a nikako između 1. polovine prve mjere i 1. polovine druge mjere. Ako bi koja dionica kontrapunktirala u četvrtinama (dvije note proti jednoj), istom tad bi mogle nastati akcentne kvinte i oktave između 1. i 3. četvrtine prve mjere i između 3. četvrtine prve i 1. četvrtine druge mjere.

O „akcentnim“ kvintama ili oktavama između 1. četvrtine prvog i 1. četvrtine drugog takta u tom slučaju već ne govorimo, makar je „alla breve“. Ako bi u tom slučaju koja dionica izvađala kontrapunkt u osminama, onda bi akcentne kvinte ili oktave mogle nastati između 1. i 5. osmine u taktu, jer su na tim mjestima harmonijski akcenti.

Napokon bi zadana melodija (c. f.) mogla biti u četvrtinama, a mi načinimo u novim 3 dionicama kontrapunkt notu proti noti (opet harmonizacija). U tom je slučaju svaka četvrtina samostalna harmonija, te otvorene i sakrite (ne akcentne!) kvinte ili oktave mogu nastati samo među dvjema susjednim samostalnim harmonijama (između 1. i 2. ili 2. i 3. ili 3. i 4. i t. d. četvrtine, a nipošto između 1. i 3. četvrtine). Ako bi se koja dionica gibala u osminama, onda bi akcentne kvinte ili oktave mogle nastati između 1. i 3. ili 3. i 5. ili 5. i 7. osmine u taktu.

Još jednostavnije možemo i ovako zaključiti. S. Bach (Choräle, Bargiel str. 1. koral 1. takt 3. pred svršetkom) piše ovako:

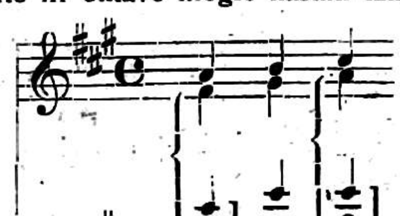

To pak nije ništa drugo nego gornji citat II. (1914. str. 14. takt 4. i 5.) ili „Alleluja“ g. 1915. transponiran kvintu više.

Bachove note ne sadržavaju pogrješke, dakle ni one u „Sv. Ceciliji“, pak bi ta mjesta mogao držati pogrješnima samo onaj, koji nije dovoljno orijentiran u principima nauka o glazbenoj harmoniji.

Držim, da je time ta stvar dovoljno objašnjena.

Sv. Ćirilu i Metodu.

Preveo Milan Pavelić — Zagreb.

Vi krasne zviezde — Lux o decora.

Vi krasne zviezde doma svog
I cielog svieta slavenskog,
O braćo sveta, godišnjom
Veličamo vas popievkom!

Ususret Rim vam pohrli,
Ko otac djecu izgrli
I pastirsku vam dade čast,
I blagoslov i velju vlast.

U očišćenim grudima
Zaplamsa ljubav ljudima,
Gdje rasto trn i korov klet
Procvjeta liep nebeski cviet.

Domovinom vam sad je raj,
O čujte vruć nam uzdisaj:
Vrh roda bdijte slavenskog,
Da ostane uz Boga svog.

Pronesoste u tamni mrak
Božanstvenoga križa znak,
Množinu duša, mnogi kraj
Razasja svete vjere sjaj.

U ovčarnici Kristovoj
Nek stan se nađe braći svoj,
Da sveđ u vjeri rastuć tu
Sa pređima se natječu.

O Trojstvo sveto, čuj nam glas
I ljubavlju potakni nas,
Da krenemo se snagom svom
Po slavnom tragu òtačkom. Amen.

Iz hrvatske glazbene prošlosti.

Pismo Vatroslava Lisinskoga Josipu Fiali.

Janko Barlè — Zagreb.

Dobrotom našega uglednog saradnika, zaslužnog poznavaoca i sabirača jugoslavenskih pjesama, prijatelja našeg i naše glazbe g. Ludvíka Kube dobio sam list, što ga je Vatroslav Lisinski pisao početkom g. 1852. učitelju glazbe u Lavovu Josipu Fiali. Taj list glasi:

Velecěnjeni Gospodine!

Iz ustiuh mojeg kao i Vašeg priatelja, Vrbe, razumih, da glede razširenja mog proizvoda u Lavovu najbolje činim, ako se na Vas obratim. I tom prilikom izrućam Vama 30. komadah Mazura, jer Vi ste podobro u Lavovu poznat — i neimam ni najmanje brige, da se neće razprodati. Trebate ih više, tak mi samo izvoljite naznačit — i onako za veliku čest bi si držao — da me nekojom rěčju priateljski uzveselite. Zahvaljujem Vam unaprěd — te ostajem time istinski Vaš štovatelj V. Lisinski, m. pr.

U Zagrebu 13-I. 852.

Taj list, poslala je poslije smrti Josipa Fiale (oko g. 1892.) s raznim muzikalijama kći njegova g. Kubi, znajući, da on izdaje djelo: „Slovanstvo ve svých zpěvech" i misleći, da će se moći on s tom njegovom ostavštinom okoristiti. Medjutim u ostavštini bili su samo prijepisi iz raznih tiskanih zbirki poljskih i maloruskih pjesama, a bilo je medju njima i nekoliko jugoslavenskih. Po svemu se vidi, da je bio Fiala oduševljeni Slaven, koji je prepisivao razne slavenske pjesme te ih po svoj prilici u Lavovu i izvodio. G. L. Kuba poslao mi je i krsni list Josipa Fiale, iz kojega saznajemo, da se on rodio 20. I. 1813. u gradu Rakovníku kod Praga od roditelja Franje Vaclava Fiale učitelja i Ane Herink. Da je Fiala bio već g. 1848. u Lavovu, svjedoči isprava, kojom je bio on uvršten u 8. satniju, 3. legije gradjanske garde. Dne 13. III. 1854. postao je on izvršujućim članom društva za promicanje glazbe u Lavovu.

O prijatelju Lisinskoga i Fiale — Vrbi nisam mogao saznati ništa, osim to, da Vrbu i Kuhač u monografiji o Lisinskomu spominje (str. 148.): „Radio je — kako gosp. Štriga, Fabković, Vrba i drugi tvrde — neizmjerno lako i brzo". Bit će, da je Vrba bio glazbenik u Pragu. Vrba je Lisinskoga upozorio na Fialu te mu preporučio da mu pošalje svoj Mazur.

Kako Kuhač napominje (str. 177.), plesali su se u ono vrijeme i u nas poljski plesovi, naročito pako mazur, zato je i Lisinski počeo mazure skladati te je u njima poljsku tradiciju izvrsno pogodio. Lisinski je komponirao u Pragu dne 14. III. 1849. Mazur u A-molu u tri dijela za klavir, za album gospodje Zapove. Autograf nalazio se u Alberta Štrige. Već nekoliko dana kasnije (20. III. 1849.) posvetio je svomu prijatelju Pavlu Hatzu, koji ga je dok je bio u Pragu novčano podupirao: Šest Mazura za klavir (1. u Es-duru; 2. u Es-duru; 3. u C-duru; 4. u Hes-duru; 5. u Es-duru; 6. u F-duru). Autograf nalazio se u Štrige. Do sada nije bilo poznato, da li je koji od tih mazura Lisinskoga štampan, no iz pisma njegova Fiali možemo to sigurno ustvrditi. On je mogao Fiali poslati samo 30 tiskanih, dotično litografiranih komada mazura i pridodati, da će mu još više primjeraka poslati, ako to zatraži. To se u ostalom vidi i iz pisma V. Lisinskoga Andriji Torkvatu Brliću u Djakovo dne 20. II. 1852. (gl. Sv. Cecilija, 1918. str. 19.): „Evo Vam pošiljam moje novosastavljeno kolo slavonsko za P. F., — horvatskoga neimam za sad — i sigurno bi se bio požurio — nu kopista mi je lěnština. Sa onomadne poslanim Mazurom i kadrilom iznaša sve ukupno 2 for. sr."

Bilo bi vrijedno, da se gdjegod pronadje koji tiskani ili litografirani primjerak tog Lisinskovog mazura. Svakako nam je njegovo pismo Fiali u Lavov, dokazom, da je imao Lisinski veze i s Poljacima i da je nastojao, da se njegove kompozicije i medju Poljacima izvode.[1]

[1] Nuzgredice spominjem, da se u mojoj zbirci nalazi autograf pjesme: Gedicht an die Frühlingswinde: „Kommt sanfte Frühlings-Winde", što ju je Lisinski na riječi Adolfa Bube-a uglazbio za alt ili bariton uz pratnju klavira u H-duru. Kuhač spominje da je imao Štriga prijepis te pjesme. Kuhač navadja, da ta pjesma potiče iz g. 1846., no Lisinski je sam označio, da je tu pjesmu uglazbio u Zagrebu 23. III. 1847.

Naši dopisi.

Karlovac, dne 15. novembra 1922.

C r k v a p r e s v. T r o j s t v a. Kada sam u ovoj crkvi nastupio mjesto organiste, našao sam u porabi većim dijelom slovenske crkvene pjesme, sa skalupljenim hrvatskim tekstom, zato mi je bila prva briga, da se kod službe Božje pjevaju naše cecilijanske pjesme, u čem mi je dobro došla pjesmarica »Virgini Matri«. Iz nje redovito pjevamo dvogl. i troglasno po nedjeljama, blagdanima i utorcima u 6 sati i kod blagoslova. Pokusi se drže triput u tjednu.

Za veliki petak, kada se ovdje po starom običaju u večer pjeva »plač«, izvodile se ove skladbe: »Gore na Golgotu« trogl. ženski zbor: C h r. R. P f r e t z s c h n e r: »Pred Tobom padam«, sopran i bariton solo uz mješoviti zbor: L. K o z i n o v i ć: »U skrušenosti«, mieš. zbor; B. M o l i t o r: »Puče moj« muški zbor; lamentacija: »Molitva Jeremijina«, mješ. zbor, po F o e r s t e r o v o j harmonizaciji. Na Uskrs je mješ. zbor pjevao staroslavensku misu od K u k l e, »Uskrsnu Isus«, harm. Dugan i »Kraljice neba« od V. Kolandera.

Svake nedjelje pjevaju u ovoj crkvi u 8 sati kod školske mise dječaci IV. razreda. Ove je godine preuzeo pjevanje učitelj g. F r a n k i, pa dječaci pjevaju skladno, sa dinamikom, da ih je milota slušati, samo šteta, što se ne čuje n i j e d n a c e c i l i j a n s k a p j e s m i c a već samo one iz Novakove zbirke za srednja učilišta. Što sam napomenuo o izboru pjesama za dječačku školu, vrijedi i za djevojačku. Na kr. realnoj gim. pjevalo se prošle godine redovito dvoglasno, a repertoir bio je ovaj: A d v e n t s k e: »Poslan bi arkanđeo, Zdravo budi Marijo. Raduj se grade Nazaret. K o r i z m e n e: »Počinje se strašna muka. O, Isuse, daj da pjevam, Staše plačuć tužna Mati, Stala Majka. U s k r s n e: Načast uskrsnuloga, Kraljice neba. D u h o v s k e: Dođi k nama Duše Sveti. T i j e l o v s k e: O jezici hvale dajte, Hvali Sion, Probudi se dušo moja. Z a s v a k o v r i j e m e: Isuse Ti slasti, Bože, evo nas pred Tobom, Svemožni Bože, Sa nebesa. M a r i j a n s k e: »O Djevo Ti preslavljena, o Blažena Djevo, O najsvetija«. — Ove se školske godine u o p ć e v i š e k o d m i s a n e p j e v a n i š t a, pa kako da onda bude i govora o cecilijanizmu na tako velikom zavodu i kako da đaci upoznaju lijepotu naših starih hrv. pjesama?

Ovdje je postojalo i pjev. društvo »Nada«, koje se u svoje vrijeme na veliku diglo visinu, — danas postoji samo po imenu. Kreiralo se i pjev. društvo »Zvono« i dalo jedan koncerat i — raspalo se. Društvo »Zora« živi i kadkada se javi, ali niti njezin život nije, kakav je bio prije nekoliko godina.

O. Tito Horvat, orguljaš.

London, dne 23. studenoga 1922.

Evo prodjoše prvi koncerti ove sezone, za koju mogu da kažem, da je vrlo sretno započela. Moja dva koncerta u Queen's Hallu (za 2400 osoba) bila su savršeno uspješna i kritike najvažnijih kritičara bile su po mene vrlo povoljne. Kritike će doskora biti napose tiskane, pa ću Vam ih poslati. Za sada šaljem kritike samo od prvoga koncerta. Interesantan je bio koncerat u Albert Hallu (za 12.000 osoba), najvećoj dvorani Engleske. Izvadao sam sa jednom od najpoznatijih pianistica Katherinom Soosson Kreutzerovu sonatu i nekoliko manjih stvari. Bilo je divno svirati u toj ogromnoj dvorani, koja je ujedno krasno gradjena. Nadam se ovdje skoro nastupiti uz pratnju orkestra.

Dne 8. XII. koncertiram opet u Queen's Hallu, to će biti moj treći koncerat ondje ove godine.

Danas smo imali naš prvi koncerat sa Jurom Tkalčićem. Dvorana je bila puna najotmenijeg općinstva, koje nas je entuziastično pozdravljalo. Imali smo kao violistu u Schumannovom klavirskom koncertu (op. 47.) jednog od najboljih engleskih muzičara Tertisa. Izvodili smo takodjer Mozartov trio za piano, violinu i gusle, a ja sam odsvirao Fiorillov: Adagio, Couperin-Kreislerovu: Chansonu i Francoeur Kreislerov: Siciliano et Rigaudon.

Prošli tjedan koncertirao sam u Leedsu Consettu i Ashingtonu. Potonje mjesto nalazi se u srcu ugljenog distrikta. Mjesto od 40.000 stanovnika ima kazalište za 2000 sjedaćih mjesta, a radničtvo kao takovo predstavlja najprosvjetleniji tip u Evropi. Oni Vam štede čitavu godinu i onda angažiraju za jedan koncerat nekoliko najboljih londonskih umjetnika. Novine su o meni pisale vrlo pohvalno. U proljeću priredit ću ondje poseban koncerat.

Marljivim radom i divnom nesebičnom pomoći mojih ovdašnjih prijatelja stvorio sam si poziciju, koja mi daje najbolje nade. Dobio sam ponudu za jednu turneju po južnoj Americi, koja je zemlja za koncerte vrlo unosna, ali se sada ne kanim micati iz Londona, dok ovdje potpuno ne prodrem. Dne 13. XII. koncertirati ću u Belfastu u Ulsterskoj Irskoj.

Zlatko Baloković.

Southampton, dne 2. decembra 1922.

Primio sam do sada sve brojeve »Sv. Cecilije«, za koju Vam se srdačno zahvaljujem. Uvjeravam Vas, da uvijek s radošću primam vijesti iz domovine, a napose pratim s interesom razvitak naše glazbene umjetnosti; u njenu budućnost stalno vjerujem....

Sigurno će Vas zanimati posljednji broj »Musical Times«, koji Vam šaljem poštom. Pisao sam takodjer uredniku tog lista te sam ga umolio, da Vam u buduće šalje »Musical Times« u zamjenu za »Sv. Ceciliju«. Htio sam, da to već prije učinim, no nisam bio stalno ovdje.

U Londonu čuo sam koncerat u Queens Hallu: francuskog pianistu C o r t o t a i poznatog francuskog guslača J a c q u e s a T h i b a u d a. Nedavno slušao sam u Queens Hallu takodjer divan orkestralni koncerat

pod direkcijom Sir Henry Wooda. Program bio je obilan te je trajao puna tri sata. Izvodili su: Egmont uverturu, Bachov koncerat za piano i orkestar, Mendelssohnovu Italian Symphonie, César Frankove varijacije za klavir i orkestar. Josipa Suka suitu za orkestar (Vile) i Wagneru uverturu i Liebestod iz »Tristana i Isolde«.

Miroslav Shlik.

Stari Gradac, 2. prosinca 1922.

Listajući po našem glazbenom listu »Sv. Ceciliji«, opazio sam, da ima vrlo malo vijesti iz našega kraja, pa držim shodnim, da se čuje i naše zvono.

Lokalna kapelanija, danas župa Stari Gradac kod Pitomače osnovana je pred ravno tri godine. Kako se ovdje rijetko obavljala služba Božja, narod je znao pjevati samo nekoliko crkvenih pjesama, a i tih malo bilo je na svoj način okrenuto.

Stranac, koji danas dođe u našu crkvu, opazit će odmah uzoran red i veliku disciplinu, koja u crkvi vlada. Još više će ga iznenaditi neobično lijepo i skladno pjevanje, kakvo se ne može na daleko čuti. Pjeva se jednoglasno, dvo-, tro- i četveroglasno (mješoviti zbor). Najviše pjesama pjeva se iz crkvene pjesmarice »Vijenčeve«, a najrađe Novakova misa »Pred Božanstvom Tvojim«, »Sa nebesa« itd., Duganova misa dvoglasno, pa troglasno pjesme: Zajčeva »Ave Marija«, »Ave maris stella«, »Gospodinov je dan«, »O pruži mile ruke« itd. Mješoviti zbor od 42 pjevača i pjevačica pjeva Vilharovu: »Hrvatsku misu«, Kukle: Staroslavensku misu, Žgančeve: »U milu pjesmu«, »Moj Isuse«, V. Novakovu: »O djevo Ti preblažena«, »Tantum ergo«, od Z. Špoljara: »Uskrsnu Isus doista«, »Isus je uskrsnuo« itd.

Pjevanje uči sam župnik, vlč. g. Miroslav Vernik, koji ulaže mnogo truda. da se služba Božja obavlja na što dostojniji način.

Kako nema harmonija, uči sve pjesme s pomoću »frule«, što iziskuje željeznu ustrajnost i veliki napor. Svaki, koji iole razumije. što je lijepo i skladno pjevanje, pravom se pita. je li moguće, da ovo pjeva jedan seljački zbor Taj isti zbor nastupio je nekoliko puta i u većim susjednim mjestima, na primjer u Pitomači, te je s velikim uspjehom otpjevao narodne pjesme od Dobronića, Žganca, Lhotke i Dr Krajanskoga.

Narod polazi crkvu vrlo rado te osobito voli lijepo pjevanje u crkvi i njim se posvuda ponosi. Narod priznaje rad svoga župnika i govori o njemu, da boljega nisu zaželjeti mogli. Pa ipak, gle čuda, kad mu treba dati ono malo lukna, tu kukavnu plaću i nagradu. onda... zlo i naopako. Isto ni orguljašu ne daju nikakovu nagradu, koji svira za: Bog nek mu plati.

Orguljaš.

Brod na S., dne 10. prosinca 1922.

Želim da u kratko izvijestim, kako je s crkv. pjevanjem u Podvinju. To je mjesto na sjeveru Broda, odmah ispod ogranaka Diljgore, udaljeno skoro 4 klm od Broda. Najljepša je to šetnja uz potok Glogovicu za Brodane i za Podvinjce. Podvinje, pružilo se gotovo od zapada k istoku, sa neko 300 kuća, općinom, školom, župskom crkvom i dućanima. Ima lijep izgled kao trgovište, osobito oko crkve i općine. Crkva je lijepa i visoka, načinjena pred 30 godina, posvećena sv. Antunu. G. župnik Gjuro Sokolić se trsi, da ju što bolje uredi i nakiti. U crkvi su orgulje s 8 registara, stare već, ali još uporabive, nabavljene oko g. 1860. Orguljaš je već preko 20 godina marni učitelj g. Vjekoslav Pletikapić, rodom iz Petrovaradina. Kako je i sam dobar pjevač, nije čudo, da je mladež naučio lijepom i pravilnom crkv. pjevanju. Pjevaju gotovo sve pjesme iz kantuala i iz novoga Vijenca. Djevojke mu pomažu pjevati. one su dole u crkvi, kleče na pocjeku u dva reda, zavažajla, Eva Stažić pjeva lijepo i umiljato, da se ima šta slušati...

Pred 10—15 godina bi nekada pjevala u crkvi solo učiteljeva gospodja, koja ima lijepo grlo i dobru školu. Nju bi opet zamijenila ili joj pomagala gdjica Jelka Katalinić, da bi bila prava naslada slušati ih kako milo pjevaju Bogu na slavu. Uživao bi i narod, kad bi one zapjevale koju pjesmu. Sada, poslije rata, pjevaju najviše djevojke s g. Pletikapićem, ili on sam, ako je kakva nova pjesma.

I školska djeca pjevaju valjano. Marni učitelj uči ih dvaput na nedjelju, obično utorkom i petkom, da se djeca dobro izvježbaju. Pod sv. misom u ljetu pjeva ih nekoliko na koru, ostali dole sa učiteljicom, pa crkva odjekuje od složnih glasova dječjih.

Narod u opće voli pjesmu, te se može opaziti, kako i odrasli muški pjevaju, neki dole u crkvi, drugi gore uz orgulje, a sve lijepo i složno, što samo može biti To se opaža osobito, kad su veće svetkovine i o godovima. te se može reći, da cijela crkva pjeva i tim slavi Boga. I ako je blizu grad Brod, trgovačko mjesto, narod voli ići u crkvu, pogotovu, kad se lijepo svira i pjeva. Negda, pred 50 godina, a za župnika Malina, bio je dugo vremena učitelj Valić. On je svirao, a djevojke pjevale, ali posve otežući i po starinski, a ne kao sada. Pjevalo se ovo: Dojdi k nami Duše sveti, Klanjam Ti se, Tebe slavimo, Svet, svet, svet, pjevajmo, Na lica mi padamo, Iz neba će sada doći. Hvalu sada uzdajmo, Hodte slavit u vijeke, Svi jezici, Hvali Sion (na Tijelovo), Zdravo tilo Isusovo, O pastiri, Svim na zemlji, Kakvo čudo dogodi se, Vjerujem u Boga, Nov glas nosim, Kakve s'to jasnosti, Danas se čuje, Neba dvorani, O slavna betlehemska, Radujte se narodi, Svemu svitu, Čestit svitu, O Betleme, Porodio se kralj nebeski, Počima se, Daj mi Tvoju muku pjevat', Isus mudrost Očeva, Rascviljena majka staše, Staše plačuć', Amo sad grišnici, Puče moj, Kraljice neba raduj se, Veliko je sad veselje, Isukrst nam slavni, Uskrsnuo naš Spasitelj, Oštri sudče, Svi u glas jezici, Majko divo, Marijo o mili glas, Tebe štujem o Marijo, Marijo svjetlost Ti si, Poslan bi andjeo, Zdravo budi Marijo (obe pjesme), Litanije lauretanske, Pjevajmo današnji, Današnjem svetomu, Dan od srčbe, S Bogom dragi rodi-

telji, Poslušajte braćo mila, Tebe Boga hvalimo.[1]

Osim već spomenutoga Valića, bili su ovdje dobri orguljaši: Kovačević, Balić, Varga, Dolovčak, Wohlfart, a najduže eto g. Pletikapić. Neka mi bude dopušteno, da napomenem, da bi i ako su orgulje još uporabive, trebalo već sada misliti na nove, a ove dotle lijepo preložiti i urediti pa će biti još deset godina za porabu. Osim toga preporučio bih, da se i u toj župi počnu vježbati naše cecilijanske pjesme, jer će ih mladež brzo naučiti i zavoliti a i odraslije obradovati će ta promjena. **A. Posavac.**

[1] Po knjizi M. Jaića: Napivi crkv. pjesama od g. 1850., tiskanoj u Budimu, posvećenoj banu J. Jelačiću.

Glazbena literatura.

Oficii za veliki tiedan. Poslije dugog iščekivanja izašao je i taj oficij. Oficij počinje sa Cvjetnicom, a završava sa subotom prije Bijele nedjelje, te može za to vrijeme potpuno da zamijeni misal i brevijar, to više što su u dodatku i komemoracije svetaca, koji padaju u to vrijeme. Svi napjevi osim pasije izašli su već u solemniskom izdanju »Liber usualis«. Pasija svih 4 evangjelista providjena je čitava napjevima, koji se znatno razlikuju od napjeva u medicejskom izdanju. Format izdanja, što ga je izdala »Società editrice internazionale«, a tiskala salezijanska tiskara u Turinu, vrlo je praktičan, tisak lijep i jasan. Čitav oficij opsiže 631 stranicu, pa će ukusno to izdanje obradovati svakog svećenika i orguljaša. **Vinko Lovšin.**

Stanko Premrl: Slava Bogu v višavi! 10 božičnih pesmi za mešani zbor in orgle. — Jugosl. knjigarna v Ljubljani. G. Premrl je u velike zadužio Slovence kad im je dao za božićnicu ovu prekrasnu zbirku. Redaju se pjesme jedna ljepša od druge. Ima mjesta, koje će vazda imati svoj jaki učinak. Br. 1., 3., 4., 9. i 10. ostati će stalno na koru, gdje budu pjevali iz ove zbirke. Prije dvije godine izvodili smo u Ljubljani br. 9. »In zopet prišla...«, koja je sa svojim nježnim tercama »kak ljubko luč nam...« proizvela duboki dojam koli na pjevače, toli na slušateljstvo! G. Premrlu se mora priznati, da je ovdje zbilja ulio u one jednostavne riječi mnogo žara, a mjestimice sav gori od pomisli na visoko otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega. Br. 9. i 10. mogu se izvoditi kao koncertne točke, te će imati neaaljeni uspjeh. Iako su ove skladbe namijenjene boljim zborovima, to ne smije zastrašiti ni slabije zborove, jer s malo truda moći će svladati, ako ne sve, a ono bar veći dio zbirke. — G. Premrlu mora se od srca čestitati na ovoj uspjeloj zbirci. Tu zbirku preporučam svima prijateljima u istinu krasnih božićnih popijevaka. **O. K. Kolb.**

Janko Leban: Domači glasi. Uglazbil oz. harmoniziral. Jugoslovanska knjigarna u Ljubljani. 4⁰, str. 10. — Ova zbirka sadržaje 11 raznih crkv. skladbi, koje su lahke i skladane jednostavno. Zato će rado posegnuti za njima početnički i slabiji zborovi, koji se još ne mogu odvažiti na »teže« skladbe. Oprema dobra.

O. K. Kolb.

V. Goller: Missa in hon. St. Huberti, ad tres voces aequales comitante organo (op. 86). Wed. I. R. van Rossum, Utrecht. Gollera se odmah pozna, čim okreneš prvu stranu. Njegova je glazba uopće mirna, ozbiljna, u njoj čutiš logično razvijanje motiva, a kod stupnjevanja čitave radnje osjećaš potpuno zadovoljstvo, tu nije ništa ni previše ni premalo. Dionice teku naravno, a što je glavno kompozitor tenore ne muči neprestano s visinom, nego im dade da se i odmore. I stanke su glazba u pravo vrijeme. A orguljaški part teče, da je milina, a što je ispravno: ne pokriva pjevačke glasove, nego ih pomaže. Da je Goller majstor u kontrapunktu, pokazuje sam početak orgulj. parta kod Kyrie, da ne govorim o prekrasnim mjestima drugih dijelova ove mise. Ovu misu može lako svladati svaki srednji zbor, a ni organisti ne će zadavati mnogo truda. Za ovu se misu može reći: s malo — izveo mnogo! Neka se nitko ne preplaši enharmonija, na prvi mah tvrdih zaostajalica (Vorhalt) i drugih harmonijalnih ukrasa! Jer ako to opstoji u nauci o zazvučju, zašto ne bi smio skladatelj te ukrase upotrebljavati i u vokalnom stavku, kao da je na te ukrase uzela patent samo instrumentalna glazba? Kad se pjevači na to nauče, prestati će ih zanimati dosadna homofona glazba, koja umara te će tražiti skladbe s više života i poleta. Ovu misu preporučam svima zborovima. Neće žaliti ni truda ni novaca.

O. K. Kolb.

Božidar Širola: Pjesni razlike. Posvećeno hrv. pjev. udruženju »Lisinski« u Zagrebu 1922. — Edition Slave. — Kao rukopis štampana su tri a capella zbora B. Širole: Pjesni od maskerate (stihovi N. Nalješkovića), Pjesni od kola (stih. Djora Držića) i Pjesni od pira (stih. Ign. Gjordjića). Ti su nam zborovi poznati od uzornih koncerata »Lisinskoga«. B. Širola želi da budu Pjesni razlike »pokušaj nove forme zborne umjetnosti. Postale su svijesnim traganjem za tom novom formom, koja će raskinuti nametnute spone, u svojem opsegu pustiti maha i dati prostora novoj sadržini, u njoj se izgraditi cijeli etos bilo lirskoga bilo epskoga dogadjanja, u kojoj će svaka epizoda dobiti posebni odredjeni smisao. Nijesam htio napisati sitne pjesmice, daleko je bilo od mene folklorističko istraživanje pučkih tvorbi, nijesam tragao, da iznadjem ma kakove osebine pučke popijevke, nijesam gušio priprostotu pučkoga napjeva bujnom šarolikošću moderne harmonijske gradje niti zamršenim čvorastim tkivom modernoga mu-

zičkoga stavka. »U nastojanju, da premašim ovo stanje, koje je valjalo u razvitku naše muzičke kulture proživjeti, pisao sam Pjesni razlike, jedna se do druge nizala, da sve zajedno budu jedinstvenim djelom velikoga opsega, da sve zajedno sačine formu, koja će u bujnosti svojoj biti cjelovita. Neka nestane lijepih torza i ukrašenih krhotina, da nastanu djela velika i potpuna«.

Iako je korski ciklus Božidara Širole pobudio veliki interes, nije se ipak još dostatno ocijenio. Vrlo smo zahvalni »Lisinskomu«, da je te zborove izvodio na svom koncertu u Ljubljani dne 12. XI. 1922. Posve je razumljivo, da je bio taj koncerat za Ljubljanu dogadjaj, pa zato donosimo kritiku uvaženog slov. muzičara i glazbenog kritičara dr. Frana Kimovca (Slovenec 21. XI. 1922. br. 257.)

»Lisinski« nas je že enkrat na vso moč presenetil — lani, ko je priredil v Ljubljani svoj prvi koncert, z nepričakovano dovršenim petjem, letos pa nič manj, ampak rajši trikrat bolj z dr. Širolovimi novimi zbori. Dr. Širola je čutil to, kar instinktivno čutimo vsi, da je naši glasbi kot umetnosti sploh treba pomladitve: saj se močno trudi in odžene tudi marsikak lep cvet; toda deblo je navzlic temu opešalo. In dr. Širola je spoznal, da je treba iti nazaj do zdravega korena, do tja, kjer leže zakopani početki zborovskega petja, iz rodovitnih počel 15. in 16. stoletja naj vzraste novo krepko deblo zborovske glasbe. Popolnoma napačno bi bilo misliti, da je dr. Širola navaden posnemavec, ne, ampak — da v priliki govorim — na njivo, pognojeno v omenjeni dobi, je vsejal svojo pšenico, zemlja, načela, iz katerih klije njegovo seme, niso njegova, toda seme s cvetom in sadom je njegova popolna last, last naših dni, v vsem sijajen odsev čuvstvovanja naše dobe in ne morda poizkus, naša čuvstva obleči v nerodno posneto, nepristno arhaizirano odelo visoke renesanske in baročne umetnosti.

Prvi dve »Bugarščica« in »Kliče devojka« sta pred vsem zato zajemljivi, ker so tudi glasbeni motivi vzeti iz dobe, v katerih je nastalo besedilo. Obdelava je navidez preprosta, življenje ji daje recitativno ritmični kontrapunkt (recitativ si mislimo v zmislu jugoslovanskih ljudskih pevcev), ki se razprede v ogromno mnogoglasje in ravno vsled samostoinosti v glasovih rodi silno lep zvok, nasičen, tako, da v tej dozdevni preprostosti neprestano vstaja vse polno dražljivih ritmično melodičnih, kontrapunktično harmoničnih lepot. Te posebnosti še bolj kažejo naslednje »Pjesni od maskarate, kola i pira«. Prvi hip se zdi, da so silno in samo objektivne, toda v resnici so stkane iz samih subjektivnih gorkih izlivov. Teh pesmi je pravzaprav sama rafinirana subjektivnost, tako da učinkujejo kot ta, ki pod videzom hladne objektivnosti in nepristranskih razlogov človeka premoti, da se z dušo in telesom zapiše njegovim subjektivnim nameram.

Da so te skladbe potekle iz doživetja, je dokaz tudi to, da nas tako neprisiljeno, z lahkoto zazibljejo v primerno občutje, polno romantičnega bleska, prelestne ljubkosti, dražestne nežnosti, gibke živahnosti, da enkrat slišiš težki topot vitežkih konj, gromovite vzklike junakov, v drugo ples vil, polnega življenja in gibanja, prepletenega z živim kontrapunktom, in zopet v tretji lahno stopicanje kot v življenje hiteči prožni dekliški korak, in radost in petje in vrisk iz dna; dalje to izborno tematično delo, ki se v vsakem glasu celotno izživlja, — presijajno izvršeno in enako sijajno peto: poleg tega melodično še posebej zajemljivo, saj posega v načelu daleč nazaj preko 15. stol. Hkrati poudarimo pristno slovanski — hrvatski značaj, dasi mu ni šlo zanj, ampak za najprimernejši izraz, ki ga on more dati temu besedilu v skladbi (prim. njegov uvod): seveda je morda prav zato tako pristen, domač, ker se ni hotel vani siliti, ampak se mu je nehote natekel izpod peresa. Morebiti besedi o domačnosti kaj pridodam, če rečem, da je nekaj kratov vzbudil vtis, kakor ga dela Gallus, ki se po prisrčnosti in živahnosti odlikuje pred vsemi vrstniki. Bil je pa Slovenec. Opozorim naj samo še na čudno pestro barven zvok, da je zbor donel včasih nasičeno kot orkester, ki ga nosijo mogočne polne orgle z grmečim pedalnim tonom. — Petje samo na sebi je bilo brezhibno, glasovi blesteči, pevci morajo biti na vso moč inteligentni, ki se svojega opravila resnobno lotevajo. Videli smo, da so najodličnejše moči sodelovale. — Izvrsten je bil tenorist-solist dr. Benković, ki ga je samo čuvstvo, pa ima glas tudi popolnoma v oblasti. Tudi baritonista smo lahko in radi poslušali. Pevovodja Baranović in skladatelj imata kaj, da sta lahko ponosna.

Franjo Dugan: Elementarna teorija muzike. Učitelji glazbe, koji odgajaju mladež, naći će u ovoj knjizi najbolje pomagalo, kako će učevno gradivo moći što bolje sistematski svojim učenicima razviti. Pisac se ne kaprica, da bi se svatko morao točno držati knjige, nego može gradivo uzimati, kako mu najbolje konvenira. Za ovo djelo možemo reći, da je izašlo iz prakse, pa ga to podjedno najbolje preporučuje. Neka poglavlja činiti će se možda komu prekratka, ali tude je opet učiteljeva stvar, da učenicima na valjanim primjerima pokaže, kako to glazbena praksa upotrebljava.

Pisac počinje sa postajanjem zvuka i prelazi odmah na muzikalni sistem. Nazivlje glasova i notaciju podao je iscrpivo, te će učenici imati prilike, da upoznadu sve vrsti glazb. ključeva. Možda ne bi škodila ovdje kratka povjesna opaska, kako su ključevi nastali? Govoreći o mjeri zahtijeva pisac, da se učenik osobito upozna s jakom i slabom dobom mjere, da izvede pravi naglasak, jer će po tom skladba izaći izrazitija; nestat će nepoželjnog brzanja, te će izvadač i slušatelistvo biti pošteđeno nervoze, straha i brige, da li će razgovijetnost daljnjeg muziciranja i razumijevanje slušača biti moguće do konca kompozicije. Poglavlje taktiranja vrlo je iscrpivo obrađeno. Taktiranje nije gombanje, nego ruka valja da pokaže, kada počinje koja nota u mjeri svog trajanja, da izvadač bude na čistu. U poglavlju o uzmahu i sinkopi svjetovao bih nešto više primjera. Dobro će to doći

osobito samoucima. O tempu je rečeno sve. Izvrsna je bilješka o subjektivnom izvadanju skladbi. Označivanje jakosti zvuka, povisilice, snizilice i povratilice prikazane su iscrpivo i potpunoma. Nauk o ljestvicama će doći vrlo dobro onima, koji žele početi nauku o sazvučju, jer ovdje imadu najjasnije razložene te ljestvice, te će ujedno naučiti, kako se sve to mora valjano i logično pisati, da bude sve jasno. Ovo isto vrijedi za poglavlje o intervalima. Ovdje je mnogo toga spomenuto za laglje shvaćanje, čega nisam u drugim sličnim knjigama našao, znak: da pisac ima glavnu svrhu ne mučiti, nego naučiti! Osobito će to dobro doći pjevačima za laglje upoznavanje intervala, da u istinu notalno pjevaju i poznavajući intervale po malo »ušima gledaju i očima čuju!« — U gibanju dionica kod harmonijskih intervala hoće pisac da nam poda kratke naputke, koji nas po malo vode, da dobijemo prve pojmove, u čemu sastoji estetska vrijednost skladbe. Govoreći o metru i ritmu vodi nas pisac do poznavanja glavnih sastavnih dijelova skladbe, što spada zapravo u nauku o formama. Ali i »muzikalnijima« će ovo doći vrlo dobro, da uvide raznolikost konstrukcije u našim narodnim melodijama. Svakako je veći užitak, kad znamo »što« izvadamo. Ovo će poglavlje mnogima pomoći, da će odabirati prave skladbe, dobre strukture, jer im ne će imponirati samo časoviti efekti, nego će tražiti valjanost u samoj gradi skladbe. Grupiranje nota upućuje čitatelja i učenika opet na to, gdje leži u skladbi pravi naglasak. Valjani primjeri rekoše ukratko sve. Uresi su melodije jasno prikazani, te će u velike pomoći mnogima, koji su bili u tom nestalnog poznavanja, i skladbe će biti izvedene u zamišljenom obliku. Pisanje je nota mnogom malenkost, a ne zna, da neuredno pisanje nota zadaje izvadaču sila neprilika. I u tom mora biti logike i reda, pa smo zahvalni g. Duganu, da je uvrstio i to poglavlje. Djelo završuje se kraticama kod pisanja nota.

Nastojao sam u kratko predočiti čitateljima »Sv. C.« ovu praktičnu knjigu g. Dugana U njoj jasno proizlazi želja g. pisca, da glazba omili đacima, da je što lakše shvate i da dobiju: poduku i pobudu za daljni razvoj. Primjeri su u glavnom uzeti iz našeg narodnog melodijskog blaga, da učenici počnu što dublje i zrelije proučavati naše narodne melodije. Tako će naše melodijsko blago postati opet potreba naše duše, a proučavajući ga, naći će naši skladatelji mnogo biserno zrnce, koje će moći upotrijebiti u svojim skladbama.

Zborovođe neka si naruče ovu knjigu, dok zaliha traje, pak će imati krasan rukovod kod pouke o glavnom spoznavanju nota i čitavog glazb. sistema. Samouci će imati siguran oslon, da ne će zastraniti. Preporučam svima ovo djelo, koje nam je bilo vrlo potrebno u našoj siromašnoj glazbenoj literaturi. Djelo izašlo je kod Edition Rirop, Zagreb, Strossmayerova ul. 10. **O. K. Kolb.**

Marko Bajuk: Pevska šola. Izdala »Pevska zveza« v Ljubljani. 8° str. 240. — Slovencima dao je s tom knjigom M. Bajuk valjan priručnik za poduku notalnog pjevanja, napisao ga je tek nakon dugogodišnje svoje prakse. Učitelj pjevanja dobit će s tom knjigom izvrstan rukovodi i bude li ga se držao, naučiti će mladež mnogo toga, što je izašlo iz prakse valjanog nastavnika, naučiti će ne samo po notama pjevati, nego će se bar u glavnom uputiti kako valja disati, glas postavljati, vokalizirati, upoznat će dinamiku i sve drugo, što je potrebno za razumno pjevanje. Kad djeca mogu naučiti u jednoj godini čitav alfabet, kako ne bi mogla naučiti i ono par nota?

Kad se po redu izrade sve zadaće, koje se nalaze u I. dijelu knjige i osvijetle riječima II. dijela, s veseljem će svu gradju svladavati i učitelj i učenik. Lijepo je prikazan dur i mol, kako se mora pravilno izgovarati, da se tekst i glazbena misao podudaralu, ne trgajući ih svojevoljno. Samo bih primjetio, da bi trebalo nešto reći i o resonanciji glasa, koja je jedan od glavnih faktora lijepog pjevanja. Vježbanjem doći će se do toga ma i nakon duljeg vremena, ali ovako kratkom uputom bi se prištedilo na vremenu.

Glavna pohvala i preporuka knjige sastoji u tom, da je proizašla iz prakse! Preporučam je svima, koji hoće naučiti pravilno pjevati, pak će im onda prestati predrasuda o teškim skladbama, nego će im uloženi trud donijeti pravi užitak. Oprema zadovoljava, a i tiskovne pogrješke su naznačene. **O. K. Kolb.**

Antun Dobronić: »Muzički eseji«. (Općenita kulturna razmatranja). Zagreb 1922. — U zadnje vrijeme se počinju dosta izdavati djela o glazbi i kod nas — znak, da ima već dosta čitalačke publike. Edition Slave izdala je već 6 prevoda u svojoj biblioteci »Muzika«, u Beogradu izlazi mala Biblioteka muzike i muzičara (također 6 knjižica dosad). Širolina krasna »Povijest hrvatske muzike« je stekla opće priznanje, a Dobronić daje evo ovu knjigu svojih muzičkih eseja. Ti eseji su preštampani iz raznih časopisa, esej »Polifonijske forme u nabožnoj skladbi« izašao je u »Sv. Ceciliji« g. 1916. U tim esejima, kojih ima na broj 15, ima mnogo lijepih misli, s kojima je vrijedno da se i naša šira glazbena publika upozna. Vrijedan je pregled dan u eseju »Stvaralački duh u muzici«. Dobra je analiza umjetničkih elemenata u »Apsolutnoj i programnoj muzici« te u »Glazbi spram slikarstva i kiparstva«, samo bi poželjno bilo, da je i prvom od tih članaka učinjen poseban osvrt na pojave programne i apsolutne glazbe kod Slavena, gdje imamo tako eminentno programne komponiste, kao što su Musorgski i Smetana, pa opet specifički apsolutne komponiste, kao što su Dvořák i Čajkovski. Kod »Glazbe spram slikarstva« bi dobro bilo, da su navedeni primjeri, gdje je ista ideja obradena, u lici i u glazbi (kod Liszta, Fibicha, Musorgskoga i t. d.), pa da je onda provedena komparacija. Interesantan je »Problem simfonijske drame« i »Estetika mog Dubrovačkog diptihona«, a i inače se ovi eseji vrlo ugodno čitaju, iako se ne će svaki s iznesenim mislima složiti. **Dr J. A.**

Antun Dobronić: »Pjesmarica«. (Jugoslavenske narodne popijevke za osnovne škole.) Nakladom pokrajinske uprave. — Ovom »Pjesmaricom« je udovoljeno jednoj velikoj našoj potrebi, koju

su najviše osjećali učitelji pučkih škola, kad su djecu htjeli učiti pjesmice pjevati, a nijesu imali izbora. G. Dobronić je složio ovu »Pjesmaricu« od 200 hrvatskih, srpskih i slovenačkih pjesama iz svih naših krajeva, a može se reći, da je to učinio s uspjehom i s pedagoškog gledišta i s gledišta ukusa. Češće opažaš u kojoj ritmičkoj ili melodijskoj osobitosti Dobronićevo pero. »Pjesmarica« je ukusno opremljena, pa se sa svake strane može najtoplije preporučiti. Dr J. A.

Rudolf Taclik: Zborovi. O tim kompozicijama piše St. Premrl u »Cerk. Glasbeniku«: Vseskoz lepi, v izrazitem jugoslovanskem duhu in v ne težkem slogu zloženi mešani zbori. Dvanajst jih je. Pevski zbori jih bodo veseli. Prav toplo jih priporočamo.

Rudolf Taclik: Popijevke za jedan glas i klavir. Isti kritičar kaže o tim popijevkama: Samospevi so nežno občuteni, na videz preprosti, a vendar v celoti globoki in dobro pogodijo občutje, kakršno leži v besedilu. Tudi v samospevih — vseh je šest — nadarjeni in spretni skladatelj razodeva svojo pristno hrvatsko dušo. Harmonije same kot take kakor tudi njih medsebojna vez je zelo zanimiva, barvena, dostikrat jako moderna. Samospeve priporočamo.

I ostala kritika izjavila se o tim Taclikovim djelima vrlo pohvalno. Priopćujemo također ocjenu stranog stručnjaka, glavnog urednika uvaženog njemačkog časopisa: »Zeitschrift für Musik« dra Alfreda Heussa, koji se o tim skladbama ovako izjavio:

Zunächst gebe ich meiner Freude Ausdruck, dass die Musik Tacliks auf einer gesunden und natürlichen Grundlage steht, was ich deshalb für besonders wichtig halte, weil Taclik vielleicht berufen sein kann, in seinem Lande eine besondere Rolle als Komponist zu spielen und zwar im Sinne eines volkstümlichen Komponisten. Die Harmonik Tacliks ist grösstenteils einfach, dass er aber etwas Tüchtiges gelernt hat, erkennt man an dem sozusagen vollkommen reinen harmonischen Satz. Oefters sucht nämlich Taclik eine Verbindung mit moderner Harmonik anzustreben, wobei man aber gelegentlich merkt, dass er sich dann auf etwas gefährlichere Pfade begiebt, auf solche, die seiner Natur wohl kaum so eigentlich entsprechen. Denn Tacliks Begabung liegt in der Melodik, die oft derart kräftige und schöne Blüten treibt, dass er Sorge tragen sollte, diese auch möglichst rein zum Ausdruck zu bringen. Allerdings ist seine Melodik noch stark abhängig von der deutschen, öfters bricht aber ein Ton bei ihm hervor, der auf eine ganz persönliche, und wohl auch seinem Volke entststammende Eigenart hinweist. Gerade nach der Seite hin ist uns seine Musik auch von Wert erschienen, indem, wie schon gesagt, der Hoffnung Ausdruck gegeben werden kann, dass dieser wohl noch junge, musikalisch solid gebildete Komponist für sein Land von Wichtigkeit werden könnte.

Pesmarica »Glasbene Matice«. Prigodom svoje dvadeset i pete godišnjice g. 1897. izdala je »Gl. M.« lijepu pjesmaricu, u koju je bilo uvrštenih 80 muških zborova (slovenskih, hrvatskih, srpskih, čeških, ruskih), a koju je uredio tadanji koncertni vodja »Gl. M.« Josip Čerin. To vrlo priručno izdanje bilo je nekakav »vade mecum« svakomu slovenskomu pjevaču te je mnogo pripomoglo razvoju slov. pjesme. Čovjek gotovo ne može vjerovati, da je prošlo već 25 godina, otkako je izašla ta pjesmarica, pa da odlična »Gl. M.« slavi ovih dana već 50-godišnjicu svog ustrajnog i zaslužnog rada. Bila je vrlo sretna zamisao, što se zaključilo, da se prigodom tog jubileja izdade i opet pjesmarica, iz koje će se najbolje vidjeti, koliko je slov. pjesma u to vrijeme napredovala. Posve je razumljivo, da je u toj novoj pjesmarici, koju je uredio ravnatelj konzervatorija Matej Hubad, ostala jedva polovica zborova iz prvog izdanja (oko 120 str.), dok su 180 str. zapremili zborovi iz najnovije slovenske glazb. literature. To je i posve pravo. Radujemo se toj pjesmarici, koja će izaći polovinom januara t. g., a može se naručiti kod »Gl. M.« ili njezine knjižare (Ljubljana, Kongresni trg 9.). Tom prilikom ne možemo, da ne podsjetimo: »Hrv. pjev. savez«, koji je opet počeo sa svojim djelovanjem, da uznastoji, da i naša pjevačka društva dobiju što prije priručnu hrv. pjesmaricu, u kojoj bi se imali uz starije zborove tiskati i ponajbolji zborovi, koji su napisani poslije pjesmarice »Kola«. Gradiva ne će manjkati, tek bi se moralo računati ne samo sa potrebama, već i sposobnostima naših pjevačkih društava.

Vlad. R. Gjorgjević: Srpske narodne melodije, skupio i harmonizirao. — Sv. VI., VII. i VIII. — Vrli poznavalac i marljivi sabirač srpskih narodnih pjesama prof. Gjorgjević izdao je opet tri svezke (prije izašlo ih je već pet) narodnih pjesama iz raznih krajeva Srbije. Svaka svezka sadržaje 30 melodija, koje su iako jednostavno, ipak zanimljivo i vještački harmonizirane, bez premodernih kakofonija, onako kako to zahtijeva jednostavnost narodnih melodija. Većinom su ti napjevi harmonizirani za mješoviti zbor, a ima ih nekoliko i za muški zbor. Napjevi su kratkog sadržaja (8—32 mjera), pa će dobro poslužiti ne samo manjim zborovima, već i sabiračima narodnih pjesama, da vide, kako se valjano obradjuju narodne pjesme. Prof. Gjorgjević dobro je učinio, što je kod svake pjesme pridodao, gdje je pjesmu zabilježio, a zgodno je i to, što je kod svake pjesme zabilježio čitav tekst. Ovu lijepu zbirku, koja se dobije kod skladatelja u Beogradu (Princ Eugenija ul. 5a), toplo preporučamo.

O. Kamilo Kolb.

Vlad. R. Georgevitch: Trente-cinq Chansons populaires serbes pour piano avec chant ad libitum. — Ova zbirka istog skladatelja vrlo me je obradovala, jer nam je on s njome dao ono, što smo već dugo željeli. Svakoj je pjesmi komponirao kratku predigru, a sama pratnja vjerno nam crta smisao riječi pjesme. Pjesme te privlače, pa kada počneš s prvom, ne ćeš prestati dok ne dodješ do završetka, pa da onda opet ponovo sviraš. To je naše, naše u potpunom smislu. Svaka kuća, u kojoj se nalazi klavir, morala bi imati ovu zbirku. Pripominjem, da je samo naslov zbirke francuski, pjesmama je pridodan originalni tekst i to latinicom.

O. Kamilo Kolb.

Ludvík Kuba: Slovanstvo ve svých zpěvech. Bilo je g. 1884. kad je mladi češki učitelj L. Kuba počeo izdavati djelo, kojemu nema slična u svjetskoj literaturi: »Sborník národních a znárodnělých písní všeh národů slovanských s texty původními a českými překlady«. Takovo djelo moglo se roditi samo u plemenitoj duši Slavena sanjara, koji je žrtvovao u velikoj ljubavi i oduševljenju za slavensku pjesmu sve što je imao. Ostavio je svoju službu i proputovao je sve zemlje, u kojima obitavaju Slaveni, slušao je, bilježio i uzorno harmonizirao njihove pjesme te izdao na svoj trošak 10 knjiga pjesama slavenskih naroda. Djelo to pobudilo je veliko zanimanje ne samo u slavenskom svijetu, već i kod drugih naroda, jer su bile pjesme tačno zabilježene i uzorno harmonizovane. Da izbjegne jednoličnosti, Kuba je vrlo dobro uradio, što je pjesme raznoliko obradio, jedne za muški, druge za mješoviti ili ženski zbor, jedne za solospjev uz pratnju klavira, a druge opet ili samo za klavir, ili za zbor i uz to samo za klavir. Prema tomu zbirke njegovih pjesama nisu jednolične, već pružaju mnogo promjene i raznolikosti. Dašto se mora pripomenuti, da je Kuba do sada izdao samo neznatan dio svog ogromnog sakupljenog materijala. Tako ima n. pr. zabilježenih preko 2700 jugoslavenskih pjesama, od kojih je izdao samo malen dio. Od njegovog »Slovanstva«, rasprodane su do sada knjige, koje sadržavaju pjesme češke, moravske i slezke, slovačke, poljske i ruske. Nerasprodane su do sada još knjige, koje sadržavaju pjesme lužičke (knj. V. 85 pjesama na 126 str., cijena Kč 12), slovenske (knj. VII. 123 pjesme na 254 str., cijena Kč. 15), crnogorske (knj. VIII. 70 pjesama na 124 str., cijena Kč 8), hrvatske (knj. IX. 62 pjesme na 124 str., cijena Kč 10) i dalmatinske (knj. X. 88 pjesama na 128 str., cijena Kč 10). Sve se te knjige mogu dobiti još kod »Hudební Matice Umělecké Besedy — Praha II. Jungmannova tř. 39.) Pošto su poimence upravo naše pjesme Kubine zbirke bile svojevremeno gotovo neopažene u našoj domovini, prem je Kuba napisao više vrlo iscrpivih rasprava u Radu naše jugoslavenske akademije i izdanjima zemaljskog muzeja u Sarajevu, upozorujemo sada našu javnost na te vrlo znamenite zbirke naših narodnih pjesama, koje lijepo upotpunjuju Kuhačevu zbirku. Da se rad Ludvika Kube uvažuje svjedoči to, što će ruske pjesme (I. maloruske, II. veliko i bjeloruske) izdati sada Hudební Matice u drugom izdanju u dvije knjige (285 pjesama), svaka će opsizati najmanje 200 str., a stojati će Kč 30. Pripominjemo, da će doskora izaći takodjer pjesme srpske (60 pjesama, cijena Kč 24), a zatim bugarske. To djelo našeg uglednog saradnika i jednog od najboljih poznavaoca naših narodnih pjesama najtoplije preporučamo i upozorujemo, da se neka svatko, tko želi imati koju od još nerasprodanih knjiga Kubinih obrati na: »Hudební Matice Umělecké Besedy«. Mužu, koji je nesebično žrtvovao sav svoj život i rad proučavanju narodnih pjesama slavenskih naroda, valja da barem na takav način priznamo njegov trud.

Pevski koledar za l. 1923. izdala je Zveza pevskih zborov u Ljubljani. Koledar dobije se u Zveznoj tiskari (Marijin trg 8).

Moderni glazbeni rječnik. Dictionary of modern music and musicians, izaći se g. 1923. u nakladi M. Dent-a & Son (London). Opsežni svezak od 500 stranica iznijeti će savremenu muziku, skladatelje, glazbene pisce, glazbenike; zatim zavode, iznašašća, glazbala sa kratkom, znanstvenom ocjenom. Predsjednik uže komisije zove se Sir Hugh Allen. Komisiji su dodijeljeni saradnici iz raznih država. Čehoslovačku zastupaju dr. Vaclav Štěpán i dr. Erich Steinhard. Njima se šalju svi biografski podaci o glazbenicima i piscima. Kratki i jezgroviti. Ne bi li se i za jugoslavenske glazbene prilike dalo što poraditi u tom smjeru preko ovih čsl. zastupnika? (Dr. Steinhard je šef-redaktor »Auftakt«-a; Praha VII, Malířská 386.)

Vj. L.

»Die Musik«, ova odlična revija u najvećem stilu zasnovana slavi svoj drugi rođendan iza sedmogodišnje stanke. Otpočinje 15. godište. Pošto mi još ne dopade ruku prvi broj, navadam neke važnije članke prema »Auftakt«-u (o. g., str. 304.): Weissmann »Od vizije k drami«, Busoni »Što nam je dao Beethoven?«, Decsey »Bečki plesovi«, Breithaupt »Talenat igranja i rasa«, Pisling »Slog impresionističke muzike«, Steinhard »Opaske glede ekspresionizma«.

Vj. L.

Pregled štampe o glazbi.

Štampa i glazba.

U širenju glazbene kulture je dnevna i periodička štampa jedan od najvažnijih faktora. I to što dalje, to više. Zato ne smijemo puštati iz vida, što ta štampa piše o glazbi i kako ona vrši svoju kulturnu zadaću na polju muzičkom. Tome je namijenjena ova nova rubrika »Sv. Cecilije«, pa ćemo tu bilježiti sve važnije misli, koje se po novinama i časopisima jave o glazbi, a koliko nam prostor ne bude uvijek to dopuštao, makar ćemo nastojati registrirati sve, što se važnije o glazbi piše, pa da o tome naši čitatelji uzmognu barem voditi evidenciju, te potražiti sami, što ih bude zanimalo, da pročitaju.

Moramo nažalost reći, da naša dnevna štampa, što se njene glazbene referade tiče, zaostaje za štampom ostalih kulturnih naroda. Glazbeni feuilleton je vrlo velika rijetkost u dnevnoj štampi, a i glazbena kritika je često vrlo mršava. Najgore je u tom kod pokrajinskog novinstva, koje izlazi izvan tri glavna kulturna centra naše države, a to nije ni čudo, jer tamo nije ni muzički život tako razvijen. Nede se i doduše i u novinstvu Osijeka, Sara-

jeva, Splita, Subotice, Novog Sada i Maribora tu i tamo gdješto o glazbi, ali to ne dolazi toliko u obzir. Nego najčudnije je to, da beogradsko novinstvo posvećuje upravo najmanje pažnje glazbi. Tip beogradskih novina karakteriziran je oštrim političkim trvenjima i gramženjem za senzacijama, a u tome kulturne pojave ostaju manje-više nezapažene. I glazbene kritike su tu obično takve, da upravo osjećaš, kako im se ne daje ni osobite pažnje ni važnosti. U tome je zagrebačko novinstvo mnogo bolje. Najposlije kod nas je i muzički život redovitiji i razvijeniji, pa je on tu postao kulturna potreba, koju ni naša javnost ni novinstvo kao odraz javnog mišljenja ne može zaobići. U glazbenoj rubrici zagrebačkih dnevnika javljaju se gdješto i imena naših glavnih muzičara, a svaki dnevnik ima po jednog a neki i više redovnih glazbenih referenata, koji se osvrću na svaki događaj u našem glazbenom životu (na »Sv. Ceciliju« nažalost najmanje). Najneredovitije prate glazbene događaje »Hrvat« i »Slobodna Tribuna«, a vrlo su revni »Obzor«, »Novosti«, »Jutarnji list«, »Narodna Politika«, »Riječ« i »Zagreber Tagblatt«. Neki listovi — osobito »Obzor« i »Riječ« — registriraju češće i važnije muzičke događaje iz inostranstva. Mnogo pažnje posvećuje glazbi i ljubljansko novinstvo, koje je u mnogom pogledu još i solidnije od zagrebačkog. Ugodno se čitaju glazbeni referati u »Slovencu«, »Slovenskom Narodu«, »Jutru« i dr. Među časopisima opet zapažamo analogiju: najmanje se osvrću na glazbu srpski časopisi, dok u hrvatskim i slovenačkim često nalazimo krasne glazbene studije i eseje te kritičke osvrte. U »Kritici«, »Savremeniku«, »Hrvatskoj Prosvjeti«, »Jugoslavenskoj Njivi«, »Dom in Svetu« i dr. znali su se dosad naći krasni muzički članci, koji su glazb. svijetu dobrim dijelom ostali nezapaženi, a to u mnoštvu današnjih listova nije ni čudo. A gdje još da se nađe i ono, što se u stranom svijetu o glazbi piše! I baš zato je, držimo, potrebno uvesti neki pregled o tom, što se gdje o glazbi piše, pa ako i ne bude možda pregled uvijek potpun, skupit će nam barem najmarkantnije. A to će za proširenje čitalačkog vidokruga biti mnogo. Dr **J. A.**

»Novosti« (Zagreb) donose u božićnom broju muzički prilog s dva članka. Milan Graf piše u članku »Muzička kritika« o zahtjevima muzičkog kritičara i o (dosad neuspjelom) nastojanju, da se unutar Udruženja jugoslavenskih muzičara stvori pod pročelnikom prof. drom B. Širolom sekcija estetičara, koja će, prema piscu članka, imati poglavito tu zadaću, da se konačno isključi diletantizam iz naše muzičke kritike. U pismu iz Praga od V. Hranilovića čitamo o pokušajima Alojsa Hábe s glazbom novog sistema od četvrt tonova, o izumu Rusa Višnjegradskoga: novom instrumentu t. zv. elektrofonu, koji može izvoditi i četvrtine i osmine tonova, pa o konstrukciji t. zv. alikvotofona, izumu Hrvata Josipa Štolcera, koji predlaže i sistem orgulja s četvrt tonovima te se za to već našao i neki finansijer.

Dok su u opsežnim božićnim prilozima zagrebački dnevnici posvećivali pažnju raznim granama života, glazbi je otvorio stupce još jedini **»Zagreber Tagblatt«**, koji je donio iz pera dra B. Širole pregled posljednjih koncerata s vrlo karakterističnim opaskama.

Opširne glazbene osvrte na zagrebačku premijeru ruske opere »Kneza Igora« od Borodina (16. XII.) donijeli su u feuilletonu »Obzor« (J. Ž.), »Narodna Politika« (dr J. Andrić), »Jutarnji List« (Nehajev), »Riječ« (V. P.) i »Zagreber Tagblatt« (dr. B. Širola).

»Listy Hudební Matice« (Prag, II. g., br. 1.—3.): K 30-godišnjici Češkog Kvarteta (V. Štěpán). K 40-godišnjici mladeg češkog komponiste Jaroslava Křičke (J. Löwenbach). Vycpálkova »Kantata o posljednjim stvarima čovjeka«. Nekoliko riječi o dovršenju zbirke »Slavenstvo u svojim pjesmama« (L. Kuba). Holandska glazbena umjetnost (Herman Rutters). K 100-godišnjici Césara Francka (Jean Gandefroy-Demombrynes). Osvrt na članak P. Bekkera u »Frankfurter Zeitungu«, koji razlikuje dosadašnju glazbu od najmodernije (Hába, Křenka, Hindemith) po tom, što dosadašnja glazba ima psihološki smisao, a glazba najmlađih modernista djeluje samo fiziološki, prepunjena tisućama komplikacija, koje škode pa zato ostaje bez pravog dojma, jer nema u njoj duha.

»Journal des Debuts«, édition hebdomadaire (Paris) donosi u jednom od zadnjih brojeva članak k novoj provedbi Wagnerovih djela u Parizu (Adolphe Jullien). Berliozovi »Trojanci« nose tek polovicu za jedno veče, koliko Wagnerov »Lohengrin«, za kojim ne zaostaje mnogo ni Musorgskijev »Boris Godunov«. Tako Wagner triumfira kod pariške publike (i drugim svojim djelima). U istom su članku i zanimive izjave ruskog moderniste Igora Stravinskoga o Wagneru: »Treba požaliti, što je Wagner tražio, kako će dobro orkestrirati svoju glazbu, umjesto da je sasvim jednostavno stvarao dobru orkestralnu muziku... Kod Wagnera nema glazbene forme, jer on slijedi formu teksta, a radi neprestanih koncesija tekstu mora se neprestano utjecati umjetnim modulacijama. Djela Wagnerova su prepunjena tisućama komplikacija, koje škode njegovoj harmoniji«. Pisac članka spominje, kako su Wagnera podcjenjivali i Saint-Saëns i Debussy, ali je oduševljen, što remek-djela tako silnog genija, kao što je bio Wagner, ipak i u Parizu nailaze toliko novih uspjeha.

Razne vijesti.

Hrvatska.

Crkveni koncerat šibenskog »Filharmoničkog društva« u stolnoj bazilici Sv. Jakova u Šibeniku dne 3. III .1922. Trebalo je probiti led. Trebalo je u malenom ambijentu kakav je Šibenik naći najzgodnije mjesto za crkveni koncerat, crkvu. Ne govoreći o smjelosti ideje, da se sa silama, sastavljenim skroz novajlima u glazbi, skoro samim ljudima, koji su ostavljali ralo i motiku ili alat da dođu na pokuse, izvede strogo klasična i skroz moderna nabožna muzika, da se postigne kristalna

vedrina i smirenost jednog Palestrine i ne zamise šarene niti bogate polifonije Rimskog-Korsakova, svlada vjekovita stalalitična upornost protiv svake novosti, pogotovo takove vrsti. I postignuto je sve.

Iznositi ovdje sposobnost i vrline maestra Jakova Gotovca značilo bi opetovati što je već svakomu ne samo u Šibeniku i Splitu, već i u Zagrebu i Beogradu vrlo dobro poznato. Javna muzikalna kritika je imala prigode da se bavi njegovim kompozicijama i jednoglasna je u tome, da je Gotovac, već više nego samo nada za našu muzičnu umjetnost. Ali mislim da je dirigent Gotovac svagdje, osim u Šibeniku, vrlo malo poznat; još manje strpljivi i žilavi učitelj Gotovac. Mislim da je malo koji glazbenik zaslužio više ime vajara nego li on. On nije spremio ovaj koncert; on ga je direktno istesao iz materijala, koji mu je bio na raspolaganje. Uza sve poteškoće svake vrsti, pa i nemuzikalne naravi, njegova čelična volja je uspjela da prodre i pobijedi u najsmjelijoj zamisli, koja je mogla da zablijesne u fantaziji jednog zanešenog i do skrajnosti zaljubljenog umjetnika u svoju umjetnost.

Da je njegova zamisao i s formalne strane uspjela zahvaliti je susretljivosti presvijetlog biskupa fra Milete, koji je dopustio, da se taj koncerat priredi u stolnoj crkvi.

Sve je to omogućilo da se je u veče 3. XII. u starodrevnu baziliku sv. Jakova u Šibeniku, u taj biser arhitekture kršćanske, sjatilo preko tisuću osoba da čuju glas prave molitve, iskrene i nadahnute koji se izvijao iz orkestra i svježih glasova ljudskih. Računajući dobro efekt jeke u visokoj crkvi, orkestar i zbor postavljeni su u »choru« podnu glavnog oltara.

U orkestralnoj kompoziciji »Na oltaru« od italijanskog komponiste L. Sinigaglie osjeća se njemačka klasična škola, ali je sačuvano u isto doba mnogo prirođene teatralnosti, osobito u završnim pointama; svakako je to kompozicija vrlo efektna i zahvalna za orkestar. Tu su se istakle naročito sposobnosti dirigenta Gotovca. Za njega su može bez pretjeravanja reći da »vodi« orkestar. Nijesam još vidio dirigenta, koji se je tako uživio u pojedinog svirača. Svojom palicom ne drži samo takt i ne označuje samo ritam, već anatomizira partituru, da je snažnom rukom dovodi u sintezu željenog efekta. Njegova mimika nije pretjerana; ona je tek nužna posljedica temperamenta skroz osjetljivog, skroz muzikalnog. U responzoriju za mješ. zbor »Ecce quomodo moritur« od Palestrine treba se diviti preciznosti, kojom je izveden teški polifonični fugato. Piano i forti zbora nijesu imali doduše, osobito sa strane prvih tenora željeno niansiranje, ali treba uvažiti, što sam već istaknuo, da su to sve pjevači novajlije, koji će daljom vježbom sve bolje napredovati. Uza sve to je Mozartov »Ave verum corpus« (mješ. zbor, orgulje, orkestar) u svim linijama dao vjernu strukturu klasičnu te tako karakteristične muzike.

Uza svu dostojanstvenu mirnošću Beethovenove kompozicije za mješoviti zbor i orkestar »Bog i priroda« mislim, da je zbor bio previše razvučen. To se osobito opažalo u ženskim glasovima, ipak nije izostao željeni efekt; osobito jedinstven je bio sklad orkestra i zbora u završnom »fortissimo«.

»Himna« D. Bortjanskog, ta priprosta kompozicija »a cappella« ima toliko stihijske snage u sebi, da je dovoljan muški zbor da je izrazi. Ali se za to zahtijeva shvaćanje i savršeno detaljiranje. Osim defekta u izgrađenosti glasa tenora, zbor je pod savjesnom rukom maestra izveo skladbu upravo savršeno. Gromoviti fortissimo iz postupnog »piano« i »pui forte« basista zvučio je čisto i vrlo efektno.

Ali kulminacija cijelog koncerta bile su nježna skorašnja kompozicija R. Zandonaia »Zdravo, o Marijo« za ženski zbor i gudalački orkestar i velebne kolosalne kompozicije Cezara Francka »Psalm 150« i »Slava Bogu na nebu« od N. Rimskog-Korsakova.

U prvoj bi se htjelo da su neki instrumenti (osobito čeli) u orkestru pojačani, da alti pjevaju sa malo više osjećaja i da su sigurniji u intonaciji. Kao svježi izvor, koji je iznenada proključao djeluje upad soprana. Osjećaj svježine ne ostavlja slušaoca sve do »morenda« ove srećne kompozicije, uza sve što ima u njoj i heterogenih elemenata. Grandioznošću, neodoljivom iskonskom snagom, kojom su prožete, najjače su djelovale kompozicije Cezara Francka i Rimskog-Korsakova. Ali dok se u Psalmu 150. u velikim crtama, ritmički dotjerano ogleđaje genijalna, nadahnuta zamisao, u »Slavu Bogu na nebu« zvuči naivno-oduševljena narodna ruska melodija. Obadvije su izvedene majstorski a vrijedni maestro, priopćio je ne samo izvršiocima ovih divnih kreacija već i cijeloj publici oduševljenje, kojim je bio prožet. Finale ovih dvaju komada djeluje uistinu kao vaskrsenska truba. I činilo se da su u starodrevnom hramu ustali davno ukopani sveti ljudi i da sa zadovoljstvom klimaju slušajući molitve kazane tako moćnim glasovima.

Publika s obzira na sveto mjesto mučno je susprezala svoje oduševljenje i jedva se uzdržala da mu ne dâ oduška bučnim aplauzom. Ali je preko odaslanika upravi društva zahtijevala da se još jednom nasladi neobičnom muzikom. Za to je koncerat ponovljen na dan Bogorodičnog bezgriješnog začeća.

Dr. Rikard Nikolić.

Koncerti u Zagrebu. Opća stagnacija, koja sve više vlada našim javnim i poslovnim životom, kao da se odrazuje i na muzičkom polju. Na početku prošlogodišnje sezone nadali smo se, da će i naš koncertni život poprimiti velegradske forme; udruženja i pojedinci natjecali su se u priredbama, a posjećivali su nas i ugledni stranci. Prva tri mjeseca ove sezone jedva su sjena prošloj sezoni; čitave sedmice prolaze bez i jednog koncerta, a da nema redovitih nedjeljnih priredaba naše »Zagrebačke filharmonije« i »Hrvatskoga glazbenoga zavoda«, ne bi se uopće moglo govoriti o koncertnoj sezoni. Kako smo istaknuli, već pod konac prošle sezone, kad su se počeli pokazivati prvi znaci posljedica, koje smo predvidjeli, a evo i doživjeli, glavni su uzrok tome zastoju kulturnog rada i napretka visoki državni, pokrajinski i gradski porezi. Ti

porezi gotovo onemogućuju koncerte. Zaludu traži javnost, da porezni uredi umjetničke priredbe ne uvrštavaju u istu rubriku sa barovima i kabaretima. Fiskus, koji je utukao javni muzički život i time zadao smrtni udarac napretku na ovom polju kulture, niti ne opaža, da sam najgore prolazi. Da se n. pr. umjesto 30% od brutto prihoda, zadovolji sa nekim minimumom od netto dobitka (— i ako se ni taj sa moralnog stanovišta ne može nikako opravdati) imao bi od umjetničkih koncerata bar nekakvu malu korist; ovako nema nikakovu, jednostavno zato, jer nema koncerata. Facit je ... da je koncertni život uništen i time nanešena našoj kulturi neprocjeniva šteta, a korist od toga nema nitko, ni država, ni pokrajina ni grad.

Zagr. filharmoniji i Glazbenom zavodu uspjelo je, da si ishode neke olakšice, koje im omogućuju priredbu redovitih koncerata uz sniženu cijenu. Naročito priznanje zaslužuje i uprava »M u s i k-H a l l a«, koja je u pogledu režijskih troškova izašla Filharmoniji do skrajnih granica mogućnosti u susret. Filharmonija otvorila je abonement na 20 nedjeljnih matineja. Dosadašnji rad Filharmonije garantirao je za kvalitetu izvedaba, nije dakle čudo, što je ovaj abonement doskora bio potpuno rasprodan. Do sada apsolvirao je ovaj naš vrijedni, jedini sinfonički orkestar šest koncerata, koji, i ako nisu bili svi na jednakoj umjetničkoji visini, ipak u punoj mjeri opravdavaju povjerenje, kojim je javnost dočekala njegove koncerte. Kod osvrta na ove matineje valja prije svega pohvalno istaknuti nastojanje, da po mogućnosti u svakom programu bude i po jedno djelo kojega domaćega autora. Kompozitor, koji nikada ne čuje svoga djela, od samih teoretskih studija teško će napredovati, jer ako mu djelo ne oživi izvedbom, nikada ne će jasno spoznati dobre i slabe strane svojih djela. Kako je naša Filharmonija jedini orkestar, koji sinfonijske kompozicije može da dostojno izvede, veselimo se što možemo konstatirati, da si je svijestan svoje moralne dužnosti prama domaćim autorima. Iako priznajemo, da Filharmonija daje i svim opernim kapelnicima prilike, da se usavrše i kao sinfonijski dirigenti: ipak držimo, da bi bilo bolje po Filharmoniju, da povjeri barem u prvo vrijeme svoje umjetničko vodstvo jednom stalnom dirigentu, a dirigiranje gostiju da bude iznimka. Na taj način bi Filharmonija laglje došla do svojeg solidno i u jednakom stilu naučenog repertoira.

Kod p r v e m a t i n e j e dirigirao je g. M. S a c h s Wagnerovu uvertiru »T a n n h ä u s e r«, koja je prije pol stoljeća više nego i jedno drugo djelo velikog majstora pronijela svijetom glas muzičkome revolucionarcu. Izvedba je bila izradena u detalje i impozantna. Isto se može reći za interpretaciju B e r s i n i h »S u n č a n i h p o l j a«, jednu od najdotjeranijih domaćih orkestarskih kompozicija. Dva D v o ř a k o v a »Slavenska plesa« upotpunjila su program u popularnom smjeru. Na drugoj matineji izvodila se: G o l d m a r k o v a proslavljena »S a k u n t a l a«, R i m s k i j-K o r s a k o v »Caprice espagnole«, koji ne broji među majstorova najjača djela i S t a n č i ć e v duhoviti i interesantni »S c h e r z o«. Tom matičnom ravnao je g. K. B a r a n o v i ć, i dao time ponovni dokaz svojega stalnoga napretka. Kod t r e ć e m a t i n e j e iznio je g. O. S m o d e k Haydnovu simfoniju »O x f o r d«, R. W a g n e r o v u »S i e g f r i e d-I d y l l e« i B e e t h o v e n o v u uverturu »E g m o n t«. Kod č e t v r t e m a t i n e j e interpretirao je naš zaslužni senior medu dirigentima g. N. F a l l e r B i z e t o v u uverturu: »L a p a t r i e«, M a s s e n e t o v u efektnu, »S u i t e A l s a s i e n n e« i »G r i e g o v u nešto odviše poznatu Suitu »P e e r G y n t«, I. dio. Kod svih tih potonjih koncerata, i ako su bili na pristojnoj visini, ipak se je opažala nestašica pokusa, naročito po prvi puta izvedena djela nisu se u samome orkestru mogla dovoljno uživjeti. Isti je uzrok, što kod p e t e m a t i n e j e, koju je prvi put dirigirao g. O. J o z e f o v i ć, njegovo vlastito djelo, »U v e r t i r a z a v e s e l u i g r u«, nije izašlo onako temeljito izradeno, da si bi o njemu mogli stvoriti definitivni sud. Naročito kompozicije, koje su rađene u tehnici krajne polifonije, iziskuju temeljiti studij, da se uzmogne na svakom mjestu jasno izraditi glavna ideja, a sporedne da ostanu u pozadini. G. Jozefović rijetkom sigurnošću vlada orkestarskim efektima, a spretno upotrebljava i narodne motive. Osim svoje uvertire dirigirao je g. Jozefović i D v o ř a k o v u »S e r e n a t u z a g u d a l a č k i o r k e s t a r«, osjetljivo djelo, koje iziskuje mnogo topline u tonu i predavanju. Najbolje je uspjela izvedba V. N o v a k o v e simfoničke pjesni »U T a t r a m a«. Jedan od vođa češke moderne pokazuje se u ovom poetičkom pejsažu na vrhuncu svoga stvaranja: plemenita, široka melodička linija, pregledna arhitektonika, interesantna, uvijek zvučna a nikad prenatrpana instrumentacija. To djelo zaslužuje da bude ponovno izvedeno.

K o d š e s t e m a t i n e j e odlikovala se je naša filharmonija naročito izvedbom W a g n e r a. Velika dvorana Musik-Halla bila je krcato puna, a mnogi morali su se vratiti, jer nisu mogli dobiti mjesta. Nije li ova ogromna navala karakteristična? Zagrebačka publika kao da je bila odviše naglo odvedena iz sfere klasika i romantika na puteve najnovijeg modernizma i nacijonalne muzike, a da nije mogla da dovoljno proživi periodu, koja leži posredi, a čiji je glavni reprezentant R. Wagner, naročito u zrelim djelima druge polovice svojeg stvaranja. Pod uvijek jednako muzikalnim i savjesnim vodstvom g. S a c h s a iznijeli su naši filharmoničari predigru i završetak »T r i s t a n a i I s o l d e« u tako dotjeranoj formi, da se ta može usporediti za velikim orkestrima svjetskoga glasa. Grandiozno djelovala je i posmrtna Siegfriedova muzika iz »G ö t t e r d ä m m e r u n g a«, tek se je osjećao manjak Wagnerovih tenortruba, koje davaju ovoj glazbi onaj potresni, sudbonosni značaj, kako ga je autor zamislio. G. K r i ž a j pjevao je odlično kao vazda Wotanov oproštaj iz Walküre. Šteta što velika zaposlenost orkestra u operi otešćava, da svaki koncerat — i ako se izvadaju nova ili glazbenicima manje poznata djela — bude na jednakoj visini, kao ova VI. matineja, kod koje je u ostalom i gudalački kvintet bio znatno pojačan.

Hrv. glazbeni zavod uveo je ove godine nedjeljne popodnevne koncerte, koji se neće kositi sa matinejama filharmonije. Kod prvoga od ovih koncerata 26. XI. iznio je »Čehoslovački kvartet« uz ljupki i umiljati, ali manje originalni Borodinov kvartet br. 2, D-dur i novost za Zagreb: kvartet C-dur op. 16. mladog njemačkog moderniste Paula Hindemitha. Taj je muzičar ubrzo stekao veliki glas u svojoj domovini — i to sa potpunim opravdanjem, jer on, iako u slobodnom načinu izražaja, govori izrazitim muzikalnim jezikom; a njegov govor ima sadržaja i ideja. Mladi umjetnici R. Zika, K. Sancin, L. Černy i L. Zika iznijeli su oba djela sa dubokim muzičkim razumijevanjem i tehnički savršeno.

Posjetio nas je i Zbor moravskih učiteljica« i iznio pod svojim dirigentom F. Vachom djela Smetane, Foerstera, Dvořaka, Janačeka, Suka, Rupeldta, Vache i Čerrika. Samo ženski zbor ovakovog glasovnog materijala i dotjerane tehničke spreme može da riskira, da sam ispuni jedno čitavo koncertno veče, a da publiku monotonošću ne umori. Moravske učiteljice uspjele su potpuno.

Od stranih solista možemo da zabilježimo samo dva gosta, ali su obojica od najodličnije klase. Ruska pjevačica Ada Poljakova, već od prije miljenik naše publike, priredila je veče koncertne lirike, koje će nam ostati u trajnoj uspomeni, naročito zbog jedinstvene njezine interpretacije Musorgskijevih genijalnih glazbenih sličica »Iz dječje sobice« i vratolomnog »Hopaka«. Ali i savršeno iznesenim starim talijanskim belcanto arijama te popijevkama Rimskij-Korzakova, Grečanjinova i Balakirjeva polučila je simpatična umjetnica veliki uspjeh.

Njemački pianista Alfred Hoehn priredio je 28. i 30. XI. dvije stilske klavirske večeri, posvetivši prvu Beethovenu a drugu Schumannu. Ako nas kod prve — možda uslijed odviše slobodne interpretacije, kakovu strogi klasički stil teško podnaša — nije mogao zagrijati, potpuno nas je zadovoljio kod druge, kod koje su se sve vrline njegove muzikalnosti, duhovitosti, mladenačkog zanosa i savršene tehnike mogle slobodno da razviju. G. Hoehn ostati će nam mili gost.

Radi potpunosti valja nam još registrirati intimne muzičke večeri, koje priređuje Hrv. pjev. udruženje »Lisinski« u maloj, ali tim više simpatičnoj baroknoj dvorani stare Rauchove palače. Kod prve ovakove večeri 26. X. predavao je dr. B. Širola o madrigalu, a došao je do riječi i jedan od najmlađih autora: Ivo Krnic i doživio prvi svoj uspjeh. G. Križaj pjevao je popijevke od Lajovica i Adamića, a mješoviti zbor pod ravnanjem svoga novoga dirigenta g. K. Baranovića iznio je Široline »Pjesni od pira«. Ovo je u neku ruku bio glavni pokus prije koncertnog putovanja u Ljubljanu i Maribor, gdje su sa Širolinim »Pjesnima od razlike« autor, dirigent i zbor doživjeli triumfalne uspjehe.

Neka nas ovo nabrajanje ne smeta u našem uvodnom razlaganju. Ako odbijemo priredbe na sreću privilegovane »Filharmonije« i »Glazb. zavoda«, preostaju u dva mjeseca u svemu tri koncerta stranih umjetnika. Naši su umjetnici ili u dalekom svijetu našli više razumijevanja i bolje prilike (Juro i Ivo Tkalčić, Baloković, Shlik) ili čekaju na bolja vremena. Komornog udruženja u opće više nemamo. Ove prilike moraju se promijeniti, ako hoćemo da napredujemo.

Lujo Šafranek-Kavić.

Glasovirska večer Svetislava Stančića 7. XII. Nakon dvogodišnjeg studija kod čuvenog kompozitora i pianiste Busonia u Berlinu, priredio je naš mladi umjetnik klavirsko veče s isključivo klasičkim programom: Beethoven i Bach. Od potonjeg velikana iznio je Stančić četiri crkvene kantate u vlastitoj preradbi, i pokazao time i svoje skladateljske vrline U najmodernijoj, savršenoj klavirskoj tehnici izradio je Stančić Bacha sa dubokim razumijevanjem duha skladbe, tako, da je ta usprkos preradbe ostala čisti, vjerni Bach, bez trunka kakvog moderniziranja skladbe kao takove. Interpretacija i Bacha i triju Beethovenovih sonata (D-mol i C-mol i Appassionata) bila je jednostavna, poduhovljena, prožeta ljubavlju, zanosom i istinskim osjećajem za klasički stil, bez afektiranog traženja efekata, koji protuslove duhu ove »samomuzike«. Ne treba spominjati, da je Stančićeva klavirska tehnika savršena. Stančić je zrio, ozbiljan glazbenik-umjetnik, koji nam i kao kompozitor i kao interpreta ima još mnogo da dade. Veselimo se iskreno moralnom — a i vanjskom uspjehu, koji se odrazivao u velikom interesu publike, koja je — jednom i kod domaćeg umjetnika — dupkom napunila dvoranu. **Lujo Šafranek-Kavić.**

Društveni orkestar Hrv. glazbenoga zavoda, stvoren još prošle sezone i sastavljen isključivo iz diletanata, članova zavoda, prviput je javno nastupio 11. XII. Taj je orkestar pozdravljen od javnosti i kritike kao zamjerni dobitak u našem muzičkom životu. Taj je orkestar vrlo utješljiva pojava u našem muzičkom životu, a zadaća mu je da odgaja i vlastite članove i publiku za razumijevanje ozbiljne orkestarske muzike. Od kada je predao glazbeni zavod svoju školu u državne ruke, posvetio se priređivanju popularnih koncerata i organizaciji svog orkestra i uspio je na obadvim poljima. Prvi nastup orkestra nosio je na sebi karakter intimnosti bez svakih pretenzija, i djelovao već time vanredno simpatično, a ipak bio je taj nastup ponosno slavlje kulturnog Zagreba, koji je mogao na bazi čistog idealizma i zanosa za muzičku umjetnost da stvori iz samih amatera orkestar, čije izvedbe zaslužuju ozbiljnu pažnju. Glavna zasluga ide društvenog dirigenta g. Ružić-Rosenberga, koji je neumornim radom iz šestdesetorice izvađača stvorio jedno zvukovno tijelo potpunoma doraslo svojoj zadaći. Već u Haydnovoj simfoniji br. 4. D-dur (Die Uhr) pokazala se je lijepa disciplina i puna, sita zvukovnost naročito gudalačkog orkestra, dok su sva puhala iznenadila čistoćom svoje intonacije. U Mozartovom Koncertu A-dur za klarinetu solo mogao je poznati naš soloklarinetista, g. Ing. D. Mandl pokazati svoje dotjerano umijeće. Najbolje uspjela je Beethovenova druga simfonija, gdje se

je mladi orkestar mjestimice približio efektima umjetničkog orkestra. Daljnjim ustrajnim radom uspjeti će ovoj lijepoj instituciji, da se sve više usavršava plastičkim izradivanjem dinamičkih i ritmičkih nuanca. I mi smo ponosni, da si je Zagreb uz svoju »Filharmoniju« zvaničnih glazbenika umio da stvori i drugi, amaterski orkestar, tako da će se od sada rad ovih dvaju organizacija, svake u svome okviru moći dopunjavati.

Lujo Šafranek-Kavić.

VII. Matineja Zagrebačke Filharmonije. Odlična naša pianistica gđa Antonija Geiger-Eichorn svirala je sa mnogo ritma i briljantnom tehnikom Čajkovskoga u prvom stavku efektni, u ostalim stavcima naprotiv dosta banalni koncerat za klavir b-mol i postigla lijepi uspjeh. Majstor M. Sachs pratio ju je s orhestrom, naglasivši naročito šira, simfonijska mjesta. Osim toga izvodila je filharmonija Beethovenovu V. simfoniju u interpretaciji, koja nam je još od prošle zesone sa svim svojim odlikama u najboljoj uspomeni. Odziv publike ogroman.

Lujo Šafranek-Kavić.

Borodinov: »Knez Igor« izvodio se kao prva premijera u ovoj sezoni u našoj operi. Zanimljivo je, da je upravo tom operom otvorena i ovogodišnja operna sezona u Sofiji. Operu uvježbao ravnatelj tamošnje opere Zlatin.

Prigodom blagdana bezgriješnog Začeća i 40 satnog klanjanja u franj. crkvi u Dubrovniku (8—12. XII.) izvodio je troglasni muški zbor pod ravnanjem o. Bernardina Sokola Perosijevu troglasnu misu te Bottazzinu in hon. S. Clarae (2 gl.): »Svetootajstvu« od Burronia, Botazza, Tassia i Sokola, litanije od Sokola i Remondia, motete od Ellena, Coronara, Pozzettia te Perosijev: Te Deum.

Crkv. pjev. zbor u Livnu priredio je dne 26. XI. 1922. Cecilijansku matineju s ovim programom: K. Kreutzer: Gospodinov je dan; (mj. zbor); V. Bellini: Dvopjev iz opere Norma; St. Mokranjac: Kozar; Slovačka nar.: Pasol Janko tri voly (mj. zborovi): V. Lisinski: Oče naš! (muški kvartet): Fr. S. Vilhar: Oj djevojko! A. Grečaninov: V zarevje ognjistom: P. Mascagni: Napitnica iz opere: Cavalleria rusticana (mj. zborovi).

Katol. društvo »Bošković« u Dubrovniku priredilo je 26. XI. vrlo uspjelu Cecilijinu proslavu. Predsjednik g. Niko Kobila pozdravio je mnogobrojno općinstvo i najavio početak nove radne sezone, koje će otpočeti serijom predavanja. V. o. Jordan Viculin predavao je iza toga o sv. Ceciliji, zaštitnici glazbe, a v. o. Petar Vlašić prikazao je na temelju istočnih otkrića i bibličke nauke glazbala starih Hebrejaca. Troglasni muški zbor pod ravnanjem v. o. Bernardina Sokola otpjevao je na završetku dvije Ravanellove polifoničke pjesme »Cantantibus organis« i »Zdravo Marijo«. Zahvalni smo zaslužnom društvu, što je tako lijepim načinom proslavilo blagdan naše zaštitnice.

Hatzeovo veče u Splitu. Gl. društvo »Guslar« priredilo je u počast svom zaslužnom zborovodji dne 14. XII. u »Narodnom pozorištu« svečani koncerat, na kojem se izvodile jugoslav. nar. pjesme. Na tom koncertu otpjevali su društveni članovi pod ravnanjem M. Josipa Hatzea 30 jugosl. pjesama (iz Srbije, Makedonije, Bosne, Hrvatske, Slavonije i Slovenije), prirедjene što za ženski, što mješoviti i muški zbor. Koncerat je potpuno uspio.

U kr. muzičku akademiju pretvoren je kr. konzervatorij u Zagrebu naredbom pokrajinskog namjesnika od 18. X. 1922. br. 28.4.9 Njom upravlja senat s rektorom na čelu, a administraciju vodi adminstrativni ravnatelj Franjo Dugan. Prvim rektorom izabran je Juro Tkalčić, a članovi senata su: Bl. Bersa, A. Dobronić, Fr. Dugan, V. Huml, Fr. Lhotka, Ć. Ličar i S. Stančić.

Glazbeno društvo: »Guslar« u Splitu osnovano je od starijih pjevača muzičkog društva: »Zvonimir« u Splitu. Društvo je prviput javno istupilo koncertom 4. V. 1919. u za onda općinskom kazalištu te je od tada priredilo niz koncerata, nekoje i uz sudjelovanje splitske filharmonije i splitske vojne muzike. Koncerti bili su uvijek stilski, tako su bila dva posvećena isključivo nar. pjesmama, jedan ruskoj modernoj glazbi. U spomen stogodišnjice Lisinskova narodjenja priredjeno je 27. XII. 1919. »Veče Lisinskoga«, onda »Operno Veče«. Veliki uspjeh postigio je društvo izvedbom Haydnova oratorija: »Stvaranje svijeta« uz sudjelovanje splitske filharmonije. U Splitu izvodio se taj oratorij triput, u Šibeniku jedamput. Osim toga prisustvovalo je društvo svim narodnim proslavama i manifestacijama te iako uzdržavano od doprinosa članova i utržaka koncerata, priredilo jedan koncerat u korist humanitarne ustanove »Charitas«, a jedan u korist fonda splitskog Nar. Pozorišta. Dok su u Splitu stacionirale amerikanske ratne ladje, priredilo je društvo na njima dva koncerta, da i Amerikance upozna s ljepotama naše narodne pjesme. Prigodom evakuacije Starigrada od Talijana priredilo je društvo tamo izlet i prvo pozdravilo pjesmom oslobodjenu braću. Društvo pripravlja sada III. koncerat nar. pjesama, harmoniziranim po M. J. Hatzeu (Edition Slave 1920.) i koncerat solista.

Kako se iz tog kratkog izvještaja vidi, društvo je u kratko vrijeme svog opstanka pokazalo mnogo života ,što je u prvom redu zasluga neumornog i vrijednog učitelja M. Josipa Hatzea. Zbor broji 50 pjevača i 40 pjevačica. Solisti društva su: gdja Marta Velar-Rak, operna pjevačica, gdjica R. Tolentino, gdjica T. Zavorović te gg. Humbert Fabris, Ž. Domančić i Andrija Alujević. U društvenom odboru su članovi: gg. prof. M. Katunarić, predsjednik, P. Tijardović. Bruno Roić, K. Miše, S. Radić, Ž. Domančić, A. Alujević, J. Makiedo i M. Celeghin.

Bruno Roić, tajnik.

Zagrepčanin Rikard Schwarz, koji je dne 28. IX. u Zagrebu lijepo uspio sa svojom kompozicijonom večeri, nalazi priznanja i u Beču. Poznati Gottesmannov-kvartet izvodio je dne

13. XII. u maloj dvorani »Konzerthausa« uz Schubertov C-mol i Beethovenov Cis-mol kvartet s velikim uspjehom i Schwarzov B-dur kvartet.

Srbija.

Muzička škola u Skoplju. Tamošnje pjevačko društvo »Mokranjac« otvorilo je ove škol. godine muzičku školu. Na toj školi obučavati će se: klavir, violina, solopjevanje i glazbena teorija.

Osmogodišnji pomen Stevanu St. Mokranjcu priredilo je beogradsko pjev. društvo 29. IX. u sabornoj crkvi te je tom zgodom izvelo njegovo opjelo u fis-molu s umetcima: »So svjatimi« od St. Kristića i »Vječnaja pamjat« od K. P. Manojlovića. Manojlović, koji je društveni horovodja, govorio je tom zgodom o značaju Mokranjčevog rada.

Muzički Glasnik.

Slovenija.

Ant. Foerster: Gorenjski slavček. Ljubljanska opera učinila je vrlo zaslužno djelo, što je ponovno iznijela prvu slovensku operu: »Gorenjski slavček«. Ta se opera izvodila prviput g. 1872., kasnije ju kompozitor preradio, te se pjevala nekoliko put u Ljubljani g. 1898., a g. 1910. četiriput u Brnu. Nije bio to samo čin pieteta spram 85 godišnjeg jubilarca, koji je sam prisustvovao toj predstavi, već se pokazalo, da je ta opera doista sposobna za život, pa je začudno, da je morala toliko godina čekati na svoje uskrsnuće. Takovog uspjeha, kao ta Foersterova opera, sada ponovno izvodjena, nije doživjela još nijedna opera u ljubljanskom kazalištu. Kuća je svakiput rasprodana, kad se ta opera pjeva, pa smo uvjereni, da će se od sada stalno uzdržati na repertoiru. Radujemo se, što je zaslužni kompozitor, čija je glavna zasluga, da se je glazbeni život medju Slovencima tako lijepo razvio, dočekao to, da je njegovo djelo došlo do prave vrijednosti i razumijevanja. Utješljivo je i to, i po kompozitora pohvalno, da je djelo, koje je napisano prije 50 godina, tekar danas, kad se glazbeni život u Sloveniji svestrano razvio, došlo do pravog shvaćanja. Potpuni klavirski izvadak te opere izdala je g. 1901. zaslužna »Glasb. Matica« u Ljubljani, gdje se može taj izvadak još i danas dobiti.

Risto Savin, koji je napisao opere: »Lepa Vida« i »Gosposvetski sen«, uglazbio je ove godine balet: »Č a j n a p u n č i k a« (op. 26.). Nekoji dijelovi iz tog baleta u formi suite izvodili se na simfoničkom koncertu muzike dravske divizije dne 20. XI. pod ravnanjem kapelnika dr. I. Čerina. Prvi dio »Kod podzemnih boginja« je vesela, živahna glazba, drugi dio: »Susretaj« odlikuje se svojom nježnošću, treći dio napisan je u tempu menueta, a suita svršava se svečanom koračnicom. Na tom se koncertu izvodila i Beethovenova uvertura op. 43., Dvořakova: Legenda op. 59. i Brahmsova simfonija br. 4. u e-molu. Čerinovi koncerti donose svakiput zanimljivi program, pomno su naučeni i znače jedan plus u ljubljanskom glazbenom životu.

Na konzervatoriju »Glasb. Matice« predaje i ove godine svakog ponedjeljka i četvrtka o povijesti glazbe poznati stručnjak dr. J o s i p M a n t u a n i.

Simfonički koncerat priredila je dne 10. XI. pod ravnanjem opernog kapelnika L o v r e M a t a č i ć a »Zveza godbenikov za Slovenijo« u Ljubljani. Izvodila se Čajkovskoga uvertura: »Romeo i Julija (1869.), Wagnerova »Siegfriedova smrt«, Smetane uvertura opere: Poljubac i Brucknerova 3. simfonija. Kritika ističe Matačića kao vrsnog dirigenta, koji ima orkestar potpunoma u svojoj vlasti.

Gradišćanska Hrvatska.

Veliki Borištof (Gross-Warasdorf). Pred nikolikimi tajedni su kod nas naš g. kaplan Martin M e r š i c h utemeljili 4-glasno muško pevačko društvo, ko broji već od 60 kotrigov (članov). Vsi kotrigi s velikim veseljem dohajaju u društvo, kade se moredu u slobodnom vriemenu, osebujno sada krez dužičke zimske večere zabavljat i naučiti ča hasnovitoga i lipoga. Cilj društva je, selske ljude u skladnom (muzikalnom) pevanju podučavat i zdizat svetačnost s pevanjem crikvenih i svitskih jačak (pesma) pri Božjoj službi i pri svitskih zabavah. »Hrvatske Novine«, Beč, br. 1.

Čeho-Slovačka.

Ludvik Kuba predavao je dne 5. XII. u Pragu o jugoslavenskoj, a dne 8. XII. 1922. o ruskoj narodnoj pjesmi.

Prodana nevjesta izvodila se nedavno prviput u drž. operi u Bukareštu te je primljena s vanrednim oduševljenjem. Doskora pjevati će se ta opera u New-Yorku i to na češkom jeziku.

Mladi češki guslač František Šmit, učenik prof. Ševčika, vratio se poslije dugog vremena opet u svoju domovinu. Prije rata on je mnogo i s velikim uspjehom koncertirao u Rusiji. U vrijeme rata stupio je u češko-slovačku legiju. Poslije demobilizacije koncertirao je u Japanu, Kini i većim gradovima Indije. Povrativši se u domovinu, predstavio se 15. XII. praškom općinstvu u Smetanovoj dvorani s uspjelim konzertom uz pratnju češke filharmonije.

Austrija.

U Beču uskrisiše neki poduzetni glazbenici i prijatelji muzike t. zv. »operu za srednje staleže«. Među umjetnicima našlo se i čuvenih ličnosti. Ova ideja imade ovu praktičnu svrhu, da »višu« glazbu popularizuje. Idealni zamišljaj! No isti broj »Auftakt«-a (g. 1922., br. 11.), koji donaša opširniju noticu o ovom poduzeću, sadržaje dolje na rubu noticu uredništva, da je medutim sav taj idealni pothvat prestao bivstvovati. **Lj. V.**

Njemačka.

† Robert Stark. Dne 29. X. 1922. umro je u Würzburgu R. Stark, jedan od najuglednijih klarinetista sadašnjeg vremena. Rodio se 19. IX. 1847. u Klingenthalu u Saskoj. Glazbene nauke svršio je na konzervatoru u Draždjanima. Bio je član orkestra u Chemnitzu, od g. 1873. solista u Wiesbadenu a od g. 1881. učitelj klarineta na glazbenoj školi u Würz-

burgu. Napisao je veliku školu za svoj instrumenat (op. 49.), 4 koncerta za klarinet s orkestrom, mnogo skladbi za klarinet, kvintet (op. 44. za frulu, obou, klarinet, fagot i rog), serenadu za obou i klavir i dvije simfoničke kompozicije (»Rattenfänger von Hameln« i »Frühling«).

† **Johannes Messchaert**, odličan koncertni pjevač, baritonista — preselio se nedavno s ovog svijeta. Rodio se 22. VIII. 1857. u Hoornu u Holandiji, učio je na konzervatorijima u Kölnu, Frankfurtu i Münchenu, bio je učitelj i dirigenta u Amsterdamu te se poslije posvetio posvema koncertnom pjevanju. Od g. 1911. bio je učiteljem na kr. glazbenoj školi u Berlinu. Lijepo kažu o njem »Musikblätter des Anbruch«: »Wenn er Schubert und Schumann sang, wenn er der Evangelist der Passion war, so gab er uns, oft und oft, mehr als sein Verlust uns nehmen konnte«.

XXI. generalna skupština sveopćeg njemačkog cecilijinog društva bila je 21. X. u Trieru. Zadnja skupština bila je g. 1911. u Innsbrucku. Učesnici sakupili se već 17. X. Dojdućeg dana bila je u 8 sati propovijed, a poslije propovijedi izvodio je pod pontifikalnom misom zbor od 70 dječaka i 50 muškaraca Nekesovu misu: »O crux ave«. Poslije mise bila je sjednica društvenih članova u katoličkom gradjanskom društvu. Poslije podne u pol 6 izvodila se u stolnoj crkvi djela Palestrine, Lassa, Marenzia, Vittorie, Gabrielia, Gallusa i Aichingera, a na večer bila je opet svečana sjednica. 19. X. bila je u Marijinoj crkvi koralna misa, pod kojom se pjevala Missa III. (in festis solemnibus 2) i proprium blagdana sv. Cecilije, a iza toga se izvodile razne koralne melodije o bl. Gospi. Poslije toga opet sjednica. Poslije podne u pol 6 izvodile se u stolnoj crkvi skladbe novijih majstora: Mozarta, Witta, Mitterera, Hallera, Aiblingera, Brucknera, Stehlea, Rheinbergera, Griesbachera i Gollera. Dne 20. X. izvodio se P. Piela Requiem za 4 gl. muški zbor, a 21. bila je glavna skupština, o kojoj ćemo izvijestiti u dojdućem broju.

U Hamburgu izvodio je zbor crkve sv. Mihaela pod ravnanjem Alfreda Sittarda prekrasnu Brucknerovu misu u d-molu i njegov: »Te Deum«. Taj je zbor u deset godina svog postojanja izvodio krasna djela starije i novije crkvene muzike. Alfred Sittard istaknuo se ne samo kao dobar zborovodja već i kao vješt orguljaš, koji je nedavno na orguljama izvodio Lisztovu koralnu fantaziju i Regerovu prvu sonatu.

Da se uzmogne brže i sigurnije podići pučko-zborno pjevanje kani njemačko ministarstvo prosvjete, da upriliči **tečajeve za izobrazbu zborovođa** i to na državnoj visokoj muzičkoj školi i na držav. institutu za crkvenu glazbu. Općine bi imale besplatno staviti na raspolaganje nužne prostorije za vježbe. A koncerti ovih pjevačkih društvi, u koliko reprezentuju pučko-odgojnu i umjetničku vrednotu, imali bi biti po mogućnosti sasma oprošteni od poreza.

Orkestar državne opere u Berlinu preuzeo je na se dužnost, da za vrijeme ljetnih mjeseci koncentira na šetalištu (Lustgarten). Time kani ovo patriotsko i kulturno poduzeće ići ususret prekoj potrebi, da se i siromašnijim slojevima Berlina pruža glazbeni užitak. Pristup ka koncertima je bezplatan. Radi socijalne svrhe koncerata, koji se davaju triput sedmično, otklanjaju članovi državne opere svaku novčanu otštetu. Praktični patrioti!

Ponovni tisak modernih ruskih djela, koja su svojedobno izašla kod P. Jürgena u Moskvi, preuzeo je nakladnik Robert Forberg. Zastupani su ovi skladatelji Arensky, Borodin, Kalipnikow, Medtner, Rebikoff, Rimsky, Scriabine, Strawinsky i Vasilenko. Ovih skladbi nije bilo moguće dobiti već dugo vremena radi nesređenih ruskih prilika. (Melos 1922.) Vj. L.

Italija.

† **Stanislav Falchi**. U Rimu je umro 14. X. p. g. St. Falchi dugogodišnji ravnatelj glazbene akademije sv. Cecilije. Iz njegove su škole izašli izvrstni učitelji kao što B. Molinari, A. Bustini, V. Gui, F. Santoliquido, L. Refice i drugi. Naslijedio je u ravnateljstvu Akademije Filipa Marchettia g. 1902. te je zadržao ovo mjesto do g. 1915. Bio je dobar skladatelj.

Italijansko cecilijansko udruženje nakon smrti svoga predsjednika o. De Santi-a još uvijek nema predsjednika. Na kongresu u Vicenci dne 27. VII. zaključeno je, da generalno vodstvo preuzme vincentinska sekcija, a na godinu sazvat će se kongres, da se izabere nasljednik o. De Santi-u.

Francuska.

Hrvatski korali u Francuskoj. Pod tim naslovom bilo je već javljeno u 5. br. »Sv. C.« 1922., da je francuski svećenik Bernard Secret, sada namješten u Cogninu (Savoja), izvodio s lijepim uspjehom nekoje pjesme iz »Hrv. Crkvene Pjesmarice«, prevedene na francuski jezik. U listu na dr. A. Gahsa veli: »Vaše su hrvatske crkvene pjesme uistinu lijepe, a zbirka Hrvatska Crkvena Pjesmarica jest prava riznica... Vaše hrvatske pjesme imaju dvije karakteristike, jer su u isto doba i religijozne i originalne. Ovo im je obilježje odmah pribavilo slušatelja. Spomenuti Tantum Ergo (2. od Fr. pl. Lucića za 4 glasa) imao je čast, da bude ponovno izveden, a izvodio ga je jedan od najboljih zborova u Chambêryu, glavnom gradu Savoje i sijelu nadbiskupije«. Nadalje razvija svoj plan za budućnost: hoće da mu se prema njegovom izboru malo po malo prevode i druge naše pjesme iz Hrv. Crkv. Pjesmarice, a on će ih vježbati za koralne zborove u Cogninu i Chambêryu te po mogućnosti također publicirati u kojoj francuskoj reviji za crkvenu glazbu; ako bude uspjeha, htio bi napokon, da se cijela naša pjesmarica, sporazumno s autorima i izdavačima, izdade u francuskom jeziku. — G. B. Secret ima dosada prevedenih oko 7 pjesama, a kako piše u drugom listu, neke je izvodio takoder na blagdan Velike Gospe u Cogninu i prigodom izleta svog »Cercle d' études« u jednoj alpinskoj župi. Sada dobiva »Sv. C.«, a na posljednjoj karti javlja da će doskora poslati materijala za oveći dopis.

Na svečanoj akademiji, što ju je priredila u prostorijama geograf. instituta jugoslavenska kolonija u Parizu izvodilo se i nekoliko Konjovićevih i Milojevićevih pjesama.

Gregorj. pjevanje i moderna umjetnost je tema, što ju obradjuje Vincent d'Indy u Revue des Jeunes (ožujak 1922.). Glasoviti ravnatelj »Schola Cantorum« dokazuje, da je Greg. umjetnost stara, ali nije zastarjela i da je bogata na djelima, velikim po inspiraciji i melodičnoj konstrukciji te da je ekspresivna i kao takova nije tudja našoj moder. glazbi. Pa tako pokazuje liturgijski pijev svoju vječnu mladost i oportunost, da se obnovi u 20. stoljeću. Ta je rasprava umna apologija greg. umjetnosti.

Kongres crkvene glazbe u Parizu obdržavan je 6., 7. i 8. XII. pod predsjedanjem kard. Duboisa. Konference su obdržavane u dvorani za geografiju (boulevard St. Germain). Govorio je Vincent d Indy o motetu i greg. pjevanju; Don Mocquereau o ritmičkoj tradiciji u rukopisima s projekcijama; Josip Bonnet o organisti; dalje su govorili A. Gastoné, Berthier i t. d. Kod otvorenja govorio je Don Cabrol, ravnatelj kongresa. Na orguljama su se istakli glasoviti organiste Widor i Bonnet. Greg. oficijem ravnao je Don Maur Sabloyrolles. Pjevanje izvodilo se je pod ravnanjem Vincenta d'Indya (skupina »Schola cant.«), Saint-Recquiera (pjevači od Saint-Gervaisa), Renaulta (Notre-Dame de Paris), F. Bruna Saint-Sulpice), F. Raugel (S. Eustache), Rebuffata (maleni pjevači bijeloga krsta).

Rezolucija kongresa za crkv. glazbu u Metzu (obdržavan 5—7. VI. 1922.) predlažu, da valja u svakoj župi ustrajati društva za litur. pjevanje, i da se pučko crkv. pjevanje ima popraviti te eliminirati pjesme, koje su profanoga podrijetla ili koje nisu dostojne radi svoje melodije, da se pjevaju u crkvi.

Liturgički dan u Ligny-u bio 16. VI. 1922. Pjevački zborovi iz Lignya, Velainosa, Nancoisa, Tronville, Morlaincourta i mnogih drugih mjesta (muževi djevojke i djeca) sastali su se taj dan te izvodili krasne gregor. melodije. Bilo je do tri stotine pjevača. Pjevali su pod vodstvom Don Davida, benediktinskog priora u Saint-Wandwille-u kao jedno srce i jedna duša. Tom zgodom držao je Dom David predavanje o greg. pjevanju i životu u župi, u kojem je predočio kako crkv. pjevanje snažno diže duše k Bogu i ujedno služi kao vjerska poduka.

U Lourdesu. Bilo to u vlaku, koji nas je vezio u Lourdes. Dobijem program, a na njemu napisano: Ave maris stella, Tantum ergo, O salutaris hostia, Magnificat i još drugi crkveni himni. Divio sam se, ne samo pjevanju Francuza, već više tome, kako ti ljudi iz različitih krajeva, našavši se na okupu, pjevaju složno i skladno. Sve te himne pjevaju oni latinski i gotovo svi napamet. To je moje začudenje još poraslo u Lourdesu, gdje hiljade i hiljade pjevaju iste himne latinski, gdje hiljade pjevaju koralnu misu latinski, a osobito znadu pjevati vrlo lijepo »Credo«, koji se dizao u nebesa iz kakovih 60—80.000 grla. Užitak je to i za vjernika i za ljubitelja crkvene glazbe.

Što se tiče izgovora latinštine, puk još izgovara na francuski način, ali svećenstvo je već poprimilo rimski izgovor. Kad je sv. Otac naložio, da se lat. izgovara kao u Rimu, pokazala se velika poslušnost francuskog klera. Otvorili su tečajeve, pisali su o tom brošure, te se upravo natjecali da što prije nauče. Pridodajte k tomu još to, da su Francuzi vrlo ponosni na sve, što je njihovo, pa će vam se ta poslušnost pokazati još krasnijom. U crkvama se svuda obavljaju pjevane vespere, misu obično pjeva čitava crkva. Napominjem još, da sam, kad sam se vraćao iz Francuske, čuo pjevanu misu u Njemačkoj, a opazio sam golemu razliku u pjevanju. Francuzi pjevaju čustveno i milo. **O. Kleto Sokolović.**

Engleska.

† **William Baines,** nadobudni mladi kompozitor umro je 6. XI. Pisao je skladbe za komornu glazbu, klavir, pjesme. Najznatnije mu je djelo Paradise Gardens (Rajski vrtcvi). Dr. E. Hull piše o njem u »Morning Post«-u: Njegovo sviranje vlastitih djela bijaše uvijek karakteristično i majstorsko u svom načinu — onom istinskog izražaja. Baines imao je slatku i milu dispoziciju bez najmanje taštine. **I. Gj.**

Podnevni koncerti svakog četvrtka. Inicijativom Miss Mathilde Verne došlo je u Londonu do podnevnih koncerata, kakovi su se davali prije 150 godina, a počimali su redovito o podne. Zvali su ih jutarnjim koncertima, a izvodili se u Willis prostorijama u King-streetu, ili kod Hickforda, blizu Goldansquare. Mi se na te priredbe ne bi osvrtali, da u tim koncertima ne sudjeluju naši odlični virtuozi Zlatko Baloković i Juro Tkalčić. Za sada je odredjeno pet takovih koncerata. Već prvi (24. XI. 1922.) je sjajno uspio. O njemu izvješćuje »Morning Post« ovo: Ako svi podnevni koncerti, koji su jučer otpočeli u Aeolian Hallu, budu pružali ovako sjajnu igru, kao što ju je jučer pružao Schumanna kvartet, onda podne nije prerano za njihov početak. Miss M. Verne, prva pokretačica ovog pothvata, a u istinu začetnica, imala je kao svoje drugove g. Balokovića (violina), g. Lionela Tertisa (viola) i Tkalčića (čelo). Prem nužno novo konstituirani, dok su obojica g. Baloković i g. Tkalčić novodošljaci — potonji nastupa prviput u ovoj zemlji — oni su glazbenici, a Schumann izazvao je što je najbolje u njima. Sklad bijaše dobar, a još bolja sonornost zvuka i savršeno razumijevanje muzike. Sat glazbe svršio se načinom, kojim je stvar odlučno dobivena. Pjesme izveo je g. Jean Vallier, koji je majstor u predavanju, kao i glasom. Bude li više takovog sviranja, kakovim se izvodio Schumann, moći će biti podnevni koncerti svaki dan, — a i općinstvo za njih.

Danska.

Kopenhagen. Izvjestitelj William Behrend (»Auftakt«, g. 1922. str. 299.) kao da se nećka kazati razloge, zašto se ne bi ipak nešto više moglo postići u pogledu igrokaza, opera i baleta. Godišnji minimum opernih noviteta skučen je na 1—2 komada. Osobito zagovaraju, neka se uredi t. zv. dvostruka pozornica. Angažovan je poznati tenorista Wilhelm Herold

(počam od 1. VII.) kao ravnatelj opere. Potpomaže ga kr. kapelnik Georg Höeberg. Repertoir prošle saisone povećan je za jednu točku: Mascagni-ov »Mali Marat«.

Više života i poticaja pruža koncertna dvorana, akoprem je u zadnjoj saisoni dosta nazadovala, barem što se posjetnika tiče, sve na račun »zlih vremena« i toga, što su mnogi inozemci, osobito Slaveni, otišli. Nadamo se, da je to samo prolazno doba, a ne znak dekadence.

Na čelu uglednog »Musikforeringen« stoji kao uvažena ličnost: skladatelj Carl Nielsen, koga ne rese toliko baš osebine specijalno kao zborovođe, nego kao općenito naobražena muža u glazbeno-umjetničkom pogledu. Njegova simfonija br. 5. ističe se kao znamenito djelo ne samo za dansku domaću glazbu, već za popis svjetskih glazbenih atrakcija. Tu je simfoniju izvelo napomenuto društvo pod ravnanjem samog skladatelja.

»Cäcilia foreningen« (Cecilijino društvo), kojemu je dirigenat Rung-Keller izvelo je Händelova: »Jephtu« i Kunzenovu skladbu »Holger Danske«.

Najmlađi glazbenici, kojima je vodja Chri-Christian Christiansen ustrojili su novo društvo »Ny Musik« sa zadaćom, da goje modernu muziku. To je društvo izvelo vrlo dobro nekoja djela Regera, Schönberga, Kordálya i Musorgskoga. Sličnu zadaću ima i društvo »Unge Tonekunstneres Selskab« (Udruženje mladih muzičara). To se društvo predstavilo općinstvu s koncertom Sibeliusovih skladbi te uzornom izvedbom kompozicija modernih svojih muzičara. Vj. Z.

Švedska.

Stockholm. Prošle se sezone u prijestolnici Švedske lijepo gajilo a cappella pjevanje. Tako je udruženje »Musikaliska sällskapet« pod ravnanjem Davida Ahlena izvodilo u dvim koncertima Hallénsov božićni oratorij i skladbe Oskara Lindberga, Davida Wikandera i Ture Rangströma. Stokholmski »Körförbund« pjevao je pod ravnanjem Sven Lizella kompozicije Svedboma, Petersona-Bergera, Gadea, Paciusa, Södermana i Stenhammara. Osobito valja istaknuti »Stockholms madrigalsällskap«, koji je pod ravnanjem Feliksa Saula na više svojih koncerata izvodio skladbe Dowlanda, Morleya, Gallusa, Marenzia, Jannequina, Gattoldia i Lassa te njemačke narodne pjesme u obradbi Brahmsa, a švedske u obradbi Saula. Brahmsovoj uspomeni posvećen je 4. IV. poseban koncerat, na kojem se izvodile samo njegove kompozicije. Glazbeno društvo izvodilo je pako prviput Bachovu: Muku po Mateju.

Nizozemska.

Haag. »Union Musicalogique«, utemeljen 16. IV. 1921,. razaslao je pozivnice za pristup u društvo. Svrha ovom društvu jest, da potpomogne napredak muzične umjetnosti u najširem smislu; da pruži prigode, kako bi se izmijenjivale glazbeno-znanstvene misli. Taj cilj kane postići raznim izložbama i tiskanjem djela.
(Melos«, 1922., str. 96—7.) Vj. L.

Amerika.

20-godišnjica hrv. pjev. društva »Zora« u Chicagu. G. 1902. osnovali su hrv. radnici iseljenici u Chicagu hrv. pjev. društvo »Zora«. Intencija im je bila gajiti hrv. pjesmu, glazbu, društvenost. Ustrajnim radom uprave društva a i marom članova »Zora« je ubrzo postala važan činilac i pokretač u životu naše čikaške kolonije. Prvi je zborovođa društva bio kroz par godina g. Ernst, a poslije Franjo Cvijić. G. 1907. dobila je »Zora« krasni barjak. G. 1910. pristupilo je društvo Hrv. pjevačkom savezu u Zagrebu. G. 1912. osnovan je ženski zbor, u kog je stupilo 20 pjevačica, dok je muški zbor imao 24 pjevača.

U jakim pokretima za trajanja svjetskog rata »Zora« učestvuje među prvima. Svojim istupanjem i radom podupire svaku akciju na polju nacijonalne propagande, dotično predstavlja hrv. narod pred američkom javnošću. »Zora« sudjeluje u svim važnijim događajima i životu čikaške kolonije i bliže okolice, podupire rad ostalih pjevačkih društava kao i svih narodnih i prosvjetnih hrv. institucija. U ime Jugoslavena istupa na međunarodnim i američkim priredbama i izložbama i stiče lijepi glas i priznanje američke javnosti.

U drugoj polovci 1921. g. dolazi dirigenta »Zore« Ivan Horvat, učitelj glazbe i bivši zborovođa »Zore« u Karlovcu (poznati naš Cecilijanac), koji društvo preporađa, diže do znatne visine. »Zora« ima danas mješoviti zbor od 60 pjevača i pjevačica, ima 15 začasnih članova, 42 utemeljitelja i 112 podupirajućih.

Dne 22. X. 1922. proslavila je »Zora« svoju 20-godišnjicu koncertom, na kom su se izvodile slijedeće kompozicije: 1. »Čuj der dušo« (Dugan); 2. »U ljetni suton« (Novak); 3. »Himna »Zori« (Ružić); 4. »Na Ozlju gradu« (Vilhar); 5. »Kozar« (Mokranjac); 6. »Pod prozorom« (Zajc). — Društvo ima lijep arkiv a i materijalno stanje dosta je povoljno. Na čelu »Zore« stajali su kao predsjednici: Alojz Pauše, Mirko Mužina, Zlatko Kerhin, Antun Šimunić, Franjo Strmić, Ivan Horvatić, Janko Reba, Dragutin Miškatović, Antun Vidiček, a danas je na čelu agilni Franjo Halašić.

»Zora« je kulturna tekovina Jugoslavena u Americi, na koju Hrvati mogu s ponosom gledati. (Ovi podatci izvađeni su »Spomen spisa«, koga je »Zora« izdala prigodom 20-godišnjice). M. Z.

New York. Metropolitan-Opera izvađala je uz sudjelovanje gđe Jeritza (Wien) Korngolovu operu »Mrtvi grad«. To bijaše prvi kazališni komad njemačkog komponiste iza svjetskog rata.

Buenos-Aires. Ovdje se formirao njemački simfonijski orkestar pod vodstvom kapelnika Erich Ochs-a. (»Melos« 1922., str. 97.)
Vj. L.

Palestina.

Jerusalem. Hebrejsko-ruski umjetnici izvanije Onjegin« i Rubinsteinovog »Demona«; sve na hebrejskom jeziku. (»Melos« 1922., str. 98.)
hebrejskom jeziku. (»Melos« 1922., str. 98.)
Vj. L.

Vijesti „Saveza Hrv. pjev. društava".

Predsjednik dr. Rudolf Horvat otvorio je skupštinu obrazlažući, zašto nije Savez H. P. D.« do sada mogao razviti življu djelatnost. Iza toga je tajnički izvještaj, što ga je sastavio zamjenik tajnika prof. I. Grünwald primljen na znanje. Spominjući djelatnost dugogodišnjega revnoga tajnika »Saveza« dra A. Javanda i njegove zasluge, prisutni su kliknuli »Slava« ovom uvaženom trudbeniku. Blagajnički izvještaj blagajnika g. Lj. Kossära primljen je na znanje. Iza toga je jednoglasno podijeljen apsolutorij bivšem odboru i izabran novi i to: predsjednikom Josip pl. Vidali, (potpredsj. »Kola« u Zagrebu), I. potpredsj. Vilim Wagnes (potpredsjednik »Slobode«, Zagreb), II. potpredsj. Milan Zjalić (pjev. društvo »Jeka«, Samobor), blagajnik Lj. Kossär, tajnik, dr. B. Širola, zamjenik tajnika Josip Boranić (tajnik »Kola« Zagreb), zborovođa Nikola pl. Faller, zamjenik zborovođe Oskar Smodek, kapelnik Narod. kazališta, Zagreb.

Na skupštini je raspravljeno pitanje o članarini Saveznih pjevačkih društava za novo trogodište. Iza dulje debate stvoren je zaključak, da Savezna pjevačka društva imadu počevši od 1. XII. 1922. plaćati mjesečnu članarinu u iznosu od 50 K (godišnje 600 K). Pozivaju se Savezna društva, da u prvom redu namire stare dugove, a novu članarinu redovno uplaćuju.

Zaključena je promjena pravila i to u § 8. sl. d) u mjesto: savezne glazbene edicije badava u dva primjerka; savezne glazbene edicije uz snižene cijene; u § 16. sl. i) briše se u austro-ugarskoj monarkiji; u § 23. umjesto 100 K, 2000 K.

Novo izabrani predsjednik je u kratkom govoru razložio velike zadaće, koje ima novi odbor da izvrši, te iza toga zaključio skupštinu.

Sjednica Središnjeg odbora »Saveza hrv. pjev. društava« bila je 26. XI. 1922. Prisutni: predsjednik J. pl. Vidali, potpredsjednik V. Wagnes, blagajnik Lj. Kossär, tajnik dr. B. Širola, zamjenik tajnika J. Boranić, zamjenik zborovođe O. Smodek, Dr. R. Horvat kao zastupnik »Sljemena« (Šestine), »Lipe« (Osijek), »Zrinjskoga« (Vrbovec); prof. I. Grünwald kao zastupnik »Kola« (Zagreb), D. Gostiša kao zastupnik »Save« (Zagreb), E. Renić kao zastupnik »Reljkovića« (Vinkovci), L. Šulc kao zastupnik »Nade« (Mitrovica), M. Kleščić kao zastupnik »Jeke« (Samobor), J. Fay kao zastupnik »Rodoljuba« (Virovitica), J. Hartl kao zastupnik »Kuhača« (Osijek). Zaključeno je:

1. da se izda »Pjesmarica«, u kojoj će se objelodaniti nove neštampane zborne kompozicije jugoslavenskih kompozitora.

2. Kod proslave 60-godišnjice »Kuhača« i 25-godišnjice »Zrinjskoga, koja će se obaviti o Duhovima 1923. imadu sudjelovati sva okolišna pjevačka društva korporativno. Pjevat će zajedno jedan zbor, koji će naknadno odrediti »Savez«. Kod te proslave bit će pjevačko natjecanje, pri kojem će jury, imenovan po »Savezu«, razdijeliti 3 počasne nagrade najboljim pjevačkim društvima. Pjevačka društva, koja će kod toga natjecanja sudjelovati, imadu najaviti svoje sudjelovanje »Savezu« s programom, kojim će nastupiti kod tog natjecanja.

3. Koncem listopada 1923. proslavit će »Kolo« u Zagrebu svoju 60-godišnjicu. Tom prigodom priprемit će »Savez Hrv. Pjev. Društava« takmu jugoslavenskih pjevačkih društava. Kod te takme moći će sudjelovati društva svojim muškim, ženskim i mješovitim zborovima. Izvodit će se prvi put nove zborne kompozicije, za koje ima »Savez« raspisati natječaj. Takma će se vršiti u dvije kategorije (teže i laglje kompozicije).

4. »Savez H. P. D.« ima pokrenuti akciju, da koncerte i umjetničke priredbe društava oslobodi od poreza.

5. Primaju se novi članovi »Saveza«: »Hrvatska Vila« (Glina); »Jug« (Zagreb); »Sava« (Trnje); »Golub« (Zagreb); »Frankopan« (Bukovac donji); »Matija Gubec« (Donja Stubica); »Zora« (Daruvar); »P. Zrinjski« (Vrbovec).

6. »Sv. Cecilija« proglašuje se glasilom »Saveza«, pa je imadu Savezna društva po § 7 g) pretplatiti u 2 primjerka.

7. Zaključeno je organizovati tečaj za zborovođe unutar kr. Muz. Akademije u Zagrebu.

8. Da se namaknu sredstva za uspješan rad »Saveza« po predlogu predsjednika »Kola« zaključeno je pozvati sva Savezna društva, da darovima i dobrovoljnim prinosima pomognu rad Saveza. »Kolo« (Zagreb) votiralo je u tu svrhu dar od 5000 K.

9. Počasni znakovi imadu se odsada izrađivati u domaćim zavodima.

10. Kod pjevačkih sletova imade se pjevači međusobno pozdravljati sa »Zdravo«.

Natječaj. Savez hrvatskih pjevačkih društava u Zagrebu raspisuje natječaj za zborne kompozicije, koje će biti zadani zborovi za takmu jugoslavenskih pjevačkih društava u jeseni 1923. Nagrada za pojedini zbor iznaša 4000 K. Izabrana će biti dva muška, dva ženska i dva mješovita zbora a cappella bez sola za takmu u dvim kategorijama (teže i laglje kompozicije). Izbor teksta slobodan.

Natjecati se mogu kompozitori jugoslavenske narodnosti.

Natječajne radnje ne smiju biti izvedene ni objelodanjene. Radnje valja poslati anonimno na osobu predsjednika »Saveza« g. J. pl. Vidalia, Zagreb, Petrinjska ul. 50. pod motom, koji treba da je označen na zapečaćenom omotu, a u njemu ima biti ime i adresa natjecatelja.

Ocjenu prispjelih radnja preuzet će jury sastavljen od Saveznog zborovođe N. pl. Fallera, zamjenika njegovog O. Smodeka, Saveznog tajnika dra B. Širole i dva člana kompozitorske sekcije Jugoslavenskog udruženja glazbenika u Zagrebu (imena ovih članova objavit će se 1. II. 1923.).

»Savez« stiče s podijeljenom nagradom pravo prve izvedbe nagrađenog djela i to prigodom takme, kao i pravo prvoga izdanja nagrađenih djela.

Natječajne radnje moraju stići do 1. III. 1923. u 12 sati o podne.

XX. Glavna skupština »Saveza Hrvat. Pjev. Društava« obdržavala se dne 26. XI. 1922. u maloj dvorani »Kola«, a u prisuću izaslanika 25 saveznih pjevačkih društava.

Iz Cecilijina društva.

Naslovni list. Da je opet malo promjene, dali smo napraviti nov naslovni list. Taj nam je naslovni list narisala bl. gdjica Zdenka Sertić, profesorica risanja, dodijenjena etnografskom muzeju u Zagrebu. Neka za taj svoj rad primi našu iskrenu zahvalu.

Pregled štampe o glazbi. Držim, da će cijenjeni čitatelji radosno pozdraviti tu novu rubriku u našem glasilu, koja ima da registrira ono, što se u novinama i časopisima o glazbi piše. Za povijest našeg glazbenog razvitka ta će rubrika biti od velike važnosti. Posve je razumljivo, da sam urednik ne može, da kraj velikog broja naših novina i časopisa, prati sam sve, što bi moralo, da dodje pod ovu rubriku. pa se nada, da će mu svi oni, koji se zanimaju za našu glazbu, pomagati, da i ta rubrika ne bude mršava. Za kratki izvještaj dostatna je dopisnica, pa molim, da kod tog pregleda svi saradjujemo.

Savez Hrv. pjev. društava proglasio je »Sv. Ceciliju« u svojoj glavnoj skupštini od 26. XI. 1922. svojim glasilom. Ne sumnjamo, da će taj zaključak uglednog saveza obradovati sve članove Cecilijina društva i pretplatnike »Sv. Cecilije« isto tako, kao što je obradovao i samo uredništvo. Valja, da se osobito u današnjim teškim prilikama nadjemo zajedno svi, kojima je na srcu procvat kako crkvene, tako i svjetovne hrvatske glazbe te našeg glazbenog razvitka uopće. Posve otvoreno ističem, da ne će niti cecilijanski pokret uspjeti sve dotle, dok se kod nas ne digne glazbena kultura uopće.

Da do toga dodje, važan su faktor i naša pjevačka društva, koja sad poslije dugih godina rata opet ustaju na novi život zajedno sa svojim Savezom. I onda, kad bi bile prilike takove, da bi se kod nas mogla uzdržavati dva glazbena lista, jedan za svjetovnu, drugi za crkvenu glazbu, bilo bi bolje, da imamo jedan valjan list, nego dva slaba. A kad je to gotovo nemoguće, onda ne preostaje drugo, da radimo zajednički rame o rame i da svi složno nastojimo, da nam bude »Sv. Cecilija« žarište sveukupnog našeg glazbenog života. Hvala Bogu i našim saradnicima, »Sv. Cecilija« svojim opsegom može da zadovoljava i one, koji se zanimaju za crkvenu, kako i one, koji se zanimaju za svjetovnu glazbu.

Onomu naime, komu je na srcu napredak hrvatske glazbe, isto je tako mila svjetovna kao i crkvena glazba, jer idu usporedo i samo zajednički mogu, da napreduju. »Sv. Cecilija« se najposlije raduje, što će od sada, kao glasilo uglednog »Saveza hrv. pjev. društava« dolaziti i onamo, gdje je do sada s malom iznimkom gotovo nisu ni poznavali. Samo složno braćo mila!...

Medju osnivače Cecilijina društva upisala se bl. gdja **Danica Kochanski** (180) te je uplatila svotu od 250 din. Srdačna joj hvala! Na dojdućoj glavnoj skupštini, koja će se obdržavati ove godine, morat će se promijeniti društvena pravila, jer je bila do sada pristojba za člana osnivača samo 12 din. 50 p., a za godišnjeg člana samo 50 p.

Darovi za naše glasilo. Otkako je izašao zadnji broj primili smo ove prinose: 511 dinara sakupljeno je na blagdan sv. Cecilije **u nadbiskupskom dvoru**; 125 dinara sakupili su **susjedi i čestitari na Andrijino** kod župnika u sv. Jurju u Trnju v. o. **Andrije Fischera**; 112 din. 50 p sakupljeno je dne 19. XI. na predlog r. učitelja bl. g. **Lovre Dolenca** u Hlebinama prigodom blagoslova kuće g. **Franje Gažia.** Po 100 din. darovali su v. gg. **Ivan Mitrečić**, ž. u Vugrovcu i **Stjepan Kramar,** vjeroučitelj u Zagrebu; po 50 din. v. g. **Janko Rogoz,** ž. u Lovrečini, po 36 din. **bl. g. Aleksander Kolb,** grad. veterinar u Bjelovaru, po 25 din.: bl. g. **Rudolf Lukinić,** tvorničar u Karlovcu, Mons **Ivan Göszl,** kanonik u Zagrebu, v. g. **Nikola Matica,** dekan u Sesvetama i v. g. **Eugen Kornfeind,** vjerouč. u Zagrebu; po 24 din. preč. g. **Stjepan Vukovinski,** opat u Krapini i **Fran Vedriš,** upr. ž. u Novom gradu podravskom; po 20 din. bl. g. **Štefanija Bistrić** u Zagrebu. Po 12 din. poslali su preč. g. **Franjo** pl. **Tompić,** kanonik u Vinici, v. g. **Franjo Jemeršić,** konsist. u Gušću, v. g. **Josip Petrak,** upr. ž. u Cvjetlinu i bl. g. **Ivan Jagodić,** učitelj u Zbjegu. Po 12 din. 50 p. darovale su **župska crkva u Križu** te područne **kapele sv. Barbare u Križu i sv. Vida u Novoselcima.** Nadalje doznačili su nam po 10 din. v. gg. **Stjepan Pavunić,** n. dekan u Vrbovcu i **Mirko** pl. **Hranilović,** kapelan u Vel. Gorici; po 7 din. v. g. **Nikola Skukan,** ž. u Radoboju i **župska crkva u Virju;** po 6 din. **pučka škola u Hlebinama;** po 5 din. velem. g. dr. **Antun Sović,** kr. sveuč. profesor u Zagrebu, bl. g. **Franjo Starè,** ravnatelj kora u Djakovu, v. g. **Valent Cajnko,** vjerouč. u Varaždinu, v. g. **Josip Šimečki,** kapelan u Brdovcu i **župska crkva u Vratišincu,** a 4 din. **župska crkva u Cerju.** Plemenitim darovateljima usrdno zahvaljujemo i pripominjemo, da su nam upravo dobrovoljni darovi omogućili, da smo mogli podmiriti prošle godine troškove za naše glasilo.

U zakladu blagopok. Šandora Bosiljevca za nagradjivanje crkv. kompozicija uplatio je njegov sin vel. g. **Drago Bosiljevac,** kapelan u Supetru na otoku Braču 62 din.

SV. CECILIJA« izlazi svaka dva mjeseca, a stoji na godinu 25 din., za škole i djake 20 din. Članci, dopisi i pretplata šalju se na Janka Barlè-a, ravnatelja nadbiskupske pisarne u Zagrebu, a glazbeni prilozi na ravnatelja Franju Dugana u Zagrebu (Kaptol br. 19.).

IZDAJE: »CECILIJINO DRUŠTVO« U ZAGREBU. — UREDNIK LISTA: JANKO BARLÈ. — UREDNI GLAZBENOG PRILOGA: FRANJO DUGAN. — TISAK »NADBISKUPSKE TISKARE« U ZAGREBU.

Nek je svašta...

Carina na zvona. Financijsko i trgovinsko ministarstvo je objavilo nedavno, da misli preurediti uvoznu carinarsku tarifu. Držimo, da bi se kod toga moralo misliti i na zvona, koja smo silom morali žrtvovati u ratne svrhe, pa je sada radi velike uvozne carine svaka poštena konkurencija kod nabave zvona nemoguća. Oni, koji zvona nabavljaju, prisiljeni su, da zvona po što po to nabavljaju kod domaćih tvornica. Posve je opravdano, da vlada podupire domaću produkciju, no i tu treba da su stanovite medje, jer su i konsumenti dio države i to veći dio, a ne samo tvorničari.

Članak VI. 27. carinarskog zakona od 9. III. 1919. glasi: »Predmeti, nabavljeni za potrebu službe Božje u siromašnim crkvama sviju priznatih vjeroispovijesti, kad ih crkve ili crkvene općine nabavljaju, ne plaćaju carine«. S prva su nekim crkvama priznali pogodnosti tog članka, iako teškom mukom. Sada valja taj članak samo za one predmete, kojih nema dostatno u našoj državi, prem taj članak nema te klauzule.

Zvona se kod carinarske uvozne tarife nigdje ne spominju, a ipak se carina za nje obračunava po tarifi br. 621., 2, a. koji glasi: »sve ornamentovane livačke izradbe (iz bakra i njegovih legura) po minim. post. 150 din. pr. 100kg. Ta je pristojba vanredno visoka, a sada je povišena na 200 din., dok se zaračunava za bakrene kotlove, koji su mnogo laglji samo 100 din. Za zvono teško 10 metr. centi treba platiti do 60.000 K carine. Zvona ne bi se smjela uvrstiti medju »ornamentovane livačke izrade«, jer iako ima na njima kakovih ornamenata, nisu ti ornamenti izradjeni rukom, već lijevani. Zvono bi se svakako moralo uvrstiti pod tarifu br. 621. z .b. (prosto izradjene livačke izrade) ili još pravije pod tarifu br. 620. (livene grube izrade), gdje je carinska pristojba mnogo niža (130 odnosno 30 din.).

Carina na gasilačke sprave je ukinuta, što je posve pravo. Zar se ne bi mogla ukinuti i carina na zvona, koja služe javnom bogoslužju, i koja talijanska vlada u okupiranim zemljama besplatno za crkve nabavlja? Po tarifi br. 667. bili su crkveni satovi oprošteni od uvozne carine, po novoj naredbi iznosi carina za satove 60 din. Zar nisu i zvona jedan dio javnih satova u crkvenim zvonicima, jer što će sat, ako nema zvona? Za klavire iznosi carina 125 din.. za harmonije 100 din., za harmonike 125 din. na 100 kg. Harmonike uživaju veću protekciju, nego zvona, za koje iznosi carina 200 din. u zlatu.

Donosimo to, da upozorimo mjerodavne faktore na zvona, za koja naš narod u današnjim teškim prilikama mnogo žrtvuje, koja su mu silom oduzeta, a kraj sadašnje visoke carine ne može, da si ih nabavi ondje, gdje bi ih dobio uz mnogo povoljnije cijene. Ne ćemo time, da priječimo domaću produkciju, no valja da bude omogućena poštena konkurencija.

O glazbenoj kritici. Moje poročilo v »Sl. N.« je vseskozi hvalilo; iskal sem si namreč v vseh danih delih onih strani, ki so mi bile hvale dostojne in sem jih tudi kot take podčrtal. To pa zato, ker sem mnenja, da š i r š e g a občinstva, kateremu je poročilo u dnevniku namjenjeno, prav nič ne brigajo slabosti in napake umetnin. Zakaj poznanje teh slabosti in napak je za publiko brez vsake koristi. Če hočemo, da bodo umetnine vzgojevalno vplivale in da odnese publika od njih vsaj nekaj duševnega profita, treba je, da se občinstvo navadi pri umetninah najti njihove p o z i t i v n e strani, njihove vrline in njihovo l e p o t o. Zakaj edino to je smer, v kateri brezdvomno umetnine vzgojevalno učinkujejo. V z g o j a o b u m e t n i n a h j e p r e t e ž n a v z g o j a k o b č u t e v a n j u l e p o t e. K dosegi tega cilja pa se mi zdi zelo nesrečno sredstvo dosedanji način naših kritik, ki so po večini opozarjale le na vse mogoče nedostatke in slabosti umetniških produktov in s tem publiko le podkrepile v njenih slabih instinktih. Zakaj za publiko, opozorjeno na nedostatke in slabosti umetnin, te slabosti niso več samo podkrepljena senca, ob kateri naj bi se lepota umetnine tim očitnejše odražala, marveč postanejo same edini cilj iskanja publike. Pride tak človek v koncert in čaka, kakor pajk muhe, edinole, kje bi kako napako zaskočil, kje se pevcu ali instrumentalistu kak ton ponesreči. Čim več napak najdenih, tem večja naslada in zmagoslavje, temveč strokovnjaka nas je, tem bliže smo vzoru: »kritiku-veščaku«, ki ve za največ napak. Ali žalostna mu majka onemu, ki nobene napake ne zasliši: z zavistjo jih gleda nje, ki uživajo umetnino tako, da lahko vsak moment na vse strani z vidnim namrdavanjem posvedočijo svoje za vsako napačico občutljivo uho in s tem svojo visoko kulturo; on pa nesrečen, brez napak in kulture odide s pozorišča kakor lovec brez plena,

Res, tako deleč smo jo prignali, da na pr. v koncertu nobenemu človeku ne pride na misel, gledati in poslušati to, k a j je pianist ali violinist igral, k a j je pevec pel, marveč le k a k o je pel in kje jo je manj dobro izpeljal. Za živo bitje umetnine se publika ne zmeni, lovi se za povsem postranskimi stvarmi.

To se mora izpremeniti!

Eno sredstvo izmed mnogih v dosego pravega cilja, namreč intimnega stika publike z umetninami samimi, je korenit preobrat v načinu vseh onih kritik, ki so namenjene š i r š e m u o b č i n s t v u.

Kritik za širše občinstvo ne bodi oni, ki je za napakami kakor pes za zajcem, mar-

več oni, čegar duša je ubrana z najrahlejšimi strunami, katere resonančno zazvene ob najrazličnejših in bodisi še tako nežnih lepotnih elementih umetnine.

Tak kritik bi bil torej nekak resonator; mehkemu zvoku čuvstva, ki so ga vzbudile v njem intimne lepote umetnine, bi dal zazveneti v svoji kritiki, obenem bi ga izdatno podkrepil, da bi ga lahko sprejelo nefino, estetski neizobraženo uho publike.

Taka kritika bi navzlic svoji hvali ne bila pusta in dolgočasna, ker bi ne žvenkljala s praznimi besedami in ne žonglirala z brezvsebinskimi izrazi, marveč z resnično, novo vsebino bogatila. T a k a kritika naj bi govorila š i r š e m u občinstvu. — Drugačno pa se mi zdi stališče kritike, namenjene strokovnemu listu, torej o ž j e m u k r o g u ljudi, ki se bliže pečajo s posamezno umetnostjo, in katerih gotov del celo sam v dotični umetnosti producira.

Tu je na mestu, da se nedostatki in napake ustvarjenih del pokažejo, — ne da bi bilo ob enem treba, da se vrline prezro. — Ob napakah se navadno ponuja prilika, spregovoriti o mnogočem, kar je lahko plodonosno za one, ki ustvarjajo ali vsaj poskušajo ustvarjati, in kar se da ob konkretnem vzgledu najbolj umljivo dopovedati. Zakaj, ako naj vodim človeka, ki želi v svoji na pr. muzikalni produkciji napredovati, moje vodstvo ne bo moglo biti toliko v tem, da mu pokažem, kako naj dela — kajti to je stvar nadarjenosti, ki ji k večjemu odgrnem le smer poti — temveč mnogo bolj v tem, da mu na njegovi stvari pokažem, kako ne sme in zakaj ne sme tako delati.

Nedostatkov in napak torej ne podčrtavam, da bi se očitale onemu, v čegar delih so, marveč vsaka izmed njih bodi s t o p n i c a k n o v e m u v i š j e m u n a p r e d k u.

Anton Lajovic: Novi akordi, 1910. str. 31.

Za crkvene koncerte ili protiv njih? O tom pitanju, koje čini se da je praktički već riješeno, time, što crkv. oblasti odobravaju ili dopuštaju te koncerte, napisao je odlični njemački pisac Josip K r e i t m a i e r dr. J., poznat sa svojih kritika o raznim umjetničkim pitanjima, članak u lipanjskom broju revije: »Stimmen der Zeit«.

Kao što svjetovnim koncertima, tako je i crkvenim svrha estetsko usavršivanje. Kod obojih je to relativno zadnja svrha, dok je muzici kod bogoslužja estetsko usavršivanje po odredbi Crkve samo sredstvo kojim diže duh i srca k Bogu i tako gaji slavu Božju. Kod svjetovnih koncerata ima mjesta svakoj muzici, koja je umjetnički znatna, na crkvene koncerte spada pako samo crkvena umjetna glazba.

Kako se crkveni koncerti tekar u naše vrijeme sve više učestali, nije se Crkva još službeno o njima izjavila. Crkva je po svom odredjenju bogomolja, mjesto u kojem se slave najuzvišenije tajne. Sve umjetnosti, koje su tu združene: arhitektura, kiparstvo, slikarstvo muzika nisu same sebi svrhom, već su namijenjene religioznoj koristi vjernika. Glavnom odredjenju crkve ne škodi pako nikako, kad tko umjetnine ove ili one crkve promatra s posve estetskog gledišta ili ako se uvrijeme, kad nema službe Božje dovede školska mladež onamo, da joj se protumače ljepote gradjevine i unutarnjeg uredjenja. Ili tko mi može prigovoriti, ako u nedjelju iza kako sam već udovoljio svojoj dužnosti glede pribivanja sv. misi, dodjem na svečanu službu Božju samo zato, da slušam glazbu? Kad bi se glazba mogla tako ovjekovječiti u kamenu i boji, kao kiparstvo i slikarstvo, tada bih mogao u svako vrijeme u crkvu, da ondje uživam estetski isto tako u glazbi, kao što u ostalim umjetnostima. Pošto to nije moguće, nema drugog pomagala, nego da se izvode crkvena glazbena djela i izvan službe Božje. To je pako već bivstvo i jedro crkv. koncerata. Istina, crkva nije mjesto estetskog uživanja u smislu njezinog glavnog odredjenja, ali može, ipak biti i mjesto estetskog uživanja, a da to ne smeta njezinom glavnom odredjenju.

Ima malo područja, koja bi bila današnjim teškim prilikama jače pogodjena, nego je to crkvena muzika. Čedne zaklade, koje možda postoje, jedva su u mirno doba dostajale, da kukavno nagrade orguljaša i pjevače, danas dotječu jedva, da se njima nabave najnužnije nove muzikalije. Onda nije začudno, da ovaj ili onaj župnik ili ravnatelj kora priredi crkveni koncerat, da podmiri najnužnije potrebe kora. Od samog idealizma ne može nitko, da živi, pa bi trebalo onda i škrabice i sabiranje milodara pod službom Božjom ukinuti. Možda će tko kazati: mogu se priredjivati crkv. koncerti, no neka se priredjuju u koncertnoj dvorani. Na taj prigovor može se odgovoriti, da su takove dvorane danas vrlo skupe, pa bi iznamljenje dvorane progutalo veći dio prihoda koncerta. Osim toga ne podnose crkveno-muzikalna djela koncertnu dvoranu te posve drugojačije djeluju u crkvi, kojoj su namijenjena, nego li u koncertnoj dvorani.

Dakako treba paziti, da se crkveni koncerti ne izrode Sve profano mora u crkvi izostati. Izvoditi mogu se samo djela, koja su doista crkvi namijenjena. Kako glazbenici i pjevači, tako i općinstvo mora da znade, da se nalazi u crkvi u kojoj mora vladati drugojačije raspoloženje nego li u koncertnoj dvorani. Ulaznice i programi neka se nikako ne prodavaju u crkvi, jer onda lako i općinstvo zaboravi, da je u crkvi. Bude li se slušateljstvo doista vladalo onako, kako to iziskuje sveto mjesto, bude li program koncerta doista crkven, onda nije niti nužno, da se Svetootajstvo prigodom koncerta ukloni. Možda će upravo prisutnost euharističkog Spasitelja djelovati na općinstvo, da se bude vladalo prigodom koncerta gotovo kao da je kod kakove crkvene pobožnosti. Po ponašanju općinstva vidjet će se najbolje, da li je ono tako uzgojeno, da može da sluša crkveni koncerat — u crkvi.